

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Strugar

**Skupni sporočanješki krog: med ideologijo, normo, prakso in
stilstiko**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Strugar

Mentorica: prof. dr. Monika Kalin Golob

**Skupni sporočanješki krog: med ideologijo, normo, prakso in
stilstiko**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

*Zahvaljujem se ljubim staršem, ker ob mojih študijskih avanturah nikoli niso obupali. In
Tomiju, za ohranitev skrivnosti.*

Hvala mentorici dr. Moniki Kalin Golob za strokovne usmeritve.

*Največja zahvala pa gre mojemu Gregatu, ki mi je stal ob strani, se veselil z mano, me
spodbujal, podpiral in mi polepšal vsak dan.*

Skupni sporočanski krog: med ideologijo, normo, prakso in stilistiko

Magistrsko delo obravnava teorem skupnega sporočanskega kroga, ki ga je v jezikovno stilistiko upeljal dr. Tomo Korošec. Vlogo skupnega sporočanskega kroga v svojem delu povezujem z vlogo jezika pri tvorjenju nacionalne identitete, kar uvodoma utemeljujem prek literature, s poudarkom na konceptu zamišljenih skupnosti avtorja Benedicta Andersona. Po pregledu teorij in prispevkov različnih avtorjev na tem področju se kritično osredotočam na novinarske norme, ki zapovedujejo stremljenje novinarjev k idealu objektivnosti. Koncept objektivnosti povezujem z zaznavanjem skupnega sporočanskega kroga kot subjektiviziranega s strani medijskih delavcev, kar je v nasprotju s Koroščevim teoremom. V okviru analize besedil v časniku Delo skozi prizmo pojavljanja kazalnikov skupnega sporočanskega kroga in primerjavo s Koroščevo analizo ugotavljam rabno normo, vzroke za to pa sem iskala prek poglobljenih polstrukturiranih intervjujev s tvorci prispevkov in lektorjem. V empiričnem delu sem tako ugotavljala, ali se skupni sporočanski krog v mediju pojavlja in kako njegovo uporabo zaznavajo tisti, ki besedila tvorijo in se odločajo za specifične jezikovne izbire.

Ključne besede: Skupni sporočanski krog, nacionalna identiteta, novinarske norme, ideal objektivnosti.

The Common Communication Circle: between ideology, norm, practice and stylistics

My master thesis deals with the concept of common communication circle, which was introduced to language stylistic by Dr. Tomo Korošec. In this thesis, I associate the role of common communication circle with the importance of language in the formation of national identity. I base my findings on ample literature, with an emphasis on the concept of imaginary communities by author Benedict Anderson. After reviewing theories and contributions of various authors in the field, I critically focus my research on journalistic standards that command journalists to aspire to the ideal of objectivity. I associate the concept of objectivity with the perception of the common communication circle as being subjectivized by media workers, which is contrary to Korošec's theorem. I analyze the articles in Delo newspaper through the prism of occurrence of the common communication circle indicators, as well as compare them to Korošec's analysis, and I determine a standard usage norm of common communication circle in the media texts. I search for the reasons behind such usage through in-depth semi-structured interviews conducted with journalists and an editor. In the empirical part of the thesis, I thus determined whether the common communication circle appears in the media and how its use is perceived by those who create the content, opting for specific language choices.

Key words: The Common Communication Circle, national identity, journalistic standards, ideal of objectivity.

KAZALO

1 UVOD.....	7
2 KONSTRUKCIJA NACIONALNE IDENTITETE PREK JEZIKA V MEDIJAH.....	9
3 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG.....	16
3.1 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG IN 1. OSEBA MNOŽINE	17
3.2 OMEJENI SPOROČANJSKI KROG.....	19
3.3 IZVENBESEDILNOST.....	20
3.4 PRAVILO POBIRANJA VSAKE ZANKE	21
3.5 OSEBNOSVOJILNI ZAIMKI 1. OSEBE MNOŽINE.....	21
3.6 RELACIJSKE BESEDE	23
3.7 POROČEVALSKA SKLICEVALNOST.....	25
4 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG, IDEJA OBJEKTIVNOSTI IN SUBJEKTIVNOSTI V NOVINARSTVU.....	27
5 UTEMELJITEV RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA	31
6 METODOLOGIJA IN OPIS GRADIVA	33
7 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG V DELU 2017: REZULTATI ANALIZE.....	36
8 INTERPRETACIJA REZULTATOV	39
9 ZAKLJUČEK.....	51
10 LITERATURA.....	56
PRILOGA A: PRIMERI IZ ANALIZIRANIH BESEDIL DELA (od 1. do 12. aprila 2017)	60
PRILOGA B: POGLOBLJENI INTERVJUJI	65

KAZALO SLIK

Slika 3. 1: Model skupnega sporočanja kroga	23
---	----

KAZALO TABEL

Tabela 8. 1: Podatki o intervjujih.....	40
---	----

1 UVOD

Jože Toporišič pravi, da je slovenski jezik najodličnejša značilnost slovenskega naroda. Kljub pokrajinskim odtenkom nas jezik močno povezuje. Toporišič trdi, da si Slovencev brez slovenščine, jezika, ki je samo naš, ne moremo predstavljati. Slovenci smo se kot narod zbrali ob slovenskem knjižnem jeziku in ob v njem napisanih besedilih. (Toporišič 1993, 274) Slovenska zgodovina in slovenski raziskovalci na več mestih opozarjajo, da je slovenščina tista, ki je ohranila slovenski narod (Toporišič 1993, 274; Korošec 1994, 8; Kalin Golob 1994, 24). Skupni jezik je izoblikoval narodno zavest in nas povezal v narod.

Anderson v svojem delu *Zamišljene skupnosti* (1998, 16) interpretira nacijo kot skupnost, ki so si jo njeni člani lahko zamislili šele s pomočjo knjig in časopisov, natisnjenih v njihovem skupnem maternem jeziku. Nacije oziroma nacionalne države so kot zgodovinski družbeni pojav mišljene kot zgodovinski in družbeni rezultati komunikacijskih razmerij med ljudmi ter njihove vsakdanje, samoumevne uporabe tiskanih medijev in skozi njeh posredovanih kulturnih oblik (Anderson 1998, 182; Mole 2007, 23).

Če apliciramo trditve Benedicta Andersona na našo nacionalno državo in skupnost, Slovenci lahko postanemo zamišljena skupnost šele s pomočjo tiska v našem maternem jeziku. Kot je ugotovil Anderson (1998, 54), je nacionalna zavest specifičen jezikovni sistem oziroma simbolni sistem znakov (Guzzini 2000, 159; Pušnik 2004, 18) v družbi. Vsi govorci posameznega jezika, ki komunicirajo v tem jezikovnem kodu, se morajo naučiti njegovih pravil. Deliti si morajo sistem tega jezika – poznati skupne prednike, nacionalno himno, državne praznike, nacionalne junake, nacionalni knjižni jezik itd (Pušnik 2011, 26).

Anderson meni (1998, 54), da tiskani jeziki postavljajo temelje nacionalne zavesti. Kot vsi tudi slovenski mediji kreirajo našo zamišljeno skupnost. Zamišljena skupnost je identifikacijski okvir, zaradi česar se počutimo pripadni določeni nacionalni identiteti (Anderson 1998; Adler 2002; Žagar 2003), ki nam daje okvir za definiranje samih sebe in drugih. Ta skupnost nam daje identifikacijski okvir, znotraj katerega razmišljamo in delujemo. Zamišljena skupnost ljudi, ki živimo na prostoru, imenovanem Slovenija, je tista, ki nas vzpostavlja kot Slovence. V tem magistrskem delu bom skušala povezati konstrukcijo nacionalne identitete in vloge jezika pri taki konstrukciji. Proces identitetne konstrukcije kot rezultat diskurzov bom raziskovala skozi jezikovne izbire v novinarskem pisanju.

Ker se bom ukvarjala s preiskovanjem pojava naše nacionalne skupnosti oziroma nacionalne države Slovencev v našem medijskem prostoru, bom identitetno identifikacijo v besedilih iskala s pomočjo teorema skupnega sporočanja kroga, katerega avtor je Tomo Korošec.

Skupni sporočanje krog Korošec definira kot izkustveno predstavo, ki v poročevalstvu izhaja »iz uistosmerjenosti vseh treh spremenljivk (sporočevalca, sporočila, sprejemalca)« ter vzpostavlja tukajšnjost in zdajšnjost sporočanje stika, pri čemer moramo upoštevati časovni obseg in prostorsko komponento (Korošec 1992, 104). Skupni sporočanje krog je po Korošču nevtralna kategorija, v svojem delu pa bom raziskovala, kakšna je sodobna raba tega teorema in odnos novinarjev do take rabe. Iz razlogov povzemanja tujih tradicij v novinarstvu se uporaba skupnega sporočanje kroga v sodobnosti zaznava kot zaznamovana. Ločevalna norma in stremenje k doseganju ideala objektivnosti sta vzpostavila ideološki okvir novinarskega poročanja, kjer je uporaba prvoosebne oblike in vključitev novinarja v besedilo razumljena kot subjektivna, zaznamovana in posledično neustrezna. Novinar naj bi se iz besedila izločil in s tem omogočil, da si bralec ustvari lastno mnenje (Wien 2005, 5). Zanima me, kako novinarji dojemajo uporabo skupnega sporočanje kroga skozi prizmo subjektivne oziroma ideološke predstave o takih jezikovnih izbirah.

Zaradi pomanjkanja literature na področju skupnega sporočanje kroga bom za potrebo raziskovanja teme tega magistrskega dela opravila analizo besedil v dnevniku Delo. Z metodo analize besedil bom pridobila podatke o jezikovnih izbirah, hkrati pa sliko povezav med jezikom in družbenim kontekstom, kar mi bo omogočilo širše razumevanje konteksta jezikovnih izbir novinarjev (Fairclough 1995, 96). Izbrana besedila bom analizirala s pomočjo besedilne analize in rezultate primerjala s Koroščevo analizo.

Za uvid v novinarjev odnos do skupnega sporočanje kroga in uporabe njegovih kazalnikov bom opravila polstrukturirane poglobljene intervjuje ter prek njihove analize prišla do zaključkov o dojetanju in sodobni rabi raziskovane teorije. S to metodo bom ugotovila, kakšno je stališče novinarjev do uporabe jezikovnih oblik skupnega sporočanje kroga. Kot piše Bryman, je prednost polstrukturiranega poglobljenega intervjuja je predvsem vpogled v mnenje intervjuvanca (2008, 438). Pričakujem, da mi bodo pridobljena mnenja osvetlila novinarski okvir razmišljanja o primernosti uporabe določenih jezikovnih sredstev. V zaključku tega magistrskega dela bom povezala znanja in podatke, ki jih bom pridobila prek analize teorij v literaturi, analize besedil in analize poglobljenih intervjujev. Odgovorila bom na vprašanje, kako se skupni sporočanje krog kaže v besedilih Dela ter kakšno je stališče novinarjev in urednikov Dela do uporabe skupnega sporočanje kroga.

S takim raziskovalnim načinom, ki zajema teoretske koncepte in interpretacijo empiričnega dela, bom lahko ugotavljala povezavo med analizo diskurza, ki jo Fairclough poimenuje makroanaliza, in med makroanalizo jezikovnih politik in stilističnih izbir (1995, 97).

2 KONSTRUKCIJA NACIONALNE IDENTITETE PREK JEZIKA V MEDIJIH

Človek si z jezikom prilašča svet okoli sebe in sebe samega. Kreirane identitetne konstrukcije prek jezika so tiste, s pomočjo katerih si prisvajamo to, kar razumemo kot realnost (Pušnik 1999, 798). Proces človeškega sporazumevanja je komunikacijski proces. Človek v interakciji razvija svojo identiteto. Komunikacijski proces je uperjen k drugemu članu sporočanjevskega procesa, hkrati pa se vrača nazaj k sporočevalcu (prav tam, 27). Komuniciranje je družbeno dejanje ter posega v družbene procese z govornimi in drugimi sporočili. Je integracijsko sredstvo družbenih skupin in globalne družbe. Jezik je medij za prenos informacij, komunikacija pa vir socialne integracije (prav tam, 28).

Sporazumevanje zahteva, da je interpretacija jezikovnih znakov in njihovih pomenov identična, ter da je identična tudi interpretacija jezikovnega delovanja. V nasprotnem primeru pride do jezikovnih zaprek, ki nastanejo, kadar imata sporočevalec in naslovnik različne zaloge jezikovnih znakov. Vzroki so lahko različni, eden od teh je tudi ta, da sta sporočevalec in naslovnik v drugih skupnih sporočanjevskih krogih (prav tam, 30).

Jezikovna dejanja so vedno integrirana v konkretne socialne procese, zato jih moramo razumeti v kontekstu, ki pa ima osebno in družbeno razsežnost. Če si sporočevalec in naslovnik dejanja interpretirata različno, pride do nesporazuma. Sporazumevanje je mogoče le v takšni meri, kot imata oba komunikacijska partnerja skupna izkustva ter skladen vrednostni in normativni sistem (prav tam, 31).

»Komunikacijski odnos je zapleteno razmerje med dvema subjektoma komunikacijskega dejanja, ki je družbeno in zgodovinsko opredeljeno in je člen v verigi socialne interakcije v času in prostoru.« (prav tam, 32). Komunikacijski procesi potekajo v skupinah. S tem ustvarjajo zapleteno omrežje interakcijskih stikov v skupini in med skupinami (prav tam).

Vreg (v Korošec 1980, 22–34) obravnava javnost kot socialno-politično kategorijo, družbenozgodovinsko kategorijo in kategorijo v smislu sociološkega poimenovanja. Socialno-politična kategorija izraža mnenje o perečih družbenih vprašanjih, družbenozgodovinska kategorija pa v vsaki zgodovinski fazi odseva družbena protislovja (Korošec 1980, 23).

Sam skupni sporočanjevski krog se ne prekriva z javnostmi. Čeprav je sporočanje ena od prvin, ki tvori javnost, in čeprav je sporočanje najpomembnejša dejavnost javnosti, javnost ni kategorija iz območja sporočanja. Sociološko poimenovanje pa razume javnost kot kategorijo, v kateri so prisotne vse strukturne in stratifikacijske sestavine (razdeljenost družbe, družbena

slojevitost), značilne za dano globalno družbo oziroma njen večji del (prav tam, 34). Če bi med vse strukturne sestavine razumeli tudi jezik kot sistem in govor, bi bil tudi skupni sporočanjski krog zajet v to široko pojmovanje javnosti. Skupni sporočanjski krog je tudi širša kategorija, kot bi bile posebne javnosti (šolska, vojaška, strokovne javnosti ...). Poročevalstvo torej za vsako od posebnih javnosti prek poročevalskih besedil vzpostavlja vsakokratni skupni sporočanjski krog, v okviru katerega je omogočeno razumevanje sporočila posamične javnosti in tako tudi obče javnosti. Vzpostavlja se torej vsakokratni skupni sporočanjski krog, ne pa javnost. Skupni sporočanjski krog je sestavina strukture zavesti, tako kot jezik.

Tiskani mediji, torej časopisi, časniki in knjige, ustvarijo unificirana polja izmenjave in komuniciranja. Branje besedil združuje ljudi, ki obvladajo jezik, v katerem so zapisi. V procesu oblikovanja diskurza imajo mediji pomembno vlogo, ker predstavljajo prostor, kjer se interpretira družbena realnost (Gitlin 1979). Bralci, ki so povezani skozi tisk, oblikujejo srž nacionalno zamišljene skupnosti (Anderson 1998, 54). Potencial za zasnovano zamišljene skupnosti pa mora biti posredovan skozi besedilo.

Stil in retorika poročanja ter jezikovne izbire so tiste, ki znotraj diskurza ustvarijo občutek pripadnosti (Pušnik 1999, 802). Množični mediji pri ljudeh aktivirajo pripadnost določeni nacionalni skupnosti. Ena od vlog slovenskih novinarjev je, da prek svojih tekstov spodbudijo občutenje pripadnosti slovenski nacionalni identiteti (prav tam, 796). Pušnikova se ukvarja z nasprotujočo si naravo nacionalne identitete in vlogo množičnih medijev pri njeni kreaciji. Identitetna konstrukcija je proces, v katerem nastaja identiteta kot rezultat različnih diskurzov. Jezik je strukturiran v številne diskurze, identitete pa se kreirajo znotraj diskurza (prav tam, 797). Barth pravi, da lahko etičnost nastaja samo prek procesa interakcije (v Pušnik 1999, 800). S tem, ko identificiramo, kdo so oni, identificiramo nas same. Naša identiteta izhaja iz dvojnosti med nami in tistimi, ki niso mi. Brez drugih ali celo pomembnih drugih se zato ne moremo identificirati na ravni nacionalne skupnosti. Samodefiniranje, ki nam daje občutek pripadnosti, ni fiksna kategorija, ampak spreminjajoča se vsebina brez natančno začrtanih meja (prav tam).

Anderson v svojem delu *Zamišljene skupnosti* interpretira nacijo kot skupnost. Gre za skupnosti, ki so si jih pripadniki teh skupnosti lahko zamislili šele s tiskom knjig in časopisov v njihovem skupnem maternem jeziku (Anderson 1998, 16). Anderson v utemeljevanju svojih konceptov predlaga definicijo nacije. Nacija je zamišljena politična skupnosti. Zamišljena je kot omejena in neodvisna. Zamišljena skupnost pa je zato, ker pripadniki vsake nacije, tudi najmanjše, nikoli ne bodo poznali vseh ostalih pripadnikov, jih srečali ali vsaj slišali za njih.

Kljub temu pa je v zavesti vsakega pripadnika zamišljene skupnosti podoba te skupnosti in občutek pripadnosti tej skupnosti.

Gellner pravi, da proces nacionalizacije ni zbujanje nacij v samozavedanje, ampak gre za ustvarjanje nacij, kjer te ne obstajajo (v Anderson 2006, 6). Anderson sicer Gellnerjev izraz ustvarjati oziroma izumljati nacije omili in temu raje pravi zamišljati si skupnost, oba pa govorita o procesu, ki poteka znotraj ljudi in ne o nečem, kar obstaja na zunaj. Za Andersona so vse skupnosti, kjer se vsi pripadniki ne poznajo med sabo, zamišljene skupnosti. Gre za občutek povezave med tistimi, ki se nikdar niso videli, pa vseeno delijo neko prepričanje o skupnem pripadanju (Anderson 2006, 6).

Kot sem napisala, Anderson nacijo definira oziroma si jo zamišlja kot omejeno skupnost. Razlog za to je v tem, da imajo tudi največje nacije, z ogromnim številom ljudi, zunaj svojih zamišljenih meja druge nacije, ki jih omejujejo. Nobena nacija se ne zamišlja kot neomejena, z neomejenim številom pripadnikov. Potencial za neomejenost sicer omogočajo vere, ki dopuščajo možnost, da bi bili vsi ljudje njihovi pripadniki, nacije pa ne.

Nacija je zamišljena tudi kot suverena skupnost, kjer je ne glede na trenutno stanje, morebitno neenakost in nepravilnost, razumljena kot močna horizontalna enota, s pripadniki, med katerimi obstaja tovarštvo – zavest povezanosti. Ta zavest je med pripadniki zamišljene skupnosti tako močna, da so za svojo državo pripravljeni tudi umirati. Seveda ne vsi in ne v vseh okoliščinah, pa vendar so vojne jasn dokaz te trditve. Tudi interesi nacionalne varnosti so odvisni od konstrukcije lastne identitete. Oblikovanje nacionalne identitete je politična akcija s političnimi posledicami, piše Smith (1991, 99). Oprelitev identitete in njeno zavedanje je torej tako zelo pomembno. Anderson pravi, da je moč zamišljanja skupnosti lahko enako močna kot moč vere. Razlog za to najde v kulturnih koreninah nacionalne identitete (Anderson 2006, 7).

Vsi se zavedamo svojega genetskega porekla, spola, življenjske dobe, fizičnih zmožnosti, maternega jezika itd. Za legitimizacijo nekega sistema je zamišljena skupnost nujna. Če želimo uveljaviti pravni red, mora obstajati skupnost, kjer ga bomo uveljavili. Če zamišljene skupnosti ni, tudi pravnega reda ne bo. Če se človek ne počuti pripadnega neki skupnosti, če se ne počuti del te skupnosti, pravila določene skupnosti zanj ne bodo pomembna in jih ne bo sprejel. Za legitimizacijo je torej zamišljena skupnost nujna (Anderson 2006, 10).

Zamišljene skupnosti tudi ustvarjajo občutek večnosti. Povezujejo še nerojenega otroka in preminulega prednika. S tem tako rekoč dajejo občutek nesmrtnosti. Tudi zaradi tega se ukvarjamo s prirastom v državi. Če bi gledali skozi globalno perspektivo, število ljudi na svetu narašča. S tem bi bilo povsem nepomembno, kakšen prirast ima Slovenija. Pa vendar se

bojimo, da bomo »mi« izumrli. Država celo skrbi za programe, ki naj bi skrbeli za večjo rodnost, da se zamišljena skupnost še okrepi. Identitetna odvisnost in potreba po zamišljeni skupnosti sta pri ljudeh torej tako veliki, da so s tem povezani tudi nacionalni interesi oziroma državne politike, ki so usmerjene h krepitvi zamišljene skupnosti.

Anderson pravi, da nacionalne identitete ni mogoče razumeti kot politično ideologijo, ampak kot širok kulturni sistem (Anderson 2006, 12). Kot kulturne korenine zamišljenih skupnosti v zgodovini Anderson označuje verske skupnosti in skupnosti vladavine, ki so nastale glede na to, kateremu cesarstvu ali drugi obliki vladavine so ljudje v skupnosti pripadali. Vendar pa zamišljenih skupnosti ne moremo razumeti kot naslednikov, ki nadomeščajo verske skupnosti in skupnosti vladavine. Z upadom moči vere, razvojem jezika in ključnimi spremembami, ki so se dogajale v svetu, je postalo mogoče »misliti« nacijo (Anderson 2006, 22).

Zamišljanje skupnosti je omogočil sistem proizvodnje in proizvodni odnosi, komunikacijska tehnologija (tiska) in pomembnost jezikovne diverzifikacije (Anderson 2006, 43). Jeziki resda lahko tudi izginejo, vendar pa Anderson ne vidi možnosti, da bi ostal na koncu le en univerzalni svetovni jezik. Tudi če je bilo to nekoč v teoriji še mogoče, pa je s pojavom kapitalizma in tiska to postalo nerealno, saj se je s tem oblikovalo množično bralno občinstvo, z velikim zavedanjem o svojem jeziku. Gre za velik trg, kjer se lahko znotraj skupnosti operira le v jeziku skupnosti. S pojavom tiska sta se razvili in uveljavili tudi slovnica in skladnja, ki sta bili ustvarjeni z mehanično reproduciranimi tiskanimi jeziki. Anderson pravi, kot sem že pisala, da iz tiskanega jezika izhaja osnova za nacionalno zavest. Tiskani jezik ustvarja enotna polja za izmenjavo in sporočanje. Znotraj polja se ljudje zavedajo še ostale množice pripadnikov njihove zamišljene skupnosti, hkrati pa se zavedajo, da gre za omejeno skupnosti, ki šteje samo te pripadnike. Te so-bralci ustvarjajo polje, v katerem so povezani prek tiska in s tem ustvarjajo nacionalno zamišljeno skupnost.

Tiskani jezik je dal jeziku predpisano strukturo glede načina zapisa, skladnje, slovnice in ostalih pravil, ki jezik oblikujejo. Tako je jezik postal tudi knjižni jezik. Knjižni jezik ali zapisani jezik je stabilen in načeloma ni podvržen večjim spremembam, le delni modernizaciji. Tudi ta jezikovna struktura, ki jo prinaša knjižni jezik, in njegova stabilnost, pripomoreta k zamišljanju nacionalne skupnosti (Anderson 2006, 44).

Anderson pravi, da je konvergenca kapitalizma in tehnologije tiska kljub različnosti ljudi omogočila možnost novih oblik zamišljene skupnosti, kar je osnova za moderno nacijo. Večina modernih držav ima državni knjižni jezik. Povezava med knjižnim jezikom, nacionalno zavestjo in nacijo je nujna za možnost delovanja države kot politične entitete. Politična entiteta je mogoča le, če obstaja zamišljena skupnost, ki daje prostor za

poistovetenje z nacionalno skupnostjo (Anderson 2006, 46). Edward Said piše, da je jezik postal področje, ki so ga ustvarili njegovi uporabniki med sabo in je tudi ideološko pomemben za nacijo (v Anderson 2006, 70). Skupnost ima znotraj splošnih norm in kulturnega repertoarja določene specifikke, ki dajejo legitimnost tej skupnosti. Način razumevanja teh norm in specifik je skupnosti v skupnosti enoten. Znotraj skupnosti velja konsenz glede razumevanja in reprezentiranja na določen način. To pa omogoča zapolnitev vrzeli med osebo in skupnostjo, ki ji ta oseba pripada. Oziroma, vrzel med zasebnim in družbenim (van Dijk 1985, 138).

Leksikografska revolucija v Evropi je ustvarila in splošno razširila prepričanje, da so jeziki v Evropi osebna last točno določenih skupin, ki ta jezik govorijo in berejo dnevno. Uporabniki jezika so definirani kot člani skupnosti, skupin ali organizacij, ki naj bi govorili, pisali in razumeli na osnovi okvirja, ki ga vzpostavlja konsenz, z diskurzom, ki mu daje legitimnost. (van Dijk 1985, 136). Iz tega je sledilo prepričanje, da so te skupine ali zamišljene skupnosti upravičene do svojega avtonomnega prostora, enakovrednega ostalim (Anderson 2006, 84). Nacionalna zavest v Evropi se je že na začetku pojavila kot posledica zavedanja mednarodne družbe. Gradila se je iz konflikta med suverenimi državami, neodvisnimi članicami mednarodne družbe (Maruyama v Anderson 2006, 97). Sama ideja naroda je trdno zasidrana v skoraj vseh tiskanih jezikih, narodnost pa je praktično neločljiva od politične zavesti.

Imenovanje samega sebe je najpomembnejši del identitete (Južnič 1993, 182). Splet kapitalizma, tehnologije tiska in različnosti človeških jezikov je vzpostavil možnost za oblikovanje nove oblike zamišljene skupnosti, ki s svojimi značilnostmi postavlja prostor modernega naroda. Danes imajo skoraj vsi narodi svoj nacionalni tiskani jezik, ki ustvarja zavest narodnosti (Anderson 1998, 56). Korošec (1992) pomembnost jezika in jezikovnega stila za nacionalno zavest in identifikacijo (Anderson 1998, 54), obravnava prek koncepta, ki ga, kot sem napovedala v uvodu, poimenuje skupni sporočanje krog v poročevalstvu.

V svetu je nacionalna država pomembna norma. Zamišljena skupnost v pomenu naroda pa vseeno lahko obstaja tudi brez jezikovne skupnosti, saj nima vsak narod svojega jezika (primer večjezične Švice ali nemško govoreče Avstrije). Vezivo za zamišljeno skupnost lahko izhaja iz skupne koristi, zgodovinskih procesov ali drugih virov. Jezikovne teorije nacionalnih skupnosti so le en del teorij naroda in nacionalnih držav, ki jih moramo upoštevati, vendar jih ne smemo jemati kot edine, ki držijo (Anderson 2006, 135). Anderson v svojem delu opisuje postopke, po katerih so narodi prišli do zamisli in tako postali zamišljena skupnost. Ko so narodi postali zamišljeni, so se tudi preoblikovali in prilagodili novi strukturi. Čelega procesa pa ne moremo gledati ločeno od družbenih sprememb in različnih oblik zavesti v določenih

obdobjih. Vprašanje pa je, ali družbena sprememba preoblikuje zavest, ali zavest in zavedanje sprožita družbene spremembe (Anderson 2006, 141).

Priznavanje obstoja jezika kot ključne značilnosti slovenskega naroda je ključno. Slovenski jezik tudi v preteklosti ni bil v izrazito slabem položaju, saj so ga govorili na podeželju, v cerkvah in mestih. Niso pa ga kot svojega priznavali višji družbeni sloji, praviloma bolj izobraženi, in tudi ne uradne institucije. Brez sloja intelektualcev in institucij, ki pripoznavajo pomembnost jezika, ne obstajajo težnje po njegovem zapisu in preoblikovanju v enoten knjižni jezik (Granda 2011, 219).

Jezikovno vprašanje je bilo za nacionalno razlikovanje med slovenskim prebivalstvom in nemškim prebivalstvom zdelo pomembno. Kulturnopolitični razvoj je imel na slovenskem drugačen razvoj kot je bil pri nemških sodržavljanih. Nacionalni jezik za njih ni bil vprašanje, nemščina je bila uveljavljena in močna. Zato tudi ni bila predmet izključne samoidentifikacije za nemške državljane. Slovenski jezik pa je imel pomembno identifikacijsko vlogo in je spodbujal narodno zavest, ki se je razlikovala od drugače govorečih sodržavljancev (Granda 2011, 218).

Okoli jezika se je tako lahko pri nas oblikovala skupnost, kolektivna identiteta, ki je s samozavedanjem stremela k neodvisnosti in svobodi v času, ko smo bili Slovenci pod velikim vplivom drugih držav, voditeljev in jezikov.

Poleg že omenjenega čuta pripadnosti, za katerega ljudje v vojnah tudi umirajo, moram poudariti tudi pozitivne aspekte zamišljene skupnosti. Kulturni proizvodi narodne identitete ali zamišljene skupnosti naroda so poezija, proza, glasba, slikarstvo in druge umetnostne oblike, ki pričajo o ljubezni do svojega naroda in svoje zamišljene skupnosti. Prezir do lastnega naroda je veliko redkeje upodabljan v umetnosti, kot ljubezen do njega (Anderson 2006, 142). Ko pojemo himno v našem jeziku, dobimo občutek povezanosti. Ljudje, ki se ne poznajo, v teh posebnih, slavnostnih trenutkih pojejo iste verze na isto melodijo. Tako prihaja do psihične realizacije zamišljene skupnosti. Anderson pravi, da je začetek naroda izhajal iz jezika, ne pa iz vojn (Anderson 2006, 145).

Če pogledamo v današnji čas, je globalizacija povzročila razločevanja, hkrati pa je ta razločevanja v veliki meri preseгла. Tudi same kolektivne identitete so se znašle na novem področju, kjer so dobile novo dimenzijo in nove izzive. Evropska unija na primer posega na področje, kjer so bile že pred njo kreirane in prisotne kolektivne identitete ali nacionalne države. Na uveljavljene strukture ima novo nastala struktura seveda vpliv in sproža procese, ki lahko razlike med nacionalnimi državami presežejo, lahko pa tudi povzročajo konflikte med njimi. Vzpostavlja se tudi nova identiteta – evropska identiteta – ki se je morala umestiti

v prostor že oblikovanih identitet. Slovenska identiteta se tako sooča z evropsko, kjer se vsaj v določenem področju prekrivata, v spet drugih področjih pa razlikujeta in ločujeta. Identifikacija sebe določa tudi meje drugega (Žagar 2003, 133). Identitete so delno konstruirane z družbenimi strukturami. Konstruktivizem identitet in družbenih procesov želi ugotoviti, kako se kolektivne identitete sooblikujejo z medsebojnim družbenim vplivanjem in so tako odvisne od družbene interakcije (Kogej 2011, 117).

Poleg družbenih praks naše dojemanje družbe oblikuje torej tudi jezik. Jezik je ključna sestavina v mednarodnih odnosih, saj je vključen v konstrukcijo pomenov. Sam proces poteka neopazno in je za nas samoumeven. Do močnejšega zavedanja svoje identitete lahko pride v okolju, kot je naše okolje, kjer pritiski evropske kolektivne identitete vplivajo na meje nacionalne identitete (Kogej 2011, 13). To zahteva prilagajanja in kompromise, prožnost meja in nove interpretacije. Strogo razumevanje zamišljene skupnosti kot omejene in suverene se mehča in prilagaja novemu identitetnemu pojavu. Identiteta s tega stališča je živ organizem, ki se oblikuje, prilagaja in spreminja. Vendar pa v odnosu slovenske identitete nasproti evropski identiteti še vedno igra močno vlogo jezik. Slovenščina je enakovreden evropski jezik, pa vendar je to edini jezik, s katerim se poistovetimo mi.

Skupnost nam nudi identifikacijski okvir razmišljanja in delovanja, povezuje nas, ki živimo na določenem območju in nas vzpostavlja kot narod. »Mediji so danes osrednje mesto produciranja in reproduciranja različnih diskurzov,« piše Pušnikova. Medijski diskurz nam ponuja točke, prek katerih sprejemamo pomene o tem, kdo smo mi, kdo je Slovenec in kdo to ni. »Mediji s svojimi reprezentacijami nenehno utrjujejo podobo Slovenca in potrjujejo naša izkustva, ki smo jih dobili že prej (npr. šola, družina, prijatelji, literatura ...).« Prispevki v medijih vzpostavljajo in ohranjajo ravnovesje med nami in onimi (1999, 803). Identiteto razumemo skozi definiranje drugih, kar mediji kreirajo s poudarjanjem, kdo niso Slovenci.

»Medijski diskurz se potemtakem kaže kot pomemben akter pri konstrukciji nacionalne identitete, medijski teksti pa krepijo podobo, kdo je član določene zamišljene skupnosti in kdo ni njen član.« (prav tam, 806). Kdo smo mi vedno temelji tudi na tem, kdo nismo. Razumevanje identitet je pomembno za globalne politične odnose. Žagar piše, da je kolektivna identiteta občutek pripadnosti določeni skupnosti (2003, 128). Ali kot bi dejal Anderson (2006), kolektivna identiteta je zamišljena skupnost, katere del smo. Po Koroščevo (1992) pa je to področje skupnega sporočanja kroga.

3 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG

Pojem skupnega sporočanjejskega kroga je uvedel Tomo Korošec (1992). Primerov za ukvarjanje s pojavom ni iskal drugje, pri drugih jezikih in v drugih nacionalnih državah, saj se s tem ali podobnim pojavom drugje niso ukvarjali. Pojav v novinarstvu obstaja, kar Korošec dokazuje v svojih delih, vendar ga kot takega drugi raziskovalci niso proučevali. Skupni sporočanjejski krog Korošec definira kot izkustveno predstavo, »ki v poročevalskem poteku iz uistosmerjenosti vseh treh spremenljivk (sporočevalca, sporočila, sprejemalca) vzpostavlja tukajšnjost in zdajšnjost sporočanjejskega stika« (Korošec 1992, 104).

Obseg skupnega sporočanjejskega kroga se sicer ponuja predvsem kot prostorska tukajšnjost, vendar časovne komponente ne moremo izključiti. V novinarstvu je časovni element bistven in novinarstvo je usmerjeno v takojšnjost, ažurnost, zdajšnjost. Časovni obseg pa se lahko kaže tudi kot izstop iz časovnega skupnega sporočanjejskega kroga v primerih, kjer raba časovno zaznamovanih besed ali historizmov ni posebej izpostavljena (kranjska, narodnjak) (Korošec 1998, 163). Zato je definicija skupnega sporočanjejskega kroga natančnejša, če poleg prostorske tukajšnjosti upoštevamo tudi časovno zdajšnjost (Korošec 1992, 104).

Uvedba skupnega sporočanjejskega kroga ni le metodološki ukrep, ampak v razumevanje novinarskih besedil pomembno vnaša jasnejše oporne točke, ki omogočajo razumevanje besedila, kot ga je sporočevalec želel posredovati. Skupni sporočanjejski krog pa ne zahteva nobenega spreminjanja obstoječih jezikovnosistemskih in jezikovnostilističnih postavk.

Vsebina besedil vseh pisno-vidnih in govorno-slušnih novinarskih žanrov lahko nekatere dele iz objektivne stvarnosti zajema tako, da predmeti govora niso poimenovani, ampak nanje kažejo nanašanjejske besede. To poteka tako, da so predmeti govora ali denotati ter vsakokratni naslovniki vključeni v sporočanjejsko razmerje (Korošec 1998, 161). Vsebina besedil vseh poročevalskih žanrov lahko nekatere izseke zajema na način, da predmeti govora (denotati) niso poimenovani, ampak nanje kažejo kazalniki.

Osebni, osebnosvojilni zaimki in glagolske oblike za 1. in 2. os. mn. so izvenbesedilni kazalniki množinskih, v besedilu nepoimenovanih predmetov govora (denotatov). Zato se v poročevalskih besedilih ne nanašajo na jasne denotate. Uvedena je kategorija skupnega sporočanjejskega kroga, tj. izkustvene predstave, ki v poročevalskem poteku prek enotnosti treh sporočanjejskih spremenljivk (sporočevalec, sporočilo, sprejemalec) vzpostavlja tukajšnjost in zdajšnjost vsebine v sporočanjejski okolščini. V besedilu so kazalniki skupnega sporočanjejskega kroga, prek besed teh kazalnikov pa se osebni in osebnosvojilni množinski zaimki nanašajo na ustrezne denotate (Korošec 1992, 103).

Zainki za 1. osebo množine in druge besede, ki v besedilu vzpostavljajo nanašajnsko ali referenčno točko. Iz nanašajnske točke se po sporočanjški konvenciji razpoznava uistosmerjenost treh sporočanjških spremenljivk. Te sporočanjške spremenljivke so: poročevalski vir, besedilo in naslovniki. Uistosmerjenost treh spremenljivk se razpoznava v smislu tukajšnjosti in zdajšnjosti. Če so spremenljivke raznosmerne, pride do učinka ne-tukajšnjosti.

Te besede so nekateri relacijski pridevniki (sosednji, nasproten). Sem spadajo še pisna in govorna tehnika ločevanja med avtorskim in neavtorskim (citiranim) besedilom, s čimer je povezano razpoznavanje prvin posamičnih vrednostnih sistemov (prav tam).

Odvisnost spremenljivk sporočevalca in sprejemalca se odkriva v tem, da morajo imeti sporočanjške vsebine enako vrednost za sporočevalca in sprejemalca (Prakke v Korošec 1998, 162). Gre za pojav, ki je širši le od novinarstva, ampak funkcioniira splošno pri vsakem sporočanju. Prakke v komunikacijski prostor vključuje tudi sporočilo, ki je zanj funkcija vsakokratnega družbenega okolja (v Vreg 1990, 152).

Prakke prostor razume kot kulturno in socialno sklenjene kroge kakega obdobja, kjer kulturni krog označuje podoba o svetu in njegovo vrednotenje, hkrati pa pomeni duh časa. Korošec pravi, da če bi Prakkejeve kategorije označili z jezikovnimi znaki in jih s tem postavili v območje jezika, bi dobili dober približek temu, kar poimenujemo skupni sporočanjški krog. Prakke se s tem sicer ne ukvarja, se pa da z njegovimi koncepti dobro ponazoriti pojav skupnega sporočanjškega kroga v jeziku (Prakke v Korošec 1998, 162).

Namen skupnega sporočanjškega kroga je, da sporočanjško dejavnost celostno zajame. S tem se tudi izogne delnim in povečini nezadostnim oznakam, ki se jih uporablja v območju novinarskega jezika in sporočanja (Korošec 1998, 162).

3.1 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG IN 1. OSEBA MNOŽINE

Korošec se je v svojem delu ukvarjal s skupnim sporočanjškim krogom in 1. osebo množine.

Vse prvoosebne (in drugoosebne) oblike množine ne tvorijo skupnega sporočanjškega kroga, kot ga pojmuje tukaj (Korošec 1998, 163). Razlike med tem, katere prvoosebne in drugoosebne oblike množine tvorijo skupni sporočanjški krog in katere ne, je treba prepoznati. Opora za razlikovanje in prepoznavanje je skoraj v celoti podana v strukturalnem opisu. Prvoosebne in drugoosebne oblike množine so osebnozaimske *mi* in *vi* z odvisnimi skloni ter prvoosebne in drugoosebne glagolske oblike (Korošec 1992, 104).

Toporišič zainke obravnava predvsem z vidika njihovega pomena (1984, 240). 1. in 2. oseba izražata udeleženca, 3. oseba pa neudeleženca pogovora. *Jaz* tako poimenuje govorečega

oziroma sporočevalca, *ti* ogovorjenega oziroma sprejemalca, *on* pa neudeleženca pogovora. Samostalniški zaimki pa se nanašajo na poimenovanje predmetnosti, ne imenujejo pa je neposredno (Korošec 1998, 163).

Poimenovanje predmetnosti se nanaša na samostalniške besede, zato je treba prvo- in drugoosebne zaimke izločiti. Pri kategorijah samostalniških zaimkov je to natančneje izraženo, saj je zajet nanašanski vidik. Samostalniški zaimki se nanašajo na poimenovanje predmetnosti. Predmetnosti pa neposredno ne imenujejo. Ker je pomembni poudariti samostalniške besede oziroma »nanašanje na poimenovanja predmetnosti«, je treba prvoosebne in drugoosebne zaimke izločiti (Korošec 1992, 104).

Izjema so osebni zaimki 1. in 2. osebe vseh števil. Ti se ne nanašajo na poimenovanje predmetnosti. Ne nanašajo se na poimenovanja (na besede v besedilu), zato neposredno kažejo na izvenbesedilno predmetnost. Torej, osebni zaimki za 1. in 2. osebo vseh števil se ne nanašajo na besede, zato pa se nanašajo na posameznike, ki so udeleženi v sporočanju, čeprav niso poimenovani. Nanašanje na nepoimenovane posameznike, ki so udeleženi v sporočanju, pa poimenujemo izvenbesedilna predmetnost. Prvoosebni in drugoosebni zaimki imajo izvenbesedilno nanašansko vlogo. V položaju osebka niso izraženi, če niso poudarjeni v skladu s stilističnim pravilom. Izvenbesedilni z delom izven kot predlogom kažejo v smeri ven iz besedila (Korošec 1998, 164).

Končnice osebnih glagolskih oblik predstavljajo določeno analogijo osebnim zaimkom. Govoreči in poslušalec sta lahko izražena samo s kazanjem. Nanju lahko kaže s končnicami osebnih glagolskih oblik ali pa z osebnimi zaimki (stilistično).

Korošec navaja, da Toporišič na primer daje za zgled osebni zaimek *mi* kot množina moškega spola. *Mi* trije označuje tri moške, *me* tri pa tri ženske. Jaz in ti v 1. in 2. osebi ednine označujeta vse tri spole, drugi osebni zaimki pa spol izražajo oblikoslovno (Korošec 1992, 104).

Ista okoliščina se izraža z glagolskimi končnicami (-mo, -te ...). Ko zaimki niso poudarjeni, so podatki o tej vrsti množine zajeti drugje. Na to se navezuje splošno pravilo o slovnični nezaznamovanosti moškega spola.

1. oseba dvojine in 1. oseba množine izražata samo tistega, ki je kot govoreči del para ali večje celote. Sporočevalec je torej vključen v nek par ali skupino, glagolska oblika pa izraža le njega. Korošec za ponazoritev navaja primer: »Prosimo vas za dovoljenje,« je rekel najstarejši med šolarji (325). Lahko pa bi bilo tudi dodano »... večje celote posameznikov obeh spolov«.

Tudi pri hierarhični določitvi propozicije kot prenesena raba 2. osebe ednine v imenovalniku in 1. osebe množine *Vzamemo tri kile moke ...* (428) se kaže podobno. Govorni položaj ne predvideva poudarjenega *mi*. Pogost pa je, ko so jedra priredno zloženega osebka različnih spolov. V teh primerih je pridevniška oblika povedka v moškem spolu (479). Brez težav si lahko predstavljamo pridevniško obliko povedka in poudarjen *mi*. »Mi gremo na pivo, ve pa pojdite v kino.« (izmišljen primer po zgledu Korošca, prav tam)

Besedilna vloga osebnih zaimkov in glagolskih oblik je torej pomembna za dojetje skupnega sporočanja kroga. To besedilno vlogo lahko razčlenimo na prvo in drugoosebne množinske oblike, ki imajo izvenbesedilno vlogo in se nanašajo na prvine izven besedilne predmetnosti. Za razliko od teh pa tretjeosebne množinske oblike v besedilu tvorijo sovezne pare in nize, kar so razmerja med nanašalnico in naveznikom. Predmet govora je pri tem nepoimenovan in je znotraj istega besedila lahko tudi različen, čeprav nanj kažejo iste oblike kazalnikov.

Prek kazalnikov skupnega sporočanja kroga se vzpostavlja nanašanja istovetnost (Korošec 1998, 165; 1992, 106).

Vsi množinski prvoosebni morfološki navezniki osebnih glagolskih oblik pa ne tvorijo skupnega sporočanja kroga. V nekaterih govornih položajih le kažejo na govorce, ki sam ni tvorec sporočila, ampak je le njegov skupinski posrednik. To velja predvsem pri radiu, ki je izrazito govorno-slušni medij. Besedila in sporočanje morajo biti prilagojena sporočanskim okoliščinam in lastnostim govorno-slušnega prenosnika. Umeščanje besedil v to sporočansko okoliščino uporablja za vzpostavitev in vzdrževanje stika s poslušalci, ki so naslovniki sporočila. Vzpostavitev in vzdrževanje stika doseže z ogovornimi fazeologemi (dragi poslušalci) ali drugoosebnimi množinskimi morfološki glagolov (slišali ste oddajo Dogodki in odmevi, poslušate Radio 1) (prav tam).

Pomembni so predvsem zaradi pomena slovničnih morfološki (Korošec 1998, 165). To pomeni, kazanja na 2. osebo, saj sama pomenska vsebina korenov označuje pravkar potekajočo dejavnost sprejemanja sporočil naslovnikov, ki so v primeru radia poslušalci (Korošec 1998, 166; 1992, 107).

3.2 OMEJENI SPOROČANJSKI KROG

Korošec se znotraj področja skupnega sporočanja kroga dotakne tudi omejenega sporočanja kroga. Omejeni sporočanski krog je množica sodelujočih, ki po končanem sporočanju za razliko od skupnega sporočanja kroga razpade.

Pri prvoosebni množinski obliki glagolov je pomenska vsebina taka, da ne kaže izključno na dejavnost govorca, zato se k njej lahko pritegne naslovnike. Prva oseba množine je seštevek govorca in naslovnikov. Množino ustvarja z rabo teh glagolskih oblik posrednik. Množina sodelujočih nakazuje omejeni sporočanski krog. Omejeni sporočanski krog je množica sodelujočih. Vzpostavi se z govornim in pisnim stikom med govorcem in naslovniki. Tu ne gre za vljudnostno množino, ampak za množino v smislu govorca in naslovnikov, ki jo na primer sestavljajo predavatelj in navzoči študenti.

Omejeni sporočanski krog se pojavlja na radiu, na televiziji, kjer nas govorec popelje po vsebinah. To lahko vidimo v naslednjih zgledih: Pojdimo še na tuje., Oddajo nadaljujemo s prispevkom /.../ (Korošec 1998, 166).

Tu ne gre za prvine, ki kažejo na skupni sporočanski krog. Gre za prvine, ki sporočanje uvrščajo v omejeni sporočanski krog, ki po končanem sporočanju razpade. Pisno novinarstvo tega ne potrebuje, saj stik vzpostavi z naslovnikom, ko ta prime v roke tiskovino. V tisku so zato taka sredstva omejena na izvajalniške glagole (prav tam, 167).

Ustrežajo premikom pogleda po razporeditvi besedil v bralčevem vidnem polju (Korošec 1992, 107). Izvenbesedilni kazalniki pa nastopajo v pisnih in tudi v govornih poročevalskih besedilih (prav tam, 108).

3.3 IZVENBESEDILNOST

Izvenbesedilnost je nenavzočnost nanašalnice v besedilu. Izvenbesedilni kazalniki se pojavljajo v pisnih in govornih novinarskih besedilih. Izvenbesedilnost lahko pri prvoosebni množinski obliki glagolov ali pri zaimenskih oblikah kaže na nedoločno izvenbesedilno množino. Množinskemu navezniku je v tem nanašanjskem vzorcu odprto mesto izvenbesedilne resničnosti za vsak množinski predmet govora. Izvenbesedilni predmet govora je ustvarjen z njegovim izvenbesedilnim kazalnikom, množina pa je vsaka in nobena nanašanjska identifikacija. Predmet govora, ki ga ustvarja njegov besedilni kazalnik, kaže na tistega, ki kazalnik izreče. V določenih besedilih (na primer besedilih, ki jih govorijo politični govorniki) je z množinskimi prvoosebnimi oblikami ustvarjen množinski predmet govora. Tu gre za poljubno množino posameznikov, ne gre pa za skupni sporočanski krog (Korošec 1998, 167).

Poudarjeni osebni zaimek *mi* je kot osebek v protistavnem položaju, kjer so na eni strani oni, na drugi pa mi. Ta dvojnost oziroma nasprotnost, ki jo vzpostavlja osebni zaimek *mi*, se zdi Korošču še najbolj naravna. Osebni zaimek *mi* se sicer nanaša na Republiko Slovenijo oziroma na pristojne organe, ki se s področjem ukvarjajo v imenu države. Osebni zaimek *mi*

torej lahko razumemo kot kazalnik skupnega sporočanjkega kroga, ki tako tvori razviden skupni sporočanski krog (Korošec 1998, 168).

3.4 PRAVILO POBIRANJA VSAKE ZANKE

Neposredno stično sonanašanje je razmerje med nepoudarjenim kazalnikom in nanašalnico. Ko je nanašalnica kazalnik skupnega sporočanjkega kroga, neposredno stično sonanašanje nima retorične vloge (primer: mi Slovenci, mi smučarji). Korošec (1998, 170) glede neposrednega stičnega sonanašanja piše: »Neposredno stično sonanašanje je odraz delovanja pomembnega dejavnika pri tvorjenju novinarskega besedila, in sicer, naslovnik mora na vsaki točki linearnega, v prostoru in času potekajočega nizanja jezikovnih znakov dobiti zadostno količino podatkov, da lahko gladko sprejema vsebine.« (Korošec 1998, 170).

Za pojav, ki je opisan zgoraj, je Korošec uvedel izraz pravilo pobiranja vsake zanke.

Točka z zadostnim številom podatkov je točka o jasnem podatku glede skupnega sporočanjkega kroga. Zveza iz neposredno stičnega nanašanja postane navadna nanašalnica, nanjo pa se navezujejo zaimenski navezniki (prav tam). Korošec za ponazoritev ponuja analizo naslednjega zgleda: Tako smo pri za *nas Slovence* aktualnem vprašanju, ali je *naša* politika dovolj močna /.../.

Skupni sporočanski krog je popolnoma jasen le, če ni izpuščene nobene zanke. Če izpuščamo besedo Slovence, torej Tako smo pri za nas aktualnem vprašanju, je skupni sporočanski krog še razpoznaven, če pa izpustimo zanko, ki je v tem primeru *nas*, Tako smo pri za Slovence aktualnem vprašanju, je možna interpretacija, da o Slovencih piše nekdo, ki ni del tega skupnega sporočanjkega kroga. To velja ob predpostavki, da v besedilu ni drugih jasnih kazalnikov skupnega sporočanjkega kroga. Dvoumnost je odpravljena le tako, da so pobrane vse zanke. Izpuščanje zank pa prinaša nejasnosti glede novinarjevega skupnega sporočanjkega kroga. Za jasno razumevanje skupnega sporočanjkega kroga morajo biti prisotni vsi elementi stičnega nanašanja (Korošec 1998, 170).

3.5 OSEBNOŠVOJILNI ZAIMKI 1. OSEBE MNOŽINE

Novinarstvo nadomešča naslovnikovo prisotnost na dogodku. Naslovnik se v sporočanski stik vključuje zato, ker na dogodku ni bil prisoten. Novinarji naj svoje prisotnosti na dogodku ne bi poudarjali in se vključevali v poročanje (Korošec 1998, 170).

Po Toporišičevi Slovenski slovnici (1984, 525–526) obstajajo štirje načini prenosa govora. To so:

a) dobesedna obnovitev v črkovnem, magnetofonskem zapisu,

- b) premi,
- c) odvisni in
- č) polpremi govor.

Zaradi značilnosti v novinarstvu pa Korošec Toporišičevim štirim načinom prenosa govora dodaja še petega. Ta je opis govornega dogodka z izvajalniškimi glagoli glede na vsebino povedanega. Tu ne gre za poročani govor, ampak za poročani dogodek govora. V novinarstvu se poročanje o govoru pogosto pojavlja in se kombinira s Toporišičevimi načini prenosa govora (Korošec 1992, 112).

Kot sem že pisala, je skupni sporočanje krog izkustvena predstava, ki vzpostavlja tukajšnjost in zdajšnjost sporočanje stila. Poročevalec o govornem dogodku (novinar) se kot udeleženec tega govornega dogodka (tiskovna konferenca) kaže v samo določenih novinarskih žanrih (npr. reportaža). Naslovnikov ne zajema kot udeležencev na dogodku, saj to tudi običajno niso. Zajema jih v smislu, da se jih ta dogodek dotika ali pa ne. Če se jih, je poročilo o dogodku pravilno zajeto v skupni sporočanje krog in ne prihaja do dvoumnosti. Na to, da se jih poročilo o dogodku tiče, mora v besedilu kazati vsaj ena prvina, s katero se lahko poistovetijo. Ta prvina, ki omogoča poistovetenje, je kazalnik skupnega sporočanje kroga.

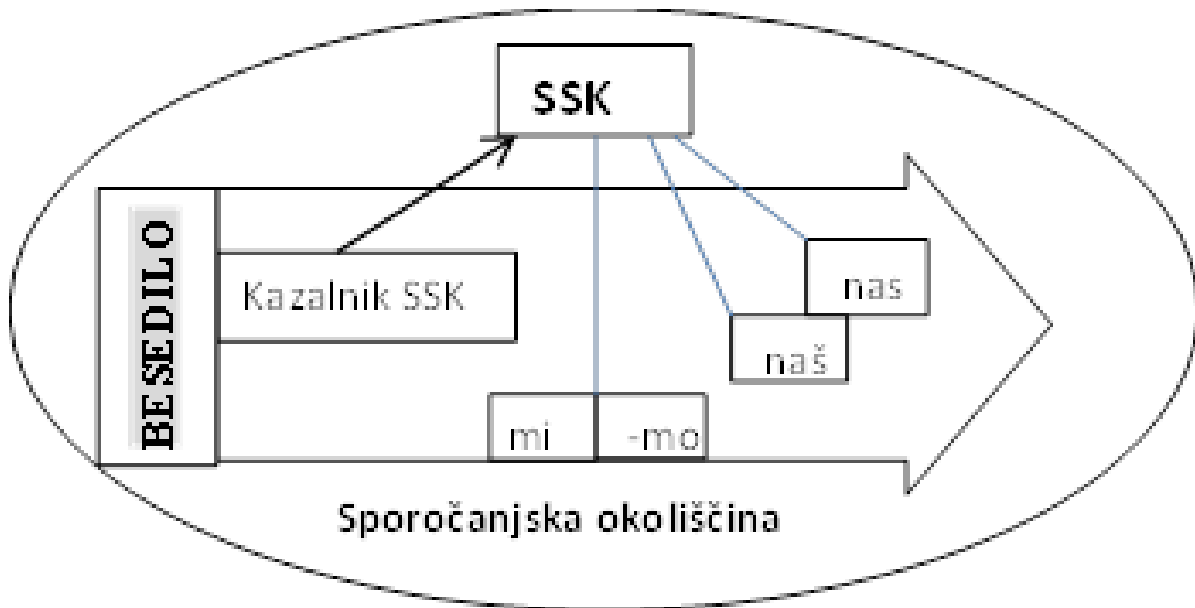
Funkcijo vzpostavitve skupnega sporočanje kroga lahko nosi zemljepisni kazalnik, s katerim se naslovniki tistega območja poistovetijo. Tega pa ne smemo menjati z novičarskimi vrednostmi (Korošec 1998, 171).

S kazalniki (zemljepisni, narodnostni, družbenopolitični, kulturno-zgodovinski ...) v novinarskem besedilu se naslovniki lahko poistovetijo v smislu tukajšnjosti in zdajšnjosti. Navezniki na besede tega kazalnika so v 1. osebi osebnih in osebnosvojilnih zaimkov ter lahko kažejo na skupni sporočanje krog (v *naši* deželi) (prav tam, 172).

Poistovetenje, ki temelji na vključevanju, je izkustveni postopek. Upoštevati je treba množico naslovnikov, ki jim je to sporočilo namenjeno.

Kazalnik skupnega sporočanje kroga zahteva v linearnem poteku govornega niza navezovanje nase do konca besedila, razen, ko ga razveljavi oziroma ukine kazalnik drugega skupnega sporočanje kroga. Enako pravilo velja v razmerju med nanašalico in morfemskim naveznikom (prav tam, 173).

Slika 3. 1: Model skupnega sporočanjkega kroga

Vir: Korošec (1998, 173).

3.6 RELACIJSKE BESEDE

Korošec piše, da se med besedami, ki pomenijo razmerje, v novinarskih besedilih največ pojavlja pridevnik *sosednji*. Tu so mišljene besede, ki jih zaradi njihovega pomena lahko apliciramo na pojave, ki jih razumemo kot razmerje. »Lastnost »biti sosed, sosedski« je izrazita (povratna) simetrijska relacija. Iz pravila *a je sosednji b = b je sosednji a* izhajajo na besedilni ravni določene težave, kadar je pridevnik *sosednji* prilastek k odnosnici *država* : *sosednja država*.« (Korošec 1998, 173).

Da besedilo razumemo, je bistveno, da prepoznamo nanašanjško oziroma referenčno točko. Iz nanašanjške točke se prek simetrične relacije *sosednja država* kaže tukajšnjost. S tem se kaže skupni sporočanjški krog. Iz zemljepisno-državnega stališča poimenovalne ravni ima država Slovenija več sosednjih držav. Jasnost smisla besedila dosežemo s kazanjem (deiktičnostjo) na en denotat. Ta denotat mora biti v besedilu poimenovan (npr. Italija, ta sosednja država), da je besedilo jasno. Pojav se obravnava kot besedilnotvorni postopek.

(prav tam, 174). Po Korošču gre za stilni postopek, ki se ukvarja z odpravo ponovitev. Da se ponovitvi izognemo uporabljamo ponovitveni izraz s kazalnim zaimkom (ta sosednja država). Torej, da ne bi dvakrat (ali večkrat) pisali npr. Italija, na prvi stopnji uporabimo *Italija*, na drugi pa ponovitveni izraz s kazalnim zaimkom *ta sosednja država*.

Kazalni zaimsek pa ni potreben, kadar gre za perifrazo, ki je iz ene enote; *Japonska – dežela vzhajajočega sonca*; *Nizozemska – dežela tulipanov*. Kazalni zaimsek pa je v drugih primerih obvezen, saj simetričnost relacije lahko vključuje sosedstvo z druge nanašanje točke. Lahko je mišljena tudi druga sosedna država.

Za primer Korošec navaja zgled:

Tako so teritorialno obrambo na Hrvaškem razorožili. V sosednji republiki pa naj bi imeli približno 150.000 vojaških obveznikov, predvsem rezervistov zvezne armade in drugih, /.../(D, 5. 9. 1991,5, B.K.)

Sosednja republika tukaj je lahko razumljena kot Hrvaška, nam sosednja republika, ali pa kot Hrvaški sosednja republika Srbija. Za razumevanje je potrebno splošno vedenje, da ima Hrvaška toliko vojaških obveznikov, da vemo, o kateri državi je govora. V tem primeru je zveza *sosednja država* nejasna in bi potrebovala kazalnik, ki bi jasno označeval, za katero državo gre. Gre za novinarsko šibek zgled. Samo s relacijskimi besedami ne moremo narediti jasnega besedilnega navezovanja na isti predmet govora (Korošec 1998, 175).

Dvoumnost bi bila lahko odpravljena s pokaznostjo ali ostenzijo. Kazalni *ta* vedno kaže z določene točke na najbližjo točko. Kaže na v besedilu izraženi denotat in s tem izloči druge možne točke.

Korošec si pomaga z Hlavsovo teorijo ločevanja med designacijo in denotacijo. Denotacija je določitev predmeta govora v konkretnem govornem dejanju. Za denotacijo ne zadošča, če bi iz razreda spremenljivk »država« izločili spremenljivko, ki ima lastnost »biti sosednja država«. Za jasno razumevanje potrebujemo operator denotacije *ta*. Kazalnik količinskosti ali kvantifikator (mn. sosednje države – ed. sosednja država) ni dovolj (prav tam).

Kazanje na isti predmet govora v parafraznem navezniku lahko opravljajo tudi druge zaimenske besede, kot na primer nedoločni zaimsek. To poteka mimo skupnega sporočanje kroga.

Pokol v zgradbi španskega veleposlaništva je široko odjeknil v svetu in opozoril na grobo kršenje človekovih pravic v Gvatemali. Španija je ukrepala kot še nikoli doslej: pretrgala je diplomatske stike z eno od latinskoameriških držav /.../(D, 16. 2. 1980, 23)

Zgled je dvoumen, saj prihaja do enakozvočnosti nedoločnega zaimka *en* (v smislu neki) in števnškega pridevnika, ki bi bil jasen samo v imenovalniku moškega spola *eden*. Nejasnost bi tukaj odpravil nedoločni zaimek *z neko* od latinskoameriških držav (Korošec 1992, 114).

Pravilno razumevaje skupnega sporočanješkega kroga je pomembno pri prevajanju novinarskih besedil. Napaka, ki je nastala pri prevodu zaradi napačnega razumevanja skupnega sporočanješkega kroga, pri novinarstvu v tisku ni razvidna, saj običajno bralec ne pozna izvirnega besedila, iz katerega je prevod narejen. Pri radijskem novinarstvu pa je običajno, da poslušalci najprej slišijo izvorno tuje besedilo, nato pa slovenski prevod slovenskega govorca. Ob predpostavki, da poslušalec razume tuji jezik, ga prevod opozori na napako in vzpostavi dvoumnost.

Korošec navaja primer, kjer je iz originalnega sporočila »Maloko u susednjoj republici zna da /.../« prišel prevod »Malokdo na Hrvaškem ve, da /.../«. V prevodu je prišlo do napake, saj je prevajalec izbral napačno možnost, v želji, da bi zadel avtorjev sporočanješki namen. Prevajalec je izhajal iz lastnega skupnega sporočanješkega kroga, torej iz slovenskega skupnega sporočanješkega kroga. V tem skupnem sporočanješkem krogu je sosednja republika Hrvaška. Vendar pa je avtor v svojem skupnem sporočanješkem krogu želel sporočiti, da gre za Slovenijo, ki je Hrvaški sosednja republika. Prevajalec je sosednjo republiko poimenoval, da bi se izognil dvoumnosti s pretvorjenim prevodom, vendar je to storil napačno. Prevod bi se moral glasiti: »Malokdo na Slovenskem ve, da /.../« (Korošec 1998, 176). Pri prevajanju dobesednega navedka posegamo v besedilo, kar je po Korošču neustrezno (prav tam).

3.7 POROČEVALSKA SKLICEVALNOST

Pri tehniki poročevalske sklicevalnosti gre za del besedila, ki je neavtorski, in se nanaša na drug skupni sporočanješki krog. Ohranitev dobesednega navedka izključuje uporabo pretvorbenih pravil iz premege v odvisni govor. Pretvorba bi pomenila poseg v besedilo. To pomeni tudi, da poseg ni dovoljen, kljub temu, da bi bil v pretvorbi drugačen skupni sporočanješki krog. Torej, če uporabimo znake za dobesedni navedek premege govora, pretvorbe ne more biti. Če želimo besedilo pretvoriti v naš skupni sporočanješki krog, potem znakov za dobesedni navedek premege govora ne moremo uporabiti (Korošec 1998, 176).

Za celostno dojetje besedil je poleg razumevanja skupnega sporočanješkega kroga pomembno tudi razumevanje vsebine novinarskih besedil na osnovi širšega znanja o družbenopolitičnem okolju, zgodovinski perspektivi ipd (Korošec 1998, 177).

Če pa se navežemo še na poglavje Zamišljene skupnosti, bi lahko rekli, da je Korošček skupni sporočanjaški krog mogoč le, če obstaja zamišljena skupnosti, ki se identificira kot »mi« nasproti z »oni«, drugače tudi skupnega sporočanjaškega kroga ne more biti.

S teoremom skupnega sporočanjaškega kroga se ni ukvarjal nihče razen Korošca. To raziskovalno področje sloni le na njegovem pisanju, čeprav pojav v jeziku opazimo tudi drugod. Kot razpoznavanje skupnega sporočanjaškega kroga Korošček najde v primeru Dresslerja (v Korošček 1998, 163), kjer se v časopisnem naslovu prispevka v nemškem jeziku *Grosser Erfolg der Polizei*, ki je bilo objavljeno na spletni strani Berliner Zeitung, določni člen *der* smatra kot tisto prvino jezika, ki Nemcu pove, da je s tem mišljena naša policija, torej policija tistega naroda, ki mu je časopisni prispevek namenjen. *Der* pomeni za bralca in novinarja policijo, ki je znana obema in najbližja njunima identitetama.

Če bi se v nadaljnjem pisanju razkrilo, da novinar govori o neki drugi policiji, npr. policiji druge države, potem bi se naslov najverjetneje glasil: »*Grosser Erfolg der Polizei*«. V primeru neke druge policije, bi bil dodan pridevnik, ki bi jasno označeval, o kateri policiji novinar govori. Primer bi se glasil »*Erfolg der britischen Polizei*«, lahko tudi »*Erfolg für die britische Polizei*«. To ponazarja tudi prispevek, objavljen na strani www.n-tv.de, kjer nadnaslov »*Erfolg für Australiens Polizei*« vzpostavlja kontekst in uvede, o kateri policiji bo prispevek. Iz samega naslova »*Rekordmenge Crystal beschlagnahmt*« sicer ni razvidno, kje se je zaseg zgodil, vendar pa nadnaslov nudi tisto prvino, ki bralcu poda prostorsko komponento. Enako dokazuje tudi naslednji primer, kjer je v naslovu prispevka »*Nach Anschlag in London Britische Polizei wertet Festnahmen als Erfolg*«, ki je bil objavljen v spletni izdaji časnika Berliner Zeitung, prav tako izrecno navedeno, da gre za britansko policijo. Brez pridevnika bi bila vsekakor mišljena nemška policija oz. celo lokalna policija. Gre sicer za nemško policijo, ampak, ko se poroča o policiji iz 'sosednje vasi', je načeloma prav tako uporabljen nek pridevnik, na primer »*die Kölner Polizei*« ali podobno: »*die Polizei Köln*«. To ponazarja primer prispevka iz strani z informativnimi vsebinami focus.de. Nadnaslov »*Polizei Rostock*« nam pove, na katero policijo se nanaša napisano. Še bolj prostorsko komponento definira sam naslov, kjer že v začetku označuje, katera policija je na področju pristojna. »*Erfolg für Polizei Wismar - Graffiti-sprayer gestellt - Hunderte Spraydosen beschlagnahmt*«.

Isto nam prikaže tudi prispevek časnika Augsburger Allgemeine, kjer policijo bolj lokalno definirajo kot policijo iz Münchna.

Če se vrnemo na primer, ki ga navaja iz Dresslerja Korošček (1998, 163), je določni člen tisti, ki daje informacijo, da gre za policijo, ki je nam (v tem primeru nemškemu bralcu) najbližja.

V določenih sporočanjških okoliščinah se skupni sporočanjški krog delno prekriva z naslovniki in občinstvom ter s slovničnimi oznakami udeleženci, govoreči, ogovorjeni. Lahko pa jih zajema. V dojemanje skupnega sporočanjškega kroga spada poimenovanje prostora v zemljepisnem smislu. Prav tako v dojemanje skupnega sporočanjškega kroga spada tudi pojmovanje v smislu narodnosti in državnosti. Vendar je skupni sporočanjški krog iz območja delovanja in razumevanja jezika poročevalstva, kot se uresničuje v specifičnem sporočanjškem stilu publicistične funkcijske zvrsti, iz česar izhajajo stilni učinki, sporočanjške motnje in tudi zlorabe.

4 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG, IDEJA OBJEKTIVNOSTI IN SUBJEKTIVNOSTI V NOVINARSTVU

Novinar naj bi pri svojem delu stremel k idealu objektivnosti. Popolne objektivnosti novinar nikoli ne doseže, saj v svojem delu stvarnost interpretira in je posrednik med realnostjo in naslovnikom, tako v informativnih kot interpretativnih zvrsteh novinarskih žanrov.

Novinar o dogodku piše in je interpret v novinarskem diskurzu (Košir 1988, 11). Koširjeva zato svetuje umik besed objektivnost in resnica iz novinarskega diskurza in predlaga uporabo izrazov resnicoljubnost, točnost in pravilnost. V interpretativni zvrsti so sicer vrednostne sodbe novinarja in njegova vključitev dopuste, vendar mora biti na vsaki točki jasno, kaj je mnenje, kaj pa gola informacija. Pri informativni zvrsti pa prostora za novinarjevo vključevanje naj ne bi bilo, ampak mora biti njegovo poročanje čim bolj objektivno.

V novinarskem diskurzu se pojavljajo tri dimenzije objektivnosti novinarskega sporočanja. Prva dimenzija je izbor realnosti, o kateri novinar poroča. Pri tem je novinar interpret, prav tako so interpreti njegovi viri informacij. Že sam izbor dogodka za poročanje je pogojen z že oblikovanimi družbenimi interpretacijami tega dogodka in njegove pomembnosti (Košir 1988, 12). Druga dimenzija pokriva odnos sporočila do stvarnosti in preučuje odnos med stvarnostjo in tem, kaj se je o tej stvarnosti poročalo. Količina sporočenega in bližina sporočenega z realnostjo sta pomembna vidika. Novinar naj stremi k točnosti poročanja, saj je stvarnost v poročanju že interpretirana. Tretja dimenzija pa je jezikovna predstavitev sporočila. Gre za ubeseditev poročane stvarnosti s pomočjo jezikovnih sredstev, ki se izogibajo vrednostnim sodbam. Koširjeva zato predpisuje uporabo tretje osebe in stilno nevtralnih besed (Košir 1988, 13, podobno Wien 2005, 5). Mnenju Koširjeve glede uporabe tretje osebe pa nasprotuje Koroščeva teorija o skupnem sporočanjškem krogu. Korošček skupni sporočanjški krog je

tako v interpretativni zvrsti dopusten, v informativni pa zaznan kot subjektiviziran. Objektivnost je ključna stilna zahteva informativne zvrsti po izločitvi mnenjskih in emocionalnih sodb pri izbiri jezikovnih sredstev za to, da se novinarske vrste lahko prepozna. Tudi Korošec v novinarskih besedilih zahteva objektivnost s strani novinarja in odmik od emocionalnih sodb, vendar pa uporabo prvoosebni oblik izpostavlja kot nezaznamovano in bolj primerno. Pri novinarskem sporočilu je potrebna skupna referenca sporočevalca in naslovnika, da lahko naslovnik identificira tukajšnjost in zdajšnjost dogajanja (Košir 1988,18). Pomembna je enopomenska jezikovna celota, ki sporoča o aktualnih dogodkih v družbeni stvarnosti ter ima določen kraj, čas in nosilca dogajanja (prav tam, 19). Koroščeva teorija v tem delu ne nasprotuje pisanju Koširjeve, vendar pa je njuno razumevanje ustreznosti izbire osebe različno strogo. Oba avtorja imata za svoje trditve argumente. Pri Koširjevi verjetno trditve izhajajo iz prevlade anglosaške tradicije in teoretikov, ki ji sledijo. Korošec svojo teorijo razvija stran od teh tradicij. O primernosti načela objektivnosti in uporabi prvoosebni oblik sprašujejo tudi drugi avtorji, ki jih bom navajala v nadaljevanju.

Monika Kalin Golob piše o moči, ki ji posameznim stališčem in mnenjem lahko podeljuje poročevalski jezik in s kakšnimi sredstvi se ta moč uresničuje (2004, 704). Klasična delitev novinarskih besedil je na dejstvena in mnenjska. Koširjeva deli novinarske besedilne vrste na informativne in interpretativne (1988, 63), z »jezikoslovnega vidika gre za poročevalska besedila, v katerih se uresničuje poročevalski stik« (Kalin Golob 2004, 705). Poročevalna besedila morajo predvsem informirati, presojevalna pa iščejo stik z naslovnikom na »vplivajskih, apelnih in vredotilnih sporočanjskih nalogah« (Korošec 1998, 12).

Pri poročilih se avtor ne sme kazati v besedilu, zato je v takih besedilih pričakovana raba nevtralnih jezikovnih sredstev (Kalin Golob 2004, 705), novinar pa naj bi bil nevtralen opazovalec dogajanja (Košir 1988, 77). V komentarjih pa »žanrska in stilna norma avtorsko poseganje v besedilo dopuščata« (Kalin Golob 2004, 709).

Pöttker pa piše: »Naloga novinarstva v demokraciji je kreiranje javnosti v smislu neomejene družbene komunikacije.« (2004, 83). Avtor se v svojem tekstu sprašuje o mejah profesionalnih načel v novinarstvu. V novinarstvu je ločevalna norma tista, ki skrbi za razločevanje med informativnimi in interpretativnimi zvrstmi v novinarstvu. Avtor pa razmišlja, do katere mere so te standardi za novinarstvo nujni, kje pa je njihova prisotnost že kontraproduktivna in bi jih bilo bolje izločiti (prav tam, 84). Slep sledenje profesionalnim standardom lahko pripelje do omejevanja svobode v novinarskem poročanju in samocenzure novinarjev, kar pa je kontraproduktivno v demokratičnih družbah. Novinarska samokontrola v duhu kritičnega medijskega poročanja je osnovana na ameriškem modelu. Novinarji same

sebe dojemajo kot subjekte, ki morajo zasledovati zahteve profesije po objektivnosti. Legitimnost novinarstva v veliki meri izhaja iz premise, da je novinarstvo zmožno prikazati realnost. Koncepta, kot sta resnica in realnost, ne moreta biti ločena od koncepta objektivnosti (Wien 2005, 3).

S trditvijo, da je novinarstvo zmožno prikazati realnost, pa se ne bi strinjal filozof in empirist John Locke (2004). Locke je trdil, da obstajajo primarne lastnosti v svetu in sekundarne lastnosti v opazovalcu. Obstaja predmetni svet na eni strani in naše interpretacije tega sveta na drugi. Sama predmetnost nam nikoli ni popolnoma dosegljiva, operiramo le z interpretacijami, ki so pogojene z izkustvi, ki smo jih pridobili prek vzgoje, kulture in vseh ostalih družbenih dejavnikov, ki so imeli na nas vpliv. Torej po trditvah tega avtorja novinar sploh ne more biti objektivni, sam mu je predmetni svet nedosegljiv, prav tako tudi njegova realnost. Novinar lahko le posreduje interpretacije, objektivnost pa mu je nedosegljiva.

Hindman pa nasprotno pravi, da mora biti novinarstvo objektivno, vzdrževati mora distanco do subjekta, iskati informacije pri uradnih virih in sporočati te informacije na določen način (v Wien 2005, 4). Razen izjemoma, v novinarstvu ni prostora za prvoosebni pristop poročanja v novinarskih informativnih žanrih, kar je postalo novinarski standard v drugi polovici devetnajstega stoletja. Pöttker tega ne zaznava nujno kot skladno z naravo novic, opaža pa, da se tudi ta anglosaški stil poročanja, ki je usmerjen k objektivnosti, postopno mehča. Namen ločevalnega principa je jasen. Pöttker sicer piše o ločevanju informiranja od oglaševanja, vendar to lahko prenesemo na ločevanje med informiranjem in mnenjskimi vrednotenji. Ločevanje pa je nujno, da lahko javnost loči med temi kategorijami. Pöttker pa pravi, da lahko to striktno ločevanje in stremljenje k objektivnosti informativne zvrsti vodi do tabuja, kjer ne smemo pisati o sebi in svojih dosežkih. Wien trdi, da mora novinar svoje mnenje ohraniti zunaj svojega medijskega besedila, da omogoči občinstvu ustvarjanje lastnih mnenj o temi, ki jo novinar predstavlja (Wien 2005, 5). Torej te standardi zahtevajo, da se novinar pri poročanju v informativnih zvrsteh izloči iz svojega skupnega sporočanje kroga. Müller pravi, da imajo novinarji formulo, ki zveni kot skromnost, ki se skriva za pojmom klasične tradicije. Tisti, ki piše, piše za druge in ne piše o sebi. Časopisi, ki sestavljajo javno sfero, ne objavljajo ničesar o okoliščinah, v katerih nastajajo (v Pöttker 2004, 85). Predvidoma ravno zaradi razkoraka med omenjenimi standardi in Koroščevim teoremom prihaja do dojemanjem neustreznosti rabe skupnega sporočanje kroga med novinarji.

Profesionalno samoomejevanje novinarjev omejuje oblikovanje javnega diskurza oziroma javne razprave o strukturnih vprašanjih v zvezi z mediji. Tak javni diskurz bi bil potreben za razvoj optimalne družbene ureditve razvoja medijev. Načelo ločevanja pod pretvezo etičnosti

bi po mnenju Pöttkerja potrebovalo prenovu. Pisanje o samem sebi oziroma vključevanje novinarja v skupni sporočanje krog, čemur se novinarji sicer izogibajo, bi omogočilo vpogled v medijsko tvorbo, kar je lahko izredno informativno. S tem Pöttker zanika striktno načelo izločanja novinarja iz teksta informativne zvrsti, kar zahteva načelo objektivnosti, saj je novinarjevo besedilo lahko manj objektivno ravno zaradi izločitve iz poročanja in s tem zakrivanje celostnih informacij o medijski produkciji. Torej je novinarjeva prisotnost v tekstu lahko bolj informativna in njegovo delo tako bolj objektivno. Načelo objektivnosti je torej lahko ideološki princip, ki povzroča smocenzuriranje zaradi zadovoljitve profesionalnih standardov, s tem pa lahko pride do manj povednih sporočil s strani novinarja (prav tam, 86). Avtor izpostavlja, da je izključno faktično pisanje v nasprotju s ciljem vsake družbene profesije, to je, da doseže čim večje in čim bolj heterogeno občinstvo. Informacije postanejo za večino zanimive, ko potencialni naslovniki prepoznajo povezavo med posredovanim sporočilom in lastnim vsakodnevnim življenjem. Sporočilo, ki ga novinar posreduje, mora seveda biti resnično, točno, pravilno, ustrezno in tako dalje, vendar mora biti posredovano na način, da doseže čim več članov neke skupne javnosti. Prav tako bo sporočilo posredovano in sprejeto vedno pod vplivom različnih naučenih kategorij, konceptov in konvencij (Wien 2005, 10). Prek skupnega sporočanje kroga in identifikacije z zamišljeno skupnostjo bo novinarjevo sporočilo imelo širši doseg, kar je en od ciljev profesije. Odpiranje novinarskih standardov lahko tako po Pöttkerjevo prispeva h kakovosti medijev. Pravi, da striktno ločevanje informacij in mnenj v novinarstvu oziroma interpretativne in informativne zvrsti (Košir 1988), kot ostali imperativi novinarske etike, le mnenjska sodba in subjektivno mnenje. To mnenje ne izhaja iz faktičnih dejstev, ki bi jih empirično lahko preverili. Ameriški novinarji razumejo svoje delo kot nadzorno funkcijo, ki jim je podeljena s strani družbe skozi objektivnost poročanja.

Po letu 1945 so te anglosaški standardi v novinarstvu prešli na nemško medijsko področje in v druge evropske tradicije. Ker so bil evropske tradicije takrat zastarele, so nove vplive hitro prevzele. Ne samo prevzele, ampak tudi implementirale v svoj tradicionalni prostor. Objektivnost poročanja in samoomejitve novinarjev so se začele izenačevati z novinarskim profesionalizmom. Diskurzivne norme in vrednote o objektivnosti in nevtralnosti so postale značilne za novinarsko pisanje (Chalaby 1996, 304). V primerjavi z bolj liberalno anglosaško tradicijo je bil razvoj teh prevzetih standardov, ki ostro razvrednotijo novinarsko izražanje mnenj, v preoblikovanju evropske tradicije še bolj oster in še bolj nastrojen proti mnenjem, subjektivnosti ali novinarjevi vključenosti v besedilo informativne zvrsti. Novinar naj svojega mnenja ne vključuje v sporočilo, da omogoči naslovniku, da si mnenje o tem ustvari sam

(Wien 2005, 5). Posledično je postala novinarjeva poklicna dolžnost nevtralnno poročanje o dejstvih (Pöttker 2004, 89–90). Prišlo je do razširjanje restriktivne objektivnosti in prepovedi elementov subjektivnosti. Hans Wagner označuje bistvo novinarstva v posredovanju komunikacij s stališča tretje osebe, novinar pa se ne sme na nobeni točki in z ničimer vključiti v besedilo (v Pöttker 2004, 91). Pöttker pravi, da ideologizacija profesionalnih norm povzroča cenzuro. Ločevalni normi se po njegovem sicer ne bi smeli odpovedati, saj skrbi za točnost in resničnost podatkov, morali pa bi jo osvoboditi restriktivnega dogmatizma (prav tam). Novinarskim standardom je treba slediti s premislekom in dopuščati mehčanje strogih zahtev, saj te omejujejo novinarsko svobodo. Torej se tudi pri uporabi ali neuporabi skupnega sporočanje kroga novinarji ne bi smeli omejevati in samocenzurirati. Poleg točnosti podatkov nam skupni sporočanje krog posreduje še informacije o kontekstu, v katerem posredovan novinarski diskurz nastaja. Zanima pa me, kako praksa sprejema teorije objektivnosti in subjektivnosti ter primernost uporabe skupnega sporočanje kroga. Povezavo med teorijo in prakso bom vzpostavila prek empiričnega dela in interpretacije dobljenih podatkov.

5 UTEMELJITEV RAZISKOVALNEGA VPRAŠANJA

Jezik je pomemben, ker sveta ne opisuje, ampak ga konstruira in oblikuje naše razumevanje sveta okoli nas (Jackson 2005, 21). Kot sem že pisala, je skupni sporočanje krog izkustvena predstava, ki v poročevalskem poteku iz uistosmerjenosti sporočevalca, sporočila in sprejemalca vzpostavlja tukajšnjost in zdajšnjost sporočanje stika (Korošec 1998, 163). Pomembno je vedenje, da izražanje skupnega sporočanje kroga, kot ga razume Korošec, ni razumljeno kot subjektivizacija novinarskega besedila. Po Korošču je zaznamovano, torej nepričakovano glede na oblikovane konvencije, če se iz besedila izločimo, saj z izločitvijo iz besedila konotiramo izražanje ideologije, mišljenja in nepripadnosti. S tem se distanciramo od svoje zamišljene skupnosti. Če se skupni sporočanje krog ne upošteva, pride do šuma, ki ni na slovnični ravni, ni jezikovnosistemska, sega ven iz jezika, zato je v neskladju z izkustveno predstavo, ne pa z jezikovnimi pravili (Korošec 1998, 165).

Dojemanje skupnega sporočanje kroga, ki je eksplicitno izražen v besedilih, omogoča širše razumevanje vsebine novinarskih prispevkov. To temelji na osnovi poznavanja družbenopolitičnega okolja in prepoznavanja predmetov govora, na katere se nanašajo besede določenega vrednostnega sistema (Korošec 1998, 177). Vendar pa številni teoretiki, ki sem jih obravnavala v predhodnem poglavju, trdijo ravno nasprotno. Koširjeva, Wien, Van Dijk,

Hindman in drugi pravijo, da se mora novinar iz besedila vedno izločiti. Biti mora le interpret realnosti, muha na zidu, ki dogajanje posreduje občinstvu. Občinstvo pa si mora samo ustvariti svoje mnenje o stvareh. Vključevanje novinarja v besedila informativne zvrsti in nepostavljanje ločnice med medijskimi delavci in občinstvom je razumljeno kot subjektivizacija in je kot tako po mnenju avtorjev v novinarstvu neprimerno (Košir 1988; Wien 2005; Van Dijk 1988; Hindman v Wien 2005). Prihaja torej do razkoraka med pojavom v jeziku, ki ga je raziskoval Korošec, in teoretskim okvirom, ki tega pojava ne predvideva. Prek teoretikov, ki vplivajo in sooblikujejo medijsko področje, se ti ideološki koncepti in dvojnost mi proti oni prenašajo na novinarje, urednike, lektorje, hkrati pa tudi na raziskovalce medijev, ki to počnejo študijsko ali pa profesionalno. Akademski krog kot del medijskega področja prav tako posreduje prepričanje, da so elementi, ki jih Korošec imenuje skupni sporočanski krog in so po njegovo nevtralni, subjektivizirani in neprimerni. Prek študija to prepričanje prehaja iz teoretikov na študente oziroma bodoče medijske delavce. Tuji in domači teoretiki, študijski program, uredniška in lektorska politika razumejo skupni sporočanski krog kot zaznamovan. Prevzemanje teh ideoloških konceptov se predvidoma pozna tudi v novinarskih besedilih, kar bom preverjala v nadaljevanju. V praksi torej prihaja do novih rab, saj je pojavnost SSK Korošec opazoval in analiziral v 90. letih. Ker se po skoraj dvajsetih letih v sodobnih novinarskih besedilih prakse spreminjajo, si zastavljam prvo raziskovalno vprašanje.

RV1: Kako se skupni sporočanski krog kaže v besedilih Dela?

V medijskem diskurzu večina bralcev sprejme reprezentacijo sveta prek »nas« in »njih« (van Dijk 1988, 181). Gre za reprezentacijo, ki jim je vsakodnevno posredovana s strani medijev ter je zato nezaznana in samoumevna. Vsaka družbena skupina se mora razlikovati od drugih, da se lahko identificira. Gre za ideološki mehanizem, ki pa se v medijih pojavlja kot naravno, in ne ideološko stanje. Po Koroščevi teoriji o skupnem sporočanskem krogu gre prav tako za naravno, nezaznamovano stanje (Korošec 1998, 165), da je novinar del skupnosti, zato naj se tako tudi vede. Diskurz ideološkega koncepta mi-vi občinstvo sprejema in vanj redko podvomi, tak diskurz pa ima veliko moč, saj izključevanje deluje brez posebnega izpostavljanja. Ko sprejemamo tak diskurz, se o njem ne sprašujemo, vprašanje pa je, kako o tem razmišljajo tvorci besedil. Novinarjem je tvorjenje takih sporočil lahko že v podzavesti in to delo opravljajo po nekih trenutnih vzgibih, lahko pa gre za premišljen izbor besed in besednih zvez, ki z ločevanjem nas in njih ustvarjajo in krepijo našo zamišljeno skupnost. Da je stališče novinarjev pomembno, je pisal že Cottle (2003). Ugotovil je, da je stališče novinarjev do rabe novinarskih virov pomembno, ker razkriva pomen, motive in morebitne

ovire uporabe virov. Če to apliciramo na naš problem, lahko trdimo, da je stališče novinarjev do uporabe skupnega sporočanja kroga pomembno, ker razkriva njihov odnos do lastne zamišljene skupnosti. Kaže tudi na motive in pomene, ki jih medij prek uporabe ali pa izogibanja uporabi skupnega sporočanja kroga sporoča občinstvu. Iz istega razloga je pomembno tudi stališče urednikov in lektorjev, ki lahko posegajo v novinarjevo besedilo in vplivajo na uporabo skupnega sporočanja kroga. Za odkrivanje stališč in mnenj novinarjev, lektorjev in urednikov, si zastavljam drugo raziskovalno vprašanje.

RV2: Kakšno je stališče novinarjev in urednikov Dela do uporabe skupnega sporočanja kroga?

Cilj tega dela je zapolniti raziskovalno vrzel, ki je nastala v času od Koroščeve analize do sedaj, in kritično analizirati pojav skupnega sporočanja kroga v današnjem dnevnoinformativnem tisku. Iskala bom razloge za pojavljanje ali odsotnost kazalnikov skupnega sporočanja kroga in kritično ovrednotila pridobljene odgovore.

6 METODOLOGIJA IN OPIS GRADIVA

Da bi odgovorila na prvo raziskovalno vprašanje, sem v magistrskem delu uporabila metodo besedilne analize. Z jezikovnostilno analizo sem prepoznavala ključne besede in besedne zveze, ki ustvarjajo skupni sporočanski krog oziroma zamišljeno skupnost. Za pridobivanje čim bolj celostnih podatkov sem se določila za integracijo dveh raziskovalnih metod. S primerjalno analizo sem skušala čim bolj celovito analizirati pojavnost raziskovanih jezikovnih izbir v mediju. Za uvid v proces nastajanja teh vsebin prek njihovih tvorcev pa sem opravila poglobljene intervjuje.

Van Dijk (1985, 136) piše, da moramo razumeti družbene in jezikovne dejavnike, ki vplivajo na proces nastajanja in sprejemanja teksta. Ločevanje med elementi v jeziku in zunaj njega, to so jezikovne izbire na podlagi tehničnih potreb časopisa. Upoštevati je treba specifični kontekst, v katerem analizirani jezik deluje (prav tam). Fairclough piše, da če ima nekdo moč določanja jezikovnih izbir ali jezikovnih norm oziroma ocenjevanja njihove ustreznosti, je s tem že izražena ideološka moč (1995, 74). Jezikovnostilna analiza, kot analiza, ki se osredotoča na uporabo jezika, nam nudi ogrodje za konkretiziranje pojavnosti določenih jezikovnih sredstev (Vezovnik 2008, 82). Primerjalna analiza besedil združuje jezikovno analizo in medbesedilno analizo, v sklopu katere primerjam izsledke izbranih analiziranih besedil s Koroščevo analizo.

Značilnost take analize je običajno manjši vzorec enot, pri katerih se osredotočamo na interpretacijo tistega, čemur pripisujemo pomen. V primeru analize se osredotočam predvsem na kazalnike skupnega sporočanja kroga ali pa pomanjkanje oziroma odsotnost teh kazalnikov, kjer bi bili po Koroščevi teoriji pričakovani. Izbrane prispevke sem analizirala na mikroravni in razdelila pojavnost skupnega sporočanja kroga po sklopih glede na Koroščevo razdelitev in celote, ki sem jih identificirala kot smiselne za raziskavo glavnih značilnosti jezikovnih praks.

Izbrana besedila sem analizirala s pomočjo primerjalne jezikovnostilne analize na makroravni, kjer sem primerjala svoje izsledke s Koroščevimi. Ta način raziskovanja omogoča povezavo med mikroanalizo, ki je diskurz, in makroanalizo jezikovnih politik in stilističnih izbir (prav tam, 97). S tem pristopom se preseže običajno jezikovno analizo in se upošteva še druge poglede in ravni, ki vplivajo na nastanek besedila (Fairclough 1995, 188). S takim metodološkim pristopom poleg podatka o jezikovnih izbirah pridobimo še poznavanje povezav med jezikom in družbenim kontekstom (Fairclough 1995, 189), zato sem za svojo magistrsko delo izbrala način, ki mi je omogočil razumevanje širšega konteksta jezikovnih izbir. Van Dijk piše, da je tak pristop oblika diskurzivnega analitičnega raziskovanja glede uveljavljanja in reproduciranja oblasti s pomočjo besedil v družbenem in političnem kontekstu (2001, 352). Reprezentacija realnosti poteka prek jezika, jezikovni diskurz pa je pomemben del družbeno-kulturnih procesov (Vezovnik 2008, 85).

Z analizo besedil sem razpoznala jezikovno izražene oblike skupnega sporočanja kroga in opravila primerjalno analizo glede na Koroščevo analizo. Na ta način sem pridobila podatke glede razlik med stanjem v času Koroščeve analize in stanjem sedaj ter na tej ravni, vsaj delno, zapolnila raziskovalno vrzel. Dnevnik Delo sem izbrala za gradivo zato, ker je skupni sporočanja krog na primeru besedil iz Dela jezikovno-stilno raziskoval tudi Korošec (1998), za potrebe primerjalne analize pa sem čim bolj dosledno sledila njegovemu pristopu.

Predmet analize so vsi novinarski prispevki prvih treh strani, prispevki s strani Kulture in prispevki s športnih strani, ki so bili objavljeni v časopisu od aprila 2017 (brez prilog). Zaradi predvidevanja, da se skupni sporočanja krog (zaradi aplikacije načela objektivnosti in vplivov anglosaksonske novinarske teorije, pa tudi predvidoma poenostavljenega obravnavanja besedilne analize) pojavlja manj pogosto, sem v izbor vključila vseh 10 številk časnika, da sem prišla do zadostnega števila uporabnih podatkov. Splošne ugotovitve, do katerih sem prišla prek analize besedil, sem želela razumeti tudi s stališča tvorcev besedil, zato sem si za drugo raziskovalno metodo izbrala poglobljene intervjuje, prek katerih sem želela pojasniti jezikovne izbire novinarjev in glavne značilnosti jezikovnih praks. Z intervjuji

sem raziskovala, zakaj se novinarji odločajo za prakse, ki se kažejo v analizi prispevkov. Da bi ugotovila, kakšno je stališče novinarjev, urednikov in lektorjev do uporabe jezikovnih oblik, ki kažejo skupni sporočanski krog, sem uporabila metodo polstrukturiranih poglobljenih intervjujev z zaposlenimi te časopisne hiše. Paul Atkinson in David Silverman pišeta, da smo intervjujska družba, kjer so intervjuji postali osnovna aktivnost, ki je ključna za naše razumevanje nas samih oziroma za človeško razumevanje ljudi (v Edwards in Holland 2013, 90). Prednost polstrukturiranega poglobljenega intervjuja je predvsem v tem, da omogoča vpogled v mnenje intervjuvanca (Bryman 2008, 438).

Polstrukturirani intervjuji (Patton 1987, 7) so manj prilagodljiv tip intervjuja v primerjavi z odprtim intervjujem, vendar sem zaradi točno določenega predmeta zanimanja želela bolj osredotočene odgovore na temo, o kateri pišem.

Intervjuje in njihovo analizo sem opravila po naslednjih stopnjah, ki sta jih predpisala Wilkinson in Birmingham (2003, 44):

1. osnutek intervjuja,
2. primeri vprašanj,
3. izbor intervjuvancev,
4. intervjuvanje,
5. analiza pridobljenih odgovorov.

Poglobljeni intervjuji so bili sestavljeni iz odprtih vprašanj, ki so bila določena vnaprej, za bolj kakovostne odgovore pa sem postavljala tudi podvprašanja, ki so bila prilagojena odzivnosti intervjuvancev in specifični področji, na katerih kot novinarji delajo. Ali kot pravita Wilkinson in Birmingham – pri vsakem vprašanju je prostor za dodatno razlago ali misel (2003, 45).

Patton (1987, 112) piše, da mora biti polstrukturiran intervju opravljen na podlagi osnutka (Edwards in Holland 2013, 29) s seznamom vprašanj, na katera morajo intervjuvanci skozi intervju odgovoriti, da pokrijejo vse ključne teme za raziskavo. Intervjuji so trajali okvirno od pol ure do 45 minut. Vse intervjuje sem s privolitvijo intervjuvancev snemala in transkribirala. S polstrukturiranimi intervjuji sem pridobivala podatke o okoliščinah in kontekstu novinarjevega dela. Prek pogovorov sem dobila sliko o njegovih prepričanjih, stališčih in mnenjih o temah, o katerih smo se v intervjuju pogovarjali. Povprašala sem jih o konkretnih jezikovnih izbirah, ki sem jih prepoznala in izpostavila pri analizi besedil. Dobila sem globlji vpogled v njihove izkušnje in način razmišljanja, kar je močno osvetlilo kontekst in jezikovne izbire, ki se jih novinarji poslužujejo. Uporabljala sem posredna in neposredna vprašanja, ki sem jih po potrebi prilagajala intervjuvancu in njegovemu odzivu. Med

intervjujem sem intervjuvancem razložila Koroščevo teorijo skupnega sporočanja kroga, saj je nihče izmed intervjuvancev prej ni poznal. Enako sem razložila teoretsko ogrodje pri vprašanjih o Andersonovih zamišljenih skupnostih, ki so bile znane le eni intervjuvanki. Prek vprašanj sem želela spodbuditi samo-raziskovanje področja, saj se novinarji s temi vprašanji pri svojem delu niso ukvarjali.

Patton (2002, 438) pravi, da lahko pri analizi polstrukturiranih poglobljenih intervjujev analiziramo vsak intervju posebej, ali pa navzkrižno povezujemo odgovore intervjuvancev na vsako vprašanje. Za vzporedni pogled na mnenja intervjuvancev glede iste teme sem se odločila za navzkrižno analizo odgovorov. Analiza podatkov, pridobljenih z intervjuji, je zastavljena tako, da primerjam odgovore na isto vprašanje in na podlagi analize skušam skupne točke povezati v smiselne zaključke. Ta metoda je ključna za razumevanje lastnih perspektiv družbenih akterjev, ki jih proučujemo (Lindlof in Taylor 2010). Prek pogovorov sem želela osvetliti proces produkcije vsebin in stališča novinarjev glede vključevanja v besedilo. Ključni tematski vprašanja za novinarje sta, kako dojemajo uporabo oblik skupnega sporočanja kroga in kako se jim zdijo primerna (nezaznamovana) oziroma se ji iz različnih razlogov izogibajo. Intervjuje sem opravila s šestimi stalnimi zaposlenimi notranjepolitične, športne in kulturne redakcije ter uredništva Ozadij, kjer poglobljeno poročajo o dogajanjih pri nas in v tujini. V besedilih, ki nastajajo znotraj teh redakcij, sem pričakovala bolj pogosto rabo skupnega sporočanja kroga. V primeru redakcij športa, Ozadij in notranje politike, ker se ukvarjajo s Slovenijo in Slovenci navzven in navznoter, pri kulturni redakciji pa, ker je v besedilih dovoljene več jezikovnostilistične svobode.

Podatke, ki sem jih pridobila z obema metodama, sem ovrednotila skozi prizmo pridobljenega znanja in ugotovitev teoretičnega dela. Proučila sem izbrano literaturo, ki bi lahko pojasnila odnos tvorcev besedil do skupnega sporočanja kroga. S sintezo integracije teoretskega in empiričnega dela bom pridobljene podatke povezala v smiselno celoto, jih interpretirala in kritično ovrednotila. S tem pa bom pridobila odgovore na zastavljeni raziskovalni vprašanji.

7 SKUPNI SPOROČANJSKI KROG V DELU 2017: REZULTATI ANALIZE

Novejših ali dodatnih celostnih analiz s področja Koroščevega teorema skupnega sporočanja kroga ni. Edini način za pridobitev podatkov, na katerih lahko slonijo aktualne in veljavne ugotovitve, je analiza besedil, in znotraj nje natančna analiza pojavnosti

kazalnikov skupnega sporočanjkega kroga. Za ugotavljanje aktualnega stanja v dnevnoinformativnem časopisju glede pojava, ki ga je proučeval Korošec v 90-ih letih, sem izbrala deset številčk Dela. Analizirane izdaje so izšle v času od 1. do 12. aprila 2017. Da sem lahko pridobila kakovostne podatke, je moral biti vzorec analiziranih besedil dovolj velik, da je nudil zadostno količino informacij, ki so omogočile analizo in ugotovitve na podlagi nje. Za določitev vzorca sem najprej pregledala več številčk časopisa in določila okvirje, znotraj katerih je moja analiza potekala. V vsaki številčki sem se osredotočila na prve tri strani časopisa, kjer so zajete najbolj odmevne teme, ki običajno pokrivajo notranjo in zunanjo politiko. Poleg tega sem analizirala strani kulturnega uredništva in uredništva športa. Izbrala sem deset prispevkov, ki so pokrivali osrednjo dnevno temo na straneh Kulture, prav tako sem pri športnih prispevkih izbrala deset takih, ki so bili v tistem dnevu glavna tema in so vsebovali kazalnike skupnega sporočanjkega kroga. Vsako izbrano izdajo sem natančno pregledala in določila prispevke, ki so bili nato zajeti v moji analizi. Vse analizirane prispevke sem razčlenila glede na pojavnost kazalnikov skupnega sporočanjkega kroga ali pa na njihovo odsotnost. Med prispevki, kjer skupnega sporočanjkega kroga nisem zaznala, sem se osredotočila na tiste dele, ki bi skupni sporočanjki krog lahko imeli, pa se v njih ne pojavlja. Ugotavljala sem morebitne vzroke za odsotnost kazalnikov skupnega sporočanjkega kroga in se spraševala po možnem spremenjenem pomenu sporočila, če bi ti kazalniki bili prisotni. Še bolj natančno pa sem razdelila prispevke, kjer je bil skupni sporočanjki krog prisoten. Prisoten pa je bil v dobri tretjini analiziranih besedil prvih treh strani Dela. Pri približno polovici izbranih analiziranih besedil na kulturnih straneh je skupni sporočanjki krog bil prisoten. Pregledala sem 20 prispevkov, da je bil vzorec zadosten, deset jih je vsebovalo proučevane kazalnike. Pri polovici od teh je šlo za reportaže, v drugi polovici pa za poročila. Na tej točki bi rada opozorila, da se poročil, kot se jih učimo v času študija, v kulturni redakciji Dela ne piše, ampak je oblika prilagojena vsebini in poročanju o umetnosti. Še vedno gre za informativno zvrst, vendar pa ta vseeno dopušča malo bolj prožen jezik. Pri analiziranih prispevkih o športu so se kazalniki skupnega sporočanjkega kroga pojavili v vsaki številčki, štirikrat v reportaži, dvakrat v članku in štirikrat v poročilu. Pregledala sem 30 športnih prispevkov, da sem dobila zadosten vzorec, v desetih izmed teh so se kazalniki skupnega sporočanjkega kroga pojavili. Te prispevke sem potem razčlenila glede na kazalnike in analizirala. Torej, analizirane prispevke, ki so skupni sporočanjki krog vsebovali, sem ločila na tiste, ki so interpretativni, in tiste, ki so del informativne zvrsti. Pri prvi analizirani številčki Dela se je skupni sporočanjki krog pojavil v osmih besedilih, eno od teh je bilo interpretativno, sedem pa je bilo napisanih v žanrih informativne zvrsti. V tej

številki je bilo razmerje v prid informativne zvrsti sicer največje, moram pa poudariti, da v vseh analiziranih prispevkih, ki so vsebovali kazalnike skupnega sporočanja kroga, kljub mojim pričakovanjem, se ti kazalniki niso bolj pogosto pojavljali v interpretativni zvrsti, ampak so bili enako zastopani v besedilih informativne zvrsti. Glede na analizirana besedila, z zadržkom in zavedanjem, da bi se na drugačnem vzorcu lahko pokazali tudi drugačni rezultati, pojav skupnega sporočanja kroga ni odvisen od zvrsti. Rezultatu lahko botruje tudi dejstvo, da je bila v analiziranem obdobju glavna tema v medijih težave podjetja Agrokor in posledična situacija Mercatorja. Ravno v tistih dneh so potekale seje, sledile so jim novinarske konference, prihajalo je do menjav nadzornikov. Glede na temo in dogajanje se je v Delu pojavljalo večje število poročil, ki se lahko v nekem drugem obdobju ne bi, zato bi lahko tudi rezultati moje analize pokazali drugačno sliko. Sicer se je v zadnjem delu analiziranega obdobja začelo pojavljati več prispevkov tudi v interpretativni vrsti, predvidoma, ker so ob vseh podatkih novinarji že lahko bolj poglobljeno in celostno pokrili informacije, jih analizirali in vrednotili. Zato moramo pri rezultatih analize imeti v mislih okoliščine, v katerih so prispevki v analiziranem obdobju nastajali.

Ker je vključevanje avtorja v besedilo prek jezika in prek sodb in mnenj del interpretativne zvrsti, sem skozi to vedenje tudi ocenjevala ustreznost opaženih jezikovnih oblik. V informativnih zvrsteh pa je skupni sporočanski krog nepričakovan in tudi zaznan kot subjektiviziran jezikovni pojav, zato sem ravno tem besedilom posvetila največ časa in jih najbolj analizirala. Kazalnike, ki so se v besedilih pojavili, sem razdelila v sklope, ki so bili enaki sklopom kazalnikov, kot jih je opredelil že Korošec.

Moja analiza je potekala tako, da sem besedila, kjer se je pojavljal skupni sporočanski krog, ali bi se lahko, izpisala iz analiziranih izdaj Dela. Kot sem napisala, sem jih potem razdelila glede na zvrst, znotraj informativne zvrsti pa še v sklope, kot jih je oblikoval Korošec.

Te sklopi so predstavljali podatkovne celote glede na kazalnike skupnega sporočanja kroga.

Največkrat se je v prispevkih informativne zvrsti pojavljal zemljepisni kazalnik ali narodnostni kazalnik v kombinaciji z glagolom v obliki, ki se konča na -mo. Izpisani primeri so navedeni v Prilogi A. Najpogosteje je šlo za opredelitve, kaj pri nas imamo, kaj Slovenci smo, s čim se identificiramo. Na teh mestih se novinarji umeščajo v zamišljeno skupnost Slovencev in si dovolijo biti del tega. Ne gre za nikakršne konotacije, ampak povsem nezaznamovane jezikovnostilne oblike. Enako sem opazila pri sklopu, kamor sem razvrstila pojavljanje kazalnikov skupnega sporočanja kroga *nas* in *naš*, ki ponazarjata svojino v smislu naše – slovensko in 1. osebo množine nas, kot nas Slovence. Gre za opisovanje dejstev

in stvarnosti na objektivni način. Podobno tudi pri delih besedila, kjer se pojavlja oblika *pri nas* v pomenu v Sloveniji. Gre za prostorsko umestitev brez navedbe naše države, v popolnoma jasni, nedvoumni in nevtralni obliki, ki sledi naravi jezika, ki ga vsakodnevno uporabljamo. Pokazalo se je, da se razmerje, kot opredeljuje tudi Korošec, res kaže z besedo sosednji, sploh, ker je večina analiziranih prispevkov pisala o razmerju Agrokor:Mercator in posledično Hrvaška Slovenija. Čeprav se avtorji niso do potankosti držali pravila pobiranja vsake zanke (odsotnost pokaznosti ipd.), se je iz konteksta in sorodnih prispevkov nedvoumno lahko razumelo, o katerih sosedih prispevki govorijo. Če povzamem, kaj se je pokazalo v analizi, lahko povem, da so se pojavili vsi kazalniki skupnega sporočanjkega kroga, ki jih Korošec predvideva. Pomembneje, v informativnih zvrsteh so se pojavili kot popolnoma nezaznamovani jezikovnostilni elementi.

Pred samo analizo sem predvidevala, da se skupni sporočanjki krog pojavlja manj pogosto. Predvidevala sem, da so teorije, akademska sfera in uredniška politika vplivali na jezik ter tako skupni sporočanjki krog kot subjektiviziran pojav izrinili iz dnevnoinformativnega tiska. Prek analize sem prišla do drugačnih ugotovitev. Tako lahko tudi danes Koroščevo teorijo še vedno apliciramo na aktualna besedila, saj je skupni sporočanjki krog še vedno prisoten.

8 INTERPRETACIJA REZULTATOV

Za odgovore na raziskovalni vprašnji sem, kot je zapisano v poglavju o metodologiji, uporabila metodo besedilne analize skozi prizmo Koroščeve analize, ki sem ji čim bolj dosledno sledila. Z jezikovno-stilno analizo sem iz besedila izluščila ključne besede in besedne zveze, po katerih razpoznamo tvorjenje skupnega sporočanjkega kroga. Izsledke analiziranih besedil sem primerjala s Koroščevo raziskavo, da sem ugotovila, kakšno je stanje danes in kako se razlikuje od časa, v katerem je raziskoval Korošec. Z metodo poglobljenih intervjujev pa sem lahko interpretirala pridobljene rezultate, saj se to raziskovalno področje sooča z raziskovalno vrzeljo. Nihče razen Korošca se s pojavom skupnega sporočanjkega kroga v besedilu ni ukvarjal ali razvijal njegovega teorema. Ker se je medijsko področje spremenilo, je treba preveriti, ali pojav, ki ga je opazoval Korošec, še obstaja v besedilih, zanimajo pa me tudi vzroki za to. Ker druge teorije na tem področju ni, do določenih ugotovitev ne bi mogla priti brez osvetlitve dilem in jezikovnih izbir z intervjuji. Poglobljene polstrukturirane intervjuje sem opravila z novinarji, ki so tudi bili avtorji večine analiziranih besedil. Večkrat, ko se je v njihovem besedilu skupni sporočanjki krog pojavil, bolj je bila potrebna njihova razlaga, zakaj do tega prihaja oziroma, kaj določa njihove jezikovne izbire.

Z zaposlenimi na Delu sem intervjuje opravila v obdobju med 6. in 21. julijem 2017. Manjša omejitev v dogovarjanju za intervjuje se je sicer pokazala zaradi časa letnih dopustov in poletne specifične zgodnjega oddajanja prispevkov zaradi pošiljanja izvodov na lokacije, kjer bralci dopustujejo, vendar je vseeno večina izbranih novinarjev pristala na pogovor. Intervjuvala sem pet novinarjev in urednika, ki je delno tudi v vlogi lektorja. Dva izmed intervjuvanih novinarjev sta v preteklosti tudi delovala kot urednika, zato poznata uredniško delo in njegove specifične. Vsi intervjuvanci so redni novinarji Dela desetletje ali dalj. Z izborom intervjuvancev sem prek intervjujev pridobila podatke s področja zunanje in notranje politike, športa in kulture. Kot sem že razložila, sem se dogovorila predvsem s tistimi, katerih prispevki so se mi v analizi večkrat pojavili, da sem lahko vprašanja o jezikovnih izbirah podkrepila tudi s primeri, ki jih novinarji uporabljajo. Pogovori so trajali med pol ure in 45 minutami.

Tabela 8. 1: Podatki o intervjujih

	VLOGA	UREDNIŠTVO	DATUM INTERVJUJA
Intervjuvanec 1 (IN1)	novinarka	Ozadja	6. 7. 2017
Intervjuvanec 2 (IN2)	novinarka	kultura	13. 7. 2017
Intervjuvanec 3 (IN3)	novinar	šport	14. 7. 2017
Intervjuvanec 4 (IN4)	novinar	kultura	17. 7. 2017
Intervjuvanec 5 (IN5)	novinarka	notranja politika	18. 7. 2017
Intervjuvanec 6 (IN6)	urednik	šport	21. 7. 2017

Da smo sploh identificirali področje raziskovanja in našega pogovora, sem za uvod sem intervjuvance vprašala, ali poznajo teorijo skupnega sporočanja kroga. Nihče izmed vprašanih teorije ni poznal. Ker jim je bil ta teoretski koncept neznan, sem za pridobivanje odgovorov, mnenj in stališč zaposlenih na Delu o temi tega magistrskega dela na začetku vsakega intervjuja navedla intervjuvancem primer in jih povprašala o tem, kaj razumejo kot bolj ustrezno jezikovno izbiro. Primer se je glasil: »Kaj je bolj primerno – naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala ali slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala?« Brez izjeme so se vsi intervjuvanci opredelili za slovensko smučarko. Ko sem jim postavila podvprašanje, zakaj menijo tako, so bili odgovori podobni. Intervjuvanci so enotno povedali, da je v primeru naše smučarke novinar v besedilo vpleten, kar ruši potrebno distanco, ki jo mora imeti novinar do

svojih subjektov. Uporaba zaimka naj bi že implicirala, da se je novinar postavil na neko stran in je navijaški. Posledično ostalih smučarjev ne bo obravnaval enako. S tem so se strinjali tako športni novinarji kot tudi novinarji ostalih redakcij. Uporabo *slovenske smučarke* so vsi označili za bistveno bolj primerno za nevtralno poročanje. Že na tej točki lahko ugotovim, da se je prek intervjujev potrdila predhodna domneva, da novinarji skupni sporočanje krog zaznavajo kot neprimeren in subjektiviziran. Novinarji te jezikovne oblike razumejo kot preveč domačijske, neprimerne za profesionalno poročanje. Dopuščajo pa, da se primernost razlikuje glede na kontekst, zvrst in namen besedila. Besedila in primernost razlikujejo glede na ločevalno normo in znanje formalnega in neformalnega novinarskega izobraževanja ter usmeritev, ki izhajajo iz uredniške politike. V poročevalskih zvrsteh tako uporabo besedne zveze *slovenska smučarka* označujejo kot edino primerno, saj mora biti poročilo nevtralno in čustveno manj obremenjeno. Strukturo naša smučarka bi dopustili v komentarju, vendar s premislekom in jasno začrtanim namenom, kaj bi s tako uporabo želeli doseči. Torej bi jezikovne oblike skupnega sporočanja krog novinarji dopustili tam, kjer je jezikovna prožnost večja in kjer so subjektivizirane oblike dovoljene. Z nadaljnjimi vprašanji sem želela osvetliti ozadje, zakaj so intervjuvanci takega mnenja, kaj se jim zdi primerno in kakšne so njihove jezikovne izbire. Vprašanja sem jim postavljala tudi na podlagi njihovih besedil, ki sem jih jezkovnostilno analizirala.

Z jezikovno-stilno analizo sem prepoznavala ključne besede in besedne zveze, ki ustvarjajo skupni sporočanje krog, z intervjuji pa raziskovala družbeni kontekst nastajanja raziskovanih besedil. Kot piše Silverman (2001, 228), pri analizi besedil uporabljamo proces kodiranja besedila. Posameznim delom besedila pripisujemo pojme. Besedila z istim pojmom zberemo skupaj in ločimo od besedila z drugimi pojmi. S tako organizacijo pridobljenih podatkov pridemo do manjših podatkovnih celot. Zaključene podatkovne celote med sabo primerjamo in analiziramo skupek vseh celot. Iz tega pridobimo podatke, ki odgovarjajo na zastavljeno raziskovalno vprašanje. Na ta način sem tudi sama pristopila k analizi izbranih besedil. Posamezne dele besedila, kjer se je pojavljal skupni sporočanje krog, ali pa skupni sporočanje krog ni bil uporabljen, pa bi na tem mestu lahko bil, sem izpisala iz analiziranih izdaj Dela. Izbrane dele besedila sem nato razdelila v različne sklope, glede na Koroščevo teorijo in na lastno razdelitev glede smiselnosti umestitve delov besedila v ločene enote. Te sklopi predstavljajo manjše podatkovne celote, ki ponazarjajo kazalnike skupnega sporočanja krog ali pa besede in besedne zveze, ki skupni sporočanje krog vzpostavljajo.

Novinar naslovnike zajema v poročilo o dogodku v smislu, da se jih ta dogodek dotika ali pa ne. Če se jih, je poročilo o dogodku pravilno zajeto v skupni sporočanjski krog in ne prihaja do dvoumnosti. Na to, da se jih poročilo o dogodku tiče, mora v besedilu kazati vsaj ena prvina, s katero se lahko poistovetijo. Ta prvina, ki omogoča poistovetenje, je kazalnik skupnega sporočanjskega kroga. Glede kazalnikov skupnega sporočanjskega kroga sem povprašala novinarje, tudi tiste, ki so analizirana besedila napisali, da sem lahko vlekla vzporednice glede pojavnosti jezikovnih oblik in novinarjevega odnosa do teh oblik.

Skupni sporočanjski krog se kaže prek 1. osebe množine, zato sem zbrane primere s tem pojavom obravnavala kot prvi sklop. V analiziranih besedilih je najpogostejša kombinacija zemljepisni kazalnik ali narodnostni kazalnik ter glagol v obliki, ki se konča na *-mo*. Večinoma novinarji izpostavljajo, kaj Slovenci smo oziroma, kaj Slovenci imamo. Uporabo prve osebe množine vsi intervjuvanci zaznavajo kot zaznamovano, uporabo tretje osebe množine pa kot primerno za uporabo v poročevalskih besedilih. Na tem delu se lahko navežem na prej predstavljene teorije o delitvi novinarskih besedil na dejstvena in mnenjska oziroma na delitev novinarskih besedilnih vrst na informativne in interpretativne (Košir 1988, 63). Tudi Korošec piše, da morajo poročevalna besedila informirati, presojevalna pa iščejo z naslovnikom stik (1998, 12). Avtor mora biti nevtralen opazovalec dogajanja in se pri poročilih ne sme kazati v besedilu, v komentarjih pa je poseganje v besedilo dopuščeno (Kalin Golob 2004, 705; Košir 1988, 77).

V komentarju in kolumni rabo prve osebe intervjuvanci dopuščajo kot primerno stilno rabo, z namenom poudarka in zabavanja. Gre za zvrst, kjer je dopuščen subjektiven pristop in večja jezikovna svoboda. Še vedno pa velja, kot je povedala IN2 (2017), »da komentar ni izraz nekih subjektivnih čustev ali pa naših partikularnih interesov, ampak mora takisto odražati neko občost, občutek za občost in javno dobro in tako naprej«. Na eni strani novinarji pravijo, da je prvoosebne rabe v novinarstvu absolutno preveč. Na drugi strani pa glede na analizirana besedila lahko povem, da ravno ti novinarji prvo osebo v svojih besedilih tudi uporabljajo. Očitno ne gre za premišljeno jezikovno izbiro, ampak sledijo nekemu naravnemu toku besedila, ki jim je domač in je del jezika, v katerem pišejo. Kljub teoretski podlagi, ki tako uporabo zavrača in so jo novinarji prevzeli kot kriterij profesionalizma, enako kot pri Korošču, tudi danes pojav skupnega sporočanjskega kroga v besedilih še vedno obstaja.

Naslednjo podatkovno celoto sem oblikovala glede na pojavljanje kazalnikov skupnega sporočanjskega kroga *nas* in *naš*, ki ponazarjata svojino v smislu naše – slovensko in 1. osebo

množine nas, kot nas Slovence. Kazalnikov tega sklopa je bilo v besedilih največ in se pojavljajo zelo pogosto. Pojav v jeziku spet nasprotuje odgovorom novinarjem, ki take oblike ne dojemajo kot nevtralne. Dopuščajo jo v primerih, ko avtor želi z njo ustvariti nek učinek, želi konotirati ali izražati cinizem. Dopuščajo jo tudi iz praktičnega stališča. »Ker slovenska je recimo dolga beseda in ne gre notri, naš, naša pa gre. Tako da, včasih uporaba besede /.../ nima nobenega pomena. Je samo tehnično,« pravita IN5 (2017) in IN6 (2017). Pogosto gre pri teh izbirah za tehnično rešitev in ne premislek o jezikovnem stilu, in to povsod, kjer so neke omejitve. Na televiziji in radiu so omejene minute, v tisku so znaki in prostor. Rabo novinarji torej dopuščajo zaradi same dolžine in z namenom izogibanja ponovitvam, kar posledično pomeni lepšo berljivost besedila. Na tej točki moram izpostaviti pomislek, da če bi se novinarjem taka oblika res zdela tako neprimerna, kot v osnovi trdijo, bi se ji izognili, ne glede na dolžino, ponavljanje ali lepše berljivo besedilo. Že tu se nakazuje, da novinarji to obliko uporabljajo, čeprav jim teoretske usmeritve narekujejo izogibanje. Uporabo pa opravičujejo na zgoraj navedene načine. Po nekem občutku za besedilo jim je raba teh kazalnikov skupnega sporočanje kroga vseeno domača. Športni novinar pa je povedal, da z opredelitvijo smučarke kot naše še ne gre za navijaštvo. »Samo to je, da zelo dobro poznaš svojo smučarko in posledično še tekmice.« Meni, da na ta način lahko poročáš še bolje, saj se poglobiš tudi v tekmice in njihove nastope. Torej bi lahko rekli, da z identifikacijo novinar svojega dela ne opravlja manj profesionalno, nasprotno, lahko je ravno zaradi tega bolj strokoven. Uporaba nekega jezikovnega sredstva ni tista, ki določa strokovnost novinarja in njegovega poročanja samo zato, ker želijo nekatere teorije ta pojav izločiti iz jezika s tem, da so ga označile za neprimerne.

Prek opravljenih intervjujev sem opazila, da so vsi, pri vprašanjih o poročanju v prvi osebi množine in uporabi *naš, naša* najprej pomislili na šport. Z izjemo športnih novinarjev so tudi vsi menili, da se te oblike največ pojavljajo v športu. V analizi besedil pa se je pokazalo, da se v Delu na športnih straneh kazalniki skupnega sporočanje kroga ne pojavljajo pogosto, ampak se predvsem pojavljajo pa prvih straneh časopisa. Ker jih je večina te oblike označila kot del športnega novinarstva, v moji analizi pa se to ni potrdilo, sem za odmik od športnega novinarstva intervjuvance povprašala še glede primernosti uporabe besedne zveze *naša zunanja politika, naš premier, naš državni vrh*. IN6 (2017) meni, da pri zunanji politike ne gre za navijaštvo, saj je kontekst drugačen: »Tam itak nimaš za koga navijati. Tu ne zveni toliko zaznamovano.« /.../ Ne gre za neko navijanje in prisvajanje, ali pa postavljanje novinarja – da se postavi kot »jaz, novinar« v zgodbo /.../. Gre v bistvu za definiranje prostora.« Ta interpretacija se sklada s Koroščevim skupnim sporočanje krogom oziroma s

tukajšnjostjo. Podobno IN2 (2017) primernost ocenjuje znotraj konteksta. »Treba bi bilo ločevati zaznamovano, ko gre za nekaj, kar si lastimo, ko poudarjamo kvalitete nasproti drugim, ko sebe postavljamo v ospredje. To je zaznamovano. Če pa govorimo o naši zunanji politiki, na primer, je to popolnoma nezaznamovano, ker s tem opredeljujemo le prostor.« Novinarka tukaj izpostavlja pomemben vidik ločevanja med zaznamovano in nezaznamovano rabo. V skladu s Koroščevo teorijo je umeščanje v prostor in njegovo definiranje nezaznamovana in primerna raba. Treba je ločevati med tako rabo in rabo, ki ima načrtno konotacijo, kjer gre za vrednotenje in mnenje ter postavljanje novinarja v zgodbo. Ta poudarek se mi zdi bistven, saj intervjuvanka dopušča nevtralnost analiziranih kazalnikov. Uporaba jezikovnih oblik, ki tvorijo skupni sporočanje, je lahko nevtralna. Seveda pa vse jezikovne oblike uporabimo kot konotacijo. Razlikovati moramo med jezikom kot takim in jezikom, kjer so izbire namenjene konotiranju. V prvo skupino umeščam Koroščev skupni sporočanje, ki je nevtralen, seveda pa se zavedam, da so lahko isti kazalniki, ki tvorijo skupni sporočanje, uporabljeni z namenom konotacije, torej zaznamovani. Pri prepoznavanju skupnega sporočanskega kroga se moramo torej osredotočiti na namen. Če je namen le upovedovanje, gre za nevtralno jezikovno obliko. Če gre za namen konotiranja, tu ne govorimo več o nevtralnem skupnem sporočanskem krogu, ampak o zaznamovanih jezikovnih prvinah. Samo zato, ker je v besedilu uporabljen kazalnik skupnega sporočanskega kroga, besedilo še ni zaznamovano. Menim, da pogostost rabe skupnega sporočanskega kroga, ki se mi je pokazala prek moje analize, izhaja ravno iz tega, da novinarji pri taki uporabi jezika nimajo posebnega namena. Oziroma je namen le posredovanje informacij občinstvu. Kjer pa o rabi teh oblik razmišljajo, gre za namensko uporabo v vlogi konotiranja. Takrat pa ne govorimo več o skupnem sporočanskem krogu.

Za naslednji sklop sem definirala vzpostavljanje protistavnosti. Kot piše Korošec, je poudarjeni osebni zaimkec *mi* kot osebek v protistavnem položaju, kjer so na eni strani oni, na drugi pa mi. Osebni zaimkec *mi* torej lahko razumemo kot kazalnik skupnega sporočanskega kroga, ki tako tvori razviden skupni sporočanje (Korošec 1998, 168). Vzpostavljanje protistavnosti sem zasledila le v enem besedilu, kjer je novinar razlikoval med Hrvaško na eni in Slovenijo, torej nami, na drugi strani.

Kot sem že pisala, je Korošec uvedel pravilo pobiranja vsake zanke. To pomeni, da mora naslovnik na vsaki točki dobiti zadostno količino podatkov, da jasno in nedvoumno sprejema posredovane vsebine (Korošec 1998, 170). Skupni sporočanje je popolnoma jasen le, če ni izpuščene nobene zanke in so prisotni vsi elementi stičnega nanašanja. Če so zanke

izpuščene, sporočilo ni jasno posredovano naslovniku in premalo število podatkov lahko pripelje do šuma. V besedilu morajo biti jasni kazalniki skupnega sporočanjkega kroga.

Čeprav beseda Slovenci ni uporabljena, še vedno vemo, da gre za Slovence, saj je v besedilu vzpostavljen skupni sporočanjki krog in *mi* vzpostavlja odnos s Hrvaško. Če bi bila uporabljena le beseda Slovenci, bi lahko sklepali, da pisec besedila ni v našem skupnem sporočanjskem krogu. Izpuščena bi bila zanka, ki nam daje pomembno informacijo.

Če bi bila spuščena beseda sosednja, bi naslovniki še vedno dobili jasno sporočilo. Če pa bi namesto Hrvaška pisalo država, bi zopet bila izpuščena zanka na način, da bi lahko prišlo do dvoumnosti. Sosednjih držav imamo več, zato je zanka pomembna za razumevanje sporočila.

V analiziranem besedilu se je pojavil tudi *vi*, vendar ne kot *mi* proti vam, ampak gre tu za direkten nagovor novinarki bralcem. Direktni poziv, ki je v tiskanih časopisih, kot je Delo, neobičajen. Ta oblika je običajna v radijskem novinarstvu, v tiskanem pa ne. Novinarka si to svobodo nagovora dopušča v komentarju, torej v jezikovno bolj svobodnem žanru. Besedilo nadaljuje v smislu naslavljanja bralcev. Hkrati pa uporabi strukturo za *našim Mercatorjem*, kjer sebe vključi med te, torej vzpostavi skupni sporočanjki krog v smislu slovenskega Mercatorja. V tem primeru pa menim, da gre absolutno za željo po stilskem učinkovanju, zato tega besedila ne bi izpostavljala kot primer besedila, kjer je uporabljen skupni sporočanjki krog po Korošču, saj gre za načrtno subjektivno pisanje. Tudi to lahko navežemo na razlikovanje glede na namen. Pri besedilih moramo razločevati med uporabo skupnega sporočanjkega kroga kot nevtralne kategorije ter kazalnikov skupnega sporočanjkega kroga, ki so namenjeni mnenjskim sodbam in emocionalnemu vplivanju na bralca.

Pri jezikovno-stilni analizi sem v posebno ločeno enoto razvrstila dele besedila, kjer se pojavlja oblika *pri nas* v pomenu v Sloveniji. Oblika se pojavlja dokaj pogosto, vendar pa v tako različnih kontekstih, da neke vzporednice glede na analizirana besedila niti ne morem potegniti. V nekaterih primerih gre predvidoma za izogibanje ponovitvam, v drugih pa enostavno za morda ne toliko preišljeno rabo kot avtomatično izbiro in zvezo, ki nam jo je kot vzorec ponudila rabna norma v smislu »najdaljša reka pri nas«. Za razumevanje odnosa do tega sklopa sem dodatno preverila uporabo takih oblik v agencijskem poročanju. Slovenska tiskovna agencija (STA) ima priročnik (interni dokument), v katerem so zbrana pravila agencijskega pisanja za STA. Priročnik sproti dopolnjujejo in prilagajajo spremembam v novinarstvu in na področju agencijskega poročanja. Agencijski priročnik, ki je interni dokument, namenjen novinarjem in urednikom STA kot pomoč pri njihovem delu, temelji na

pravilih, ki so se izoblikovala v praksi delovanja agencije. Pravila so za novinarje in urednike obvezujoča, z namenom preprečitve pogostih napak.

O področju, ki ga zajema to magistrsko delo, ni eksplicitno napisanega nič. Vendar pa mi je odgovorna urednica Barbara Štrukelj na vprašanje, če lahko pri poglavju o krajih novinarji uporabijo namesto Slovenija *naša država* ali pa obliko *pri nas*, odgovorila, da je to prepovedano. Izjemoma bi to bilo lahko mogoče v citatih, drugače pa ni dovoljeno. Tako pisanje na STA dojemajo kot zaznamovano. Besedišče v agencijskih novicah mora biti čim bolj faktično in objektivno. Taka je praksa STA in tujih tiskovnih agencij. Vedno mora biti besedilo čim bolj nezaznamovano. Če bi novinar nehote naredil napako in bi uporabil besedno zvezo *pri nas*, *naša država* ali pa naši reprezentanti, bi to dežurni urednik na vsak način moral popraviti. Do takih formulacij nikakor ne sme priti. S Koroščevo teorijo ustreznosti take rabe se gospa Štrukelj ne strinja, saj je ta raba po njenem mnenju subjektivna in neprimerna za agencijsko poročanje. Zapisanega o tem sicer nimajo nič, a so navodila jasna – take oblike niso dovoljene. Prihaja torej do vidnega razkoraka med Koroščevo teorijo in dejansko uporabo v sedanji praksi. Uporaba v praksi pa je po mojih predvidevanjih pogojena z novinarskimi standardi, ki prehajajo iz tujih tradicij v naš medijski prostor in narekujejo popolno izločitev novinarja in uporabo 3. osebe. Argument za nedopustnost oblik skupnega sporočanje kroga je po mnenju odgovorne urednice »praksa STA in tujih tiskovnih agencij«. Gre torej za prevzemanje tujih praks. Tuje agencije postavljajo standard poročanja. Kljub temu, da se jeziki med seboj razlikujejo, lahko razumem težnjo po tem, da je oblika poročanja čim bolj podobna oblikam glavnih tujih tiskovnih agencij. Gre za obrt, za katero je pomembno, da so izdelki, ne glede na državo, čim bolj podobni, zaradi lažjega razumevanja naslovnikov in primerjanja besedil. Ker bi bila na primer prva oseba lahko v tujih vesteh neprimerna, je tako zaznana tudi pri nas. Ta oblika, ki je k nam prišla iz tujine, je posegla tudi v jezik, ki se uporablja v agencijskih novicah, in ga prilagodila potrebam formata agencijskega poročanja.

Pri iskanju razlogov za razkorak med obravnavano teorijo in zaznavanjem skupnega sporočanje kroga kot zaznamovanega s strani medijskih delavcev moramo upoštevati, da so se v devetdesetih letih mediji soočali s spremembami (Thornbury in Jenkins 2003, 3) političnega sistema, sprejemanjem nove medijske zakonodaje (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2010), privatizacije medijev, liberalizacije regulacije trga, medijske koncentracije in komercializacije. Prišlo je do komercializacije, prav tako pa je ameriška medijska tradicija vdrla v evropsko (Bašić Hrvatini in Milosavljević 2001, 7). Medijska tradicija, ki vztraja na

neprimernosti uporabe prvoosebni oblik, je očitno postala tudi naša prevzeta tradicija. Medijski delavci oblike skupnega sporočanja kroga razumejo kot zaznamovane, vendar pa se kljub temu pogosto pojavljajo v besedilih.

Ko sem intervjuvancem predstavila pomislek, da to stremenje k objektivnosti v novinarstvu in izločanju novinarja iz besedila za vsako ceno k nam morda prihaja iz tujih okolij, so se strinjali, da je to mogoče. Do tujih praks niso zadržani in menijo, da lahko pozitivno vplivajo na naše prakse. IN2 (2017) pa pravi, da bi o vdoru tujih teorij k nam morali razmišljati: »Vsaj razmišljati, če se že ne opredeliti. Menim pa, da je to tema, o kateri se zares ne razmišlja.« Novinarji so razmišljali v smeri, da druge osnove, kot je tuja tradicija, nimamo, in da se to učimo na fakulteti. Pravilo je, da se novinar izvzame, da je »muha na zidu«, ostalo je neprimerno. »Mi« ne bi smeli obstajati. Novinar je ločen od občinstva in ne sme biti del njega ali del pisanja, ki mu je namenjeno. Treba je slediti nekim poklicnim standardom, ki jih postavljajo tudi novinarji sami. Novinarji torej dopuščajo, da je ta občutek, na podlagi katerega se odločajo, katere jezikovne izbire so zaznamovane in katere ne, prihaja iz tujih tradicij. V tem ne vidijo težave, morali bi le bolj razmišljati o teh vzorcih in se morda celo opredeliti do njih. Intervjuvanci se strinjajo, da je ta občutek glede subjektivnosti ali objektivnosti del splošnih novinarskih standardov, ki jih spoznajo prek usposabljanja za novinarsko delo, in ki jim morajo slediti za doseganje profesionalnosti. Z njimi pa se ne bi v celoti strinjal Pöttker z mnenjem, da stremenje k objektivnosti vodi do tega, da ne smemo pisati o sebi in svojih dosežkih. Sicer ne trdi, da bi bilo pisanje o sebi bolj objektivno, ampak zavzema stališče, da bi bilo tako pisanje lahko bolj informativno, saj bi dobili vpogled v medijsko produkcijo. Pöttkerja lahko umestimo v prostor med Koroščevo teorijo in teorije tujih tradicij, saj ne zahteva pisanja v prvi osebi, poziva pa k mehčanju pravil glede popolne izločitve novinarja iz besedila na račun posredovanih informacij naslovniku (2004, 86). Naslovník mora s poročano vsebino najti neke osebne vezi, z dogodkom se mora identificirati, da sporočilo sprejme.

Če to trditev pogledamo skozi analizo izbranih besedil, lahko znotraj ugotovitev poiščemo povezavo, ki nudi identifikacijo. Prvina, ki omogoča poistovetenje naslovnika z dogodkom, je kazalnik skupnega sporočanja kroga. Funkcijo vzpostavitve skupnega sporočanja kroga lahko nosi tudi zemljepisni kazalnik (Korošec 1998, 171), ki tvori moj naslednji sklop. Korošec (prav tam, 172) piše, da so navezniki na besede tega kazalnika v 1. osebi osebnih in osebnosvojilnih zaimkov ter lahko kažejo na skupni sporočanski krog. To ponazarja z besedno zvezo v *naši* deželi. Zemljepisnih kazalnikov je v besedilih veliko, saj je zaradi

gospodarskih povezav, političnih odnosov in športnih dogodkov pisanje o naših sosednjih državah pogosto. Potencialna dvoumnost glede tega, o kateri sosednji državi novinar piše, mora biti odpravljena s pokaznostjo ali ostenzijo. Iz zemljepisno-državnega stališča poimenovalne ravni ima država Slovenija več sosednjih držav. Jasnost smisla besedila dosežemo s kazanjem (deiktičnostjo) na en denotat. Ta denotat mora biti v besedilu poimenovan. Jasno mora biti napisano, za katere sosede točno gre. Vendar pa novinarji Koroščevih zahtevam ne sledijo dosledno. Korošec za izognitev ponovitvam predlaga uporabo ponovitvenega izraza s kazalnim zaimkom (ta sosednja država). Da ne ponavljamo npr. Hrvaška, najprej uporabimo Hrvaška, v naslednjih korakih pa ponovitveni izraz s kazalnim zaimkom npr. *ta sosednja država*. Prav takih primerov v analiziranih besedilih nisem zaznala, saj kazalni zaimki niso bili uporabljeni skupaj s ponovitvenim izrazom. Predvsem do takih jezikovnih izbir prihaja zaradi izogibanja ponovitvam in posledično boljše berljivosti teksta. Ne gre za razmislek o konotaciji, ampak za uporabo sopomenk zaradi samega stila pisanja. Po mnenju IN1 (2017) gre za »subjektivni občutek, ali tekst teče, ali ne, ali je dolgočasen, ali ni«. Intervjuvanci so povedali, da do teh jezikovnih izbir prihaja samo zaradi sloga in lažjega branja. Da je taka raba povsem nezaznamovana, saj prihaja do nje iz praktičnega stilističnega stališča. Gre za stil pisanja novinarja in je to del pisanja, ne da bi zavestno iskal jezikovne rešitve. IN1 (2017) meni, da je z vidika novinarja to vedno vprašanje stila, in da gre vedno za subjektivno odločitev, ki jo sprejmeš med pisanjem. Sama pravi, da načeloma izbira zavestno in pazi, da ne uporablja istih sintaks. Na splošno so se novinarji strinjali, da se jim jezikovne izbire zdijo pogojene z namenom sporočila.

Korošec je pisal, da je za celostno dojemanje besedil poleg razumevanja skupnega sporočanje kroga pomembno tudi razumevanje vsebine novinarskih besedil na osnovi širšega znanja o družbenopolitičnem okolju, zgodovinski perspektivi ipd. (Korošec 1998, 177).

V analiziranih besedilih sem zasledila tudi več pojavov izločitve novinarja iz skupnega sporočanje kroga. Novinar skupnega sporočanje kroga ni vzpostavil. Take povedi, enake kot so se pojavljale v teh besedilih, bi lahko uporabil tuj časnik, ki bi pisal na primer o naših reprezentantih. Skupni sporočanje krog ni vzpostavljen. Ne bi si upala trditi, da je šlo za zavestno izločitev novinarja in za namensko konotiranje s to izločitvijo. Besedila zaradi tega niso bila nič manj jasna, bralec s tem ni izgubil nobene informacije. Predvidevam, da gre tu za osebni stil novinarja, ki je pogojen z dojemanjem skupnega sporočanje kroga kot subjektivne kategorije. Upoštevati moramo tudi to, da so nekatere izbire, kot so povedali

intervjuvanci, povsem tehnične narave. Uredniki in lektorji jim v te jezikovne izbire ne posegajo. Piscem dopuščajo lastni stil pisanja. Formalnih smernic glede stilističnih in jezikovnih izbir na Delu nimajo. Smernice tako določajo kar novinarji sami, se pa včasih posvetujejo tudi s kakim lektorjem. Lektor pa naj ne bi popravljaj jezikovnih izbir, ker je taka rabna norma in so izbire predvsem stvar presoje posameznika.

Prek opravljenih intervjujev sem ugotovila in potrdila domnevo, da intervjuvanci zaznavajo kazalnike skupnega sporočanja kroga kot zaznamovane, hkrati pa pravijo, da je uporaba te ali one jezikovne opcije predvsem pogojena z osebnim občutkom in osebnim stilom novinarja, z namenom, da je besedilo lepo berljivo. Jezikovne izbire so odvisne od skupka dejavnikov. Stilne izbire so velikokrat posledica izogibanju ponovitev zaradi lepše berljivosti teksta. Prav tako je pomemben tehnični vidik, ki velikokrat vpliva na odločitev glede uporabe določene besede. Omejen prostor medija tako tudi vpliva in narekuje jezikovne izbire v novinarskih besedilih. Občutek glede ustreznosti jezikovnih izbir pa je vsaj delno prevzet iz okolja, prek drugih medijskih in leposlovnih besedil, izobrazbe, naučenega, videnega in slišaneega.

Intervjuvanci tudi dopuščajo, da zahteve po izločitvi novinarja iz teksta kot del splošnih novinarskih standardov, izhajajo iz tujih tradicij, ki prehajajo v naš prostor. Občutek glede subjektivnosti ali objektivnosti je del splošnih novinarskih standardov, ki jim je treba slediti za doseganje profesionalnosti. Ob premisleku in opredelitvi o uporabi teh vplivov so lahko tuje tradicije dobrodošle, zato tudi ne čutijo neke zadržanosti pri njihovi uporabi v naših medijih.

Pomemben je vidik ločevanja med zaznamovano in nezaznamovano rabo v jeziku. Umeščanje v prostor, definiranje tega prostora, določanje tukajšnjosti je primerna in nezaznamovana raba. Bistveno pa je ločevanje med tako rabo in rabo s konotacijo, z namenom doseganja nekega učinka. Stilna izbira, ki vrednoti, je subjektivna in neprimerna. Postavljanje novinarja v središče pisanja z namenom legitimizacije govora o stvari, ne pa izhajanje iz dejstev in premisleka, je vedno bolj prisotno, ta spremenjena paradigma pa je zaznamovana in neprimerna. Korošec se s tem sicer ni soočal ali pa ukvarjal, ampak sem do teh opažanj prišla prek analize intervjujev, literature in besedil.

Moje začetno predvidevanje, da se skupni sporočanja krog, zaradi aplikacije načela objektivnosti in vplivov anglosaksonske novinarske teorije, pojavlja manj pogosto, se ni izkazalo za resnično. Skupni sporočanja krog v besedilih je prisoten. Sicer ni prisoten v vseh

besedilih, ali pa ne v celotnih besedilih. V nekaterih prispevkih je novinar na delih uporabljal skupni sporočanski krog, v drugih delih pa se mu je izognil ali se iz njega izločil.

Pri analizi sem opazila, da je skupni sporočanski krog bolj pogost v novinarskih žanrih, kjer je dovoljena večja svoboda pisanja in posledično večja subjektivnost. Izstopa predvsem komentar, ki je na prvi strani Dela pod rubriko Tema dneva. Iz tega bi lahko sklepala, da novinarji skupni sporočanski krog vseeno dojemajo kot bolj zaznamovano obliko in ga pogosteje uporabljajo v žanrih, ki to dopuščajo. Najredkeje pa se skupni sporočanski krog pojavlja pri poročilih, ki so po mojih predvidevanjih povzetki poročanja tiskovnih agencij ali sporočil za javnost. V analiziranih prispevkih tega tipa predvidevam, da gre res le za povzemanje, zato se novinar nikakor ne vključuje v tekst in posledično ne uporablja skupnega sporočanskega kroga.

Glede na analizo prispevkov dela in avtorje teh prispevkov, lahko rečem, da se kaže skupni sporočanski krog kot osebni stil pisanja novinarja. Nekateri novinarji ga vedno uporabljajo, spet drugi se mu vedno izognejo, tretji pa kombinirajo oba pristopa. Ob tej analizi se mi je porajalo vprašanje, ali se novinarji uporabe skupnega sporočanskega kroga sploh zavedajo, ali je nezavedno ukoreninjen ali pa izločen iz njihovega stila pisanja. Glede na njihove odgovore lahko povzamem, da se uporabe ne zavedajo in ni plod premisleka, ampak ga uporabljajo po nekem občutku, zaradi lepše berljivosti besedila, ali pa zaradi tehničnih značilnosti medija.

Ključno glede na izsledke analize besedil je, da se kazalniki skupnega sporočanskega kroga v različnih oblikah pogosto pojavljajo v analiziranih besedilih. Poglobljeni intervjuji kažejo na to, da v teoriji in praksi prihaja do razkoraka. Intervjuvanci dojemajo skupni sporočanski krog kot zaznamovan jezikovni pojav, hkrati pa ga v besedilih pogosto uporabljajo. Teoretski okvir, ki ga novinarji razumejo kot ustreznega, in rabna norma si nasprotujeta.

Kljub želji po vplivanju teorij na jezik, rabna norma nasprotuje teoretskemu okvirju. Novinarji so si enotni, da je skupni sporočanski krog zaznamovan. Strinjajo se s teorijami, ki poudarjajo objektivnost in prepoved vključevanja novinarja v besedilo. Vzroki za to nastanejo že v času študija, ko bodoči novinarji spoznavajo teorije, ki so predstavljene kot osnova za profesionalno opravljanje novinarskega dela. Najprej take usmeritve dobivajo od urednikov in lektorskih služb, ki delujejo v konsenzu, da z vsako novinarjevo vključitvijo v besedilo to postane manj objektivno in tako neprimerno.

Kljub vsem tem objektivnim argumentom, ki izhajajo iz sprejetih teorij, študija in uredniških usmeritev, pa se skupni sporočanski krog v besedilih pojavlja. Razlog bi lahko iskali v tem,

da je jeziku ta oblika naravna. Lahko da to izhaja iz človeka samega in njegove potrebe po identifikaciji. Če se nekaj dogaja nam, tudi če gre za širšo skupino, lahko na nacionalni ravni, se človek iz tega ne more povsem izločiti, saj je na vsak način v to dogajanje vpleten. Izločitev je tako umetna, prisilna in ni v skladu s človekovo naravo. Teorija tako ne uspe izločiti tega pojava iz rabe. Kljub zavračalnemu odnosu novinarjev do uporabe skupnega sporočanja kroga, ga v svojih prispevkih še vedno uporabljajo. O tem ne razmišljajo, razloge iščejo na različnih področjih (tehnično, lepše berljivo, izogib ponovitvam ...). Nihče pa ne razmišlja v smeri, da bi dopustil, da je ta oblika prav tako primerna.

9 ZAKLJUČEK

Pomembnost slovenskega jezika za narod je izpostavilo več avtorjev, saj je slovenščina tista, ki je prispevala k izoblikovanju narodne zavesti. Anderson pravi, da si narodne skupnosti člani te skupnosti ne morejo zamisliti brez tiska v njihovem skupnem jeziku. Tu bi sicer pripomnila, da nimajo vse države enega jezika in tiska le v enem državnem jeziku, ki je skupen vsem članom nacionalne skupnosti (čeprav jih večina ima), zato je Andersonova trditev morda malo preveč absolutna. Lahko pa jo apliciramo na naš prostor, kjer je naš jezik pomemben element narodne identifikacije. Identifikacijski okvir našega delovanja pa postavljajo mediji, ki kreirajo našo zamišljeno skupnost.

Proces identitetne konstrukcije tako poteka tudi prek pisanja in sprejemanja novinarskih besedil ter jezikovnih izbir, ki jih novinarji uporabljajo. Komunikacijski proces, ki je proces človeškega razumevanja, prek interakcije med deležniki omogoča razvijanje identitete človeka. Gre za družbeno dejanje znotraj družbenih procesov izmenjave sporočil. Informacije se prenašajo prek jezika, socialna integracija pa izhaja iz komuniciranja deležnikov. Za uspešno sporazumevanje mora obstajati polje jezikovnih znakov, ki so identično interpretirani. Taka polja ustvarjajo tiskani jeziki, znotraj teh polj pa ljudje pridobijo zavedanje ostalih pripadnikov množice, ki jo poimenujemo zamišljena skupnost.

Človekovo sporazumevanje temelji na izmenjevanju simbolov, ki imajo enake pomene za vse komunikacijske udeležence. Za sporazumevanje je nujno, da se vsaj del pomena nekega sporočevalčevega simbola ujema z delom pomena, kot ga razume naslovník. Ujemanje pomenov udeležencev sporočanja procesa omogoča jezik, ki je temeljna prvina simbolične interakcije (Vreg 1990, 23).

Udeleženci procesa komuniciranja imajo različne zaloge znakov z različnimi doživljajskimi razsežnostmi. Te morajo biti vsaj v določeni meri enake vsem udeležencem sporočanja

procesa, saj le tako lahko pride do uspešnega sporočanja procesa. Za razumevanje in sporazumevanje so enake doživljajske razsežnosti v določeni meri nujne. Pomenske zaloge udeležencev sporočanja morajo biti vsaj delno enake. Vreg piše, da je Wilbur Schramm opozoril, da morata imeti komunikacijska partnerja, kjer je vsak v svojem komunikacijskem polju, taka komunikacijska polja, da se vsaj delno prekrivata (prav tam).

Skupni sporočanski krog je mogoč je, če se izkustvena polja udeležencev tega skupnega sporočanja vsaj delno prekrivajo. To prekrivanje lahko razumemo tudi kot skupno identiteto, torej si lahko razlagamo skupno izkustveno polje kot skupno identiteto.

Henk Prakke je svojem funkcionalnem publicističnem modelu oba komunikacijska partnerja umestil v vsakemu lastna vedenjska kroga. V teh vedenjskih krogih uresničujeta svoje vedenje in usmerjanje. Znakovna sistema udeležencev se delno prekrivata, kar pomeni, da sta znakovna sistema skladna v zadostni meri, da komuniciranje med njima lahko poteka. Oba udeleženca sporočanja si delita skupni socialno-kulturni sistem (v Vreg 1990, 24).

Identitetna identifikacija prek jezika je del teorema skupnega sporočanja kroga kot izkustvene predstave uistosmerjenosti sporočevalca, sporočila in naslovnika, z upoštevanjem časovne in prostorske komponente. Skupni sporočanski krog Korošec predstavlja kot nevtralno kategorijo, ki predpisuje novinarjevo vključevanje v besedilo in s tem omogoča nastanek skupnega sporočanja kroga. Novinarske teorije o objektivnosti pa vključevanje novinarja v svoje poročanje zavračajo in označujejo kot subjektivizirano in zato neprimerno, saj naj bi se tako izgubljala informativnost in potrebna distanca. Novinar naj bi informacije povsem nevtralno posredoval naslovníku, ta pa naj si sam ustvari svoje mnenje. Pa vendar se pojavljajo težnje po mehčanju strogih zahtev po doseganju objektivnosti na račun popolne izločitve iz besedila. Z izločitvijo naslovník medijskega proizvoda ne dobi dostopa do konteksta, v katerem sporočilo nastane. Na račun norme objektivnosti ostaja zakrito celo polje informacij o medijski produkciji, ki bi lahko prispevala k razumevanju sporočil, ki jih novinarji posredujejo svojim naslovníkom.

S konceptom skupnega sporočanja kroga se je ukvarjal samo Korošec, tako da teorij, ki bi njegov teorem podpirale ali zavračale, ni. Korošev teorem ni le metodološki ukrep. Ponuja nam pomembne oporne točke, ki omogočajo razumevanje novinarskih besedil na način, kot je sporočevalc želel, da naslovník sporočilo sprejme. Skupni sporočanski krog je pomemben okvir, ki celostno zajame sporočanja dejavnost in nedvoumno posreduje jasno sporočilo.

V tem magistrskem delu me je zanimalo, kako se skupni sporočanski krog kaže v besedilih danes, ko k nam vdirajo tuje tradicije z zahtevo po popolni izločitvi novinarja iz besedila. S pomočjo izbrane metode analize besedil sem besedila primerjala s Koroševim

raziskovanjem. S to metodo sem ugotovila, da se proti mojim pričakovanjem skupni sporočanski krog v besedilih Dela tudi danes pogosto uporablja. Za osvetlitev konteksta, v katerem besedila nastajajo in stališča zaposlenih na Delu do uporabe skupnega sporočanskega kroga, sem izbrala metodo, ki omogoča uvid v nastajanje besedila s stališča njegovega tvorca. Za pridobivanje teh podatkov sem opravila poglobljene polstrukturirane intervjuje z novinarji in urednikom. Kljub zaznavanju skupnega sporočanskega kroga kot zaznamovanega, ga ustvarjalci medijskih vsebin še vedno uporabljajo, vendar po njihovem prepričanju bolj zaradi lepše berljivosti besedila kot zaradi nekega poglobljenega premisleka in želje po konotiranju. Tudi do same teorije o področju, ki obstaja prek sporazumevanja, daje okvir in identifikacijo, so imeli določene zadržke, čeprav je niso povsem zanikali.

V novinarstvu, kot tudi v vsaki drugi profesiji, obstajajo profesionalni standardi, ki jim morajo novinarji slediti. Naloga novinarstva je obveščanje javnosti o stvareh, ki so za javnost pomembne. Cilj vsake družbene profesije, tudi novinarstva, pa je, da doseže čim širše in čim bolj homogeno občinstvo. Doseganje občinstva je odvisno tudi o tega, če tiste, ki občinstvo tvorijo, posredovana vsebina zanima. Zanimanje pa je pogosto pogojeno s prepoznavanjem naslovnikov povezave med posredovanim sporočilom in njihovim vsakdanom. Faktično pisanje, brez vključevanje novinarja v besedilo, ki sledi profesionalnim standardom novinarstva, ne vodi k zgoraj omenjenemu cilju. Slep sledenje profesionalnim standardom lahko pripelje do omejevanja svobode v novinarskem poročanju in samocenzure novinarjev, kar pa je kontraproduktivno v demokratičnih družbah.

Čeprav nam zgodovinsko prevzete tuje tradicije, ki jih že lahko imenujemo tudi za naše, saj gre za nekončan proces, ki ni fiksni, ampak se tradicije oblikujejo in preoblikujejo sproti, narekujejo ideal objektivnosti in poročanje, ki je temu idealu podrejeno, morajo novinarji do tega vzpostavljati določeno distanco. Vloga novinarja kot akterja pri tvorjenju in ohranjanju zamišljene skupnosti je pomembna, zato izločanje iz medijskih proizvodov za vsako ceno le daje lažen videz objektivnega poročanja, v katerega so skrite vrednostne sodbe, pa teh naslovniki ne morejo razpoznati. Ločevanje med dejstvi in mnenji ne sme potekati na račun kakovosti posredovanih informacij. Ločevalne norme ne moremo jemati enoznačno. Po eni strani skrbi za točnost, natančnost, pravilnost in za celostni pogled na posredovano sporočilo. Po drugi strani pa ima kontraproduktiven učinek, saj zaradi zahteve po odsotnosti mnenj novinarji ta mnenja in vrednostne sodbe zakrijejo z navidezno objektivnostjo.

Verjetno je prava pot nekje vmes. Novinarji bi se morali svojih tekstov lotevati s premislekom. Še vedno morajo skrbeti za kakovostne in resnične informacije, hkrati pa je

njihovo delovanje vedno subjektivno in mnenjsko, saj se ne morejo izključiti iz procesa nastajanja medijskih vsebin. Zato bi morale biti vrednostne sodbe in mnenja jasno razvidni in ločeni od faktičnega dela novinarskega prispevka. Izključevanje novinarja iz svojega poročanja ne vzpostavlja profesionalnih norm novinarstva. Z manj strogimi nazori glede objektivnosti poročanja in ločevalne norme novinarstvo krepi družbeno odgovornost. Pod vplivom tujih oziroma naših tradicij mora novinar vzdrževati distanco do objekta poročanja. Navidezno distanco vzdržuje s tretjeosebim sporočanjem, čeprav kakovost informacij zato ni nujno višja. Kljub temu, da novinarji uporabo prve osebe množine označujejo za neprimerno, pa se vseeno v časopisu pogosto pojavlja. Tudi tu se kaže, da izločitev za vsako ceno ni naravni proces, ampak gre za umeten postopek v duhu novinarskih standardov, ki pa ni nujno primeren. Skupni sporočanski krog ustvarja družbeno področje, na katerem si občinstvo in novinarji delijo ideje o predmetnem in čustvenem svetu. Dejstvo je, da je novinar del tega področja, tudi če sledi idealu objektivnosti in izključevanja iz svojega dela. Z zastiranjem svoje pripadnosti temu krogu pa ni tudi boljši informator družbe. Ideologije, standardi, norme v novinarstvu morajo obstajati, vendar pa jim lahko novinarji sledijo s pridržkom. Slep sledenje profesionalnim standardom lahko pripelje do omejevanja svobode v novinarskem poročanju. V demokratičnih družbah naj bi novinar s čim manj omejitvami posredoval čim boljše informacije občinstvu, ki ta posredovana sporočila potrebuje.

Čeprav imajo naši novinarji do uporabe skupnega sporočanskega kroga odpor, pa se rabna norma od tega razlikuje. Morda se tudi razkorak med teorijo in prakso kaže ravno zato, ker je novinarstvo široko področje, ki vsebuje različne teorije, različne pristope, različne rabe. V prihodnosti lahko pričakujemo še večje spremembe na medijskem področju. Spremembe glede občinstva, ki informacij ne sprejema več na enak način, kot jih ponujajo tradicionalni mediji. Občinstvo vsebine zahteva glede na specifičen interes in za medije že sedaj ni več dovolj, da določen spekter vsebin ponujajo, potencialni naslovnik pa se za njih odloči ali pa ne. Smer se nakazuje pri spletnih medijih, kjer bralci z nekaj kliki dostopamo do vsebin, ki nas najbolj zanimajo, hkrati pa se povsem enostavno izognemo tistim, ki nas ne. Vprašanje je, kako se bo potrebi po personaliziranem naboru informacij glede na osebne preference bralnega občinstva prilagodil tisk. Točnega razvoja gotovo ni mogoče napovedati. Vendar so spremembe zaradi hitrega tehnološkega napredka na področju sporočanja in sprejemanja vsebin v zadnjih desetletjih stalnica, predvsem pa so povezane s pojavom spleta in spletnih vsebin, ki poleg teksta in slike vsebujejo tudi zvok in video. Mediji postajajo hibridi. Radio s spletno stranjo in objavljanjem posnetkov iz studia. Povezava informativnih spletnih strani in informativnih televizijskih oddaj. Le tradicionalni tisk za enkrat ostaja v osnovi enak.

Novinarstvo se mora družbenim in tehnološkim spremembam prilagoditi. In s tem se prilagajajo tudi načini, norme ter pravila. Raziskovalci in teoretiki bodo vedno ključni pri postavljanju okvirja medijskih reprezentacij, praksa pa bo tista, ki bo znotraj tega okvirja ta pravila sprejemala ali pa ne. Povezava med teorijo in prakso bo ustvarjala realnost medijskega sveta in novinarskega delovanja. Svoboda v izboru teh elementov, ki jih teorija postavi, praksa pa sprejme ali ne, pa tvori novinarski stil, ki nam, s potrebnim premislekom novinarjev o njegovi uporabi, posreduje čim bolj kakovostna sporočila.

10 LITERATURA

- Adler, Emanuel. 2002. Constructivism and International Relations. V *Handbook of International Relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 95–118. London: Sage.
- Anderson, Benedict. 1998. *Zamišljene skupnosti: o izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: SH Zavod za založniško dejavnost.
- --- 2006. *Imagined Communities*. London: Verso.
- *Augsburger Allgemeine*. 2016. Twitter-Erfolg: Münchner Polizei wird für #Wiesnwache gelobt, 25. september. Dostopno prek: <http://www.augsburger-allgemeine.de/bayern/Twitter-Erfolg-Muenchner-Polizei-wird-fuer-Wiesnwache-gelobt-id39165217.html> (23. maj 2017).
- Bašić Hrvatinić, Sandra in Marko Milosavljević. 2001. *Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih: regulacija, privatizacija, koncentracija in komercializacija medijev*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- --- 2010. *Slovenskih medijskih 20 let: Quid pro quo*. Ljubljana: Mirovni inštitut. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/37/politika/print.html> (15. december 2013).
- *Berliner Zeitung*. 2017. Nach Anschlag in London Britische Polizei wertet Festnahmen als Erfolg, 23. marec. Dostopno prek: <http://www.berliner-zeitung.de/politik/nach-anschlag-in-london-britische-polizei-wertet-festnahmen-als-erfolg-26249112> (23. maj 2017).
- Bryman, Alan. 2008. *Social research methods*. Oxford in New York: Oxford University Press.
- Chalaby, Jean K. 1996. *European Journal of Communication*. Thousands Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Cottle, Simon. 2003. *News, public relations and power*. London: Sage.
- De Saussure, Ferdinand. 1997. *Predavanja iz splošnega jezikoslovja*. Ljubljana: Studia humanitatiS.
- *Delo*. 2017a. Analizirano besedilo dnevnika (1. april 2017).
- --- 2017b. Analizirano besedilo dnevnika (3. april 2017).
- --- 2017c. Analizirano besedilo dnevnika (4. april 2017).

- --- 2017č. Analizirano besedilo dnevnika (5. april 2017).
- --- 2017d. Analizirano besedilo dnevnika (6. april 2017).
- --- 2017e. Analizirano besedilo dnevnika (7. april 2017).
- --- 2017f. Analizirano besedilo dnevnika (8. april 2017).
- --- 2017g. Analizirano besedilo dnevnika (10. april 2017).
- --- 2017h. Analizirano besedilo dnevnika (11. april 2017).
- --- 2017i. Analizirano besedilo dnevnika (12. april 2017).
- Fairclough, Norman. 1995. *Critical discourse analysis: the critical study of language*. New York: Longman Group Limited
- *Focus Online*. 2017. Erfolg für Polizei Wismar - Graffiti-sprayer gestellt - Hunderte Spraydosen beschlagnahmt, 23. april. Dostopno prek: http://www.focus.de/regional/rostock/polizei-rostock-erfolg-fuer-polizei-wismar-graffiti-sprayer-gestellt-hunderte-spraydosen-beschlagnahmt_id_7012957.html (23. maj 2017).
- Slovenska tiskovna agencija (STA). 2017. *Agencijski priročnik 1.5*. Ljubljana: interno gradivo.
- Gitlin, Todd. 1979. News as Ideology and Contested Area: Toward a Theory of Hegemony, Crisis and Opposition. *Socialist review* 9 (48): 11–54.
- Granda, Stane. 2011. Iz jezikovne skupnosti v politični narod. V *Jeziki, identitete, pripadnosti med središči in obrobju. – Razprave, predstavljene na mednarodnem simpoziju v počastitev 500. obletnice rojstva Primoža Trubarja*, ur. Kozma Ahačič in Petra Testen, 215–246. Ljubljana: Založba ZRC.
- Guzzini, Stefano. 2000. A Reconstruction of Constructivism in International Relations. *European Journal of International Relations* 6 (2): 147–182.
- Intervjuvanka 1. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 6. julij.
- Intervjuvanka 2. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 13. julij.
- Intervjuvanec 3. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 14. julij.
- Intervjuvanec 4. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 17. julij.
- Intervjuvanka 5. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 18. julij.
- Intervjuvanec 6. 2017. Intervju z avtorico. Ljubljana, 21. julij.
- Jackson, Richard. 2005. *The Politics of Threat and Danger: Writing the war on terrorism*. Manchester: Manchester University Press.
- Južnič, Stane. 1993. *Identiteta*. Ljubljana: FDV

- Kalin Golob, Monika. 1994. Sodobni pogledi na ogroženost slovenščine. *Javnost* 1 (3): 23–36.
- --- 2004. Moč jezika – izbor dejstev in besed. *Teorija in praksa* 41 (3–4): 703–711.
- Kogej, Nataša. 2011. Magistrska naloga: Konstrukcija evropske identitete v Sloveniji v parlamentarnem diskurzu. Ljubljana: FDV.
- Korošec, Tomo. 1992. Skupni sporočanje krog v poročevalstvu. *Slavistična revija* 40 (1):103–116.
- --- 1994. Uvod: Ogroženost jezika. *Javnost* 1 (3): 7–9.
- --- 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Lindlof, Thomas R. in Bryan C. Taylor. 2010. *Qualitative communication research methods*. Thousands Oaks, London, New Delhi: Sage.
- Locke, John. 2004. *An Essay Concerning Humane Understanding, Volume I*. Dostopno prek: http://www.gutenberg.org/files/10615/10615-h/10615-h.htm#link2H_4_0001 (29. avgust 2017).
- Mole, Richard C. M. 2007. Discursive Identities. Identity Discourses and Political Power. V *Discursive constructions of identity in European politics*, ur. Richard C. M. Mole, 149–169. New York: Palgrave Macmillian.
- N-tv. 2017. Rekordmenge Crystal beschlagnahmt, 5. april. Dostopno prek: <http://www.n-tv.de/panorama/Rekordmenge-Crystal-beschlagnahmt-article19780825.html> (23. maj 2017).
- Pöttker, Horst. 2004. Objectivity as (Self-)Censorship: Against the Dogmatisation of Professional Ethics in Journalism. *Javnost/The Public* 11 (2): 83–94.
- Pušnik, Maruša. 1999. Konstrukcija slovenske nacije skozi medijsko naracijo. *Teorija in praksa* 36 (5): 796–808.
- --- 2004. *Trčenje pomenov – komuniciranje in kulturna konstrukcija mej*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2011. *Popularizacija nacije: komuniciranje, nacionalizem in proizvodnja mej*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Silverman, D. 2001. *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction*. London: Sage.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. Las Vegas: University of Nevada Press.

- Toporišič, Jože. 1993. Slovenski jezik in slovenski narod. *Sodobnost*: 274–277.
- --- 1984. *Slovenska slovnica*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Van Dijk, Teun A. 1985. *Ideological Discourse Analysis*. Dostopno prek: <http://www.discourses.org/OldArticles/Ideological%20discourse%20analysis.pdf> (24. julij 2017).
- --- 1988. *News as discourse*. Hillsdale, Hove in London: L. Erlbaum.
- --- 2001. *Principles of critical discourse analysis*. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.384.5919&rep=rep1&type=pdf> (24. julij 2017).
- Vezovnik, Andreja. 2008. Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave XXIC* (57): 79–96.
- Vreg, France. 1990. *Demokratično komuniciranje, Prispevek k pluralistični paradigmi v komunikacijski znanosti*. Maribor: Obzorja.
- Wien, Charlotte. 2005. Defining Objectivity within Journalism. An Overview. V *Nordicom Review* 2, ur. Ulla Carlsson, 3–15. Dostopno prek: <http://www.nordicom.gu.se/en/tidskrifter/nordicom-review-22005/defining-objectivity-within-journalism-overview> (28. julij 2017).
- Žagar, Mitja. 2003. Tradicionalne kolektivne identitete v Evropi, oblikovanje skupnih evropskih identitet in reforma Evropske unije. V *Prihodnost Evropske unije*, ur. Slavko Gaber, Zlatko Šabič in Mitja Žagar, 124–144. Ljubljana: Državni svet RS.

PRILOGA A: PRIMERI IZ ANALIZIRANIH BESEDIL DELA (od 1. do 12. aprila 2017)

Zemljepisni kazalnik in glagol -mo:

- V Sloveniji imamo veliko dobrih knjig (1. april)
- V Sloveniji imamo 58 splošnih knjižnic, /.../. (3. april)
- A kakorkoli, nove besede so šle do srca naših sosedov, ki so ugotovili, da smo se Slovinci nekoč poskušali znebiti germanizmov, zdaj pa bi se radi vsega, kar diši po hrvaškem. Za začetek, so zapisali, bomo Slovinci kavo kuhali v kavniku in ne več v džezvi. (4. april)
- Slovinci smo celoten prevod Svetega pisma (Trubar je prevedel »le« Novo zavezo) dobili leta 1584. (5. april)
- Z Mercatorjem se Slovinci identificiramo in ima izjemno mrežo /.../ (6. april)
- O tem, ali smo res mala država velikih projektov, bi na dolgo in široko lahko razpredali. (8. april)
- Vsi se strinjajo le o tem, da drugi tir želimo imeti. Za koliko denarja in kje ga bomo dobili, je drugo vprašanje. (10. april)
- Pa smo ga dobili. Prvega slovenskega terorista. (12. april)
- Zato je ta, v resnici precej nepomemben dogodek dobra priložnost, da se vprašamo, katere so tiste ključne aktualne grožnje naši varnosti in kako se spoprijeti z njimi. (12. april)
- Po višini sredstev, ki jih namenjamo filmu, smo na prostoru bivše države zdrsnili celo na predzadnje mesto. Za nami naj bi bilo le še Kosovo. (12. april)

Pojavljanje kazalnikov skupnega sporočanja kroga *nas* in *naš*, ki ponazarjata svojino v smislu naše – slovensko in 1. osebo množine nas, kot nas Slovence.

- Sirski državljani, ki je začasno nastanjen v izpostavi ljubljanskega azilnega doma, je pri nas zaprosil za mednarodno zaščito, vendar je naše notranje ministrstvo junija lani odločilo /.../ (1. april)
- Naš potencialni BDP Slovenijo spreminja v Francko, ki zaman lovi evropski voz gospodarske povprečnosti – kaj šele odločnosti. (1. april)
- Septembra lani se je vrhovno sodišče s predlogom za predhodno odločanje zaradi primera sirjskega državljanca, ki je v našem azilnem domu, obrnilo na Sodišče EU. (1. april)

- Vzrok: prosilec je v našo državo vstopil nezakonito, tej ugotovitvi je julija pritrdilo tudi upravno sodišče in njegovo tožbo zavrnilo kot neutemeljeno. (1. april)
- Sirski begunec, ki ga zastopa slovenjgraški odvetnik Sebastjan Zbičajnik, je namreč prepričan, da v našo državo ni vstopil nezakonito (vrnitve na Hrvaško pa si ne želi), saj so ga na poti, tako kot mnoge druge, spremljali državni organi. (1. april)
- Nas je to pot zanimalo, kaj bere naša mladina. – Nas je mišljeno kot novinarja Dela, naša mladina pa je slovenska mladina. (1. april)
- V Gorenju, ki je že nekaj let naš drugi izvoznik /.../. (3. april)
- To je povezano z našo gospodarsko strukturo, znanji in tehnologijami, povprečnimi plačami, na zunaj pa se kaže v tem, da smo obtičali na 83 odstotkih povprečne razvitosti EU. (3. april)
- A sledila je globalna kriza, ki se je prek EU zlila v naše kraje, /.../. (3. april)
- Nekoč naša družinska srebrnina je bila tako zarjavela, da ni zanimala nikogar, razen hrvaškega tajkuna. 6. april
- Točno tistim denarjem, ki bi ga sicer porabili za svoje potrebe ali ga naložili za starost, medtem pa morda jokali za našim Mercatorjem. (6. april)
- Rijeka je z ambicioznim predsednikom Damirjem MIškovičem in po prihodu našega nekdanjega selektorja Matjaža Keka po športni in organizacijski plati izjemno napredovala. (8. april)
- Teš 6 je še vedno odprta rana in zaradi te milijarde in 400 milijonov evrov nas bo še dolgo bolela glava. Medtem pa bi se morale priprave na gradnjo drugega tira začeti še letos. Toda niti v politiki niti v stroki konsenza še ni. (10. april)
- Spoštovanje človekovih pravic in strpnost sta tisto, kar bo krepilo našo družbo. (10. april)
- Končni rezultat je realen odraz razmerja moči med našo in južnoafriško ekipo. (10. april)
- A njegov primer slovenski politiki in družbi ponuja še precej pomembnejše sporočilo, in sicer, da zazibanost v navidezno varnost, blažena ignoranca do ključnih globalnih problemov, ne pomeni, da nas bodo ti obšli. (12. april)

Oblika *pri nas* v pomenu v Sloveniji.

- Sirski državljani, ki je začasno nastanjen v izpostavi ljubljanskega azilnega doma, je pri nas zaprosil za mednarodno zaščito, vendar je naše notranje ministrstvo junija lani odločilo /.../ (1. april)

- Po njegovih besedah je treba sodelovanje celotnega Pomurja, poslancev, vlade in vseh pomembnih akterjev, da bo ta investicija realizirana pri nas. (1. april)
- Pri nas ni smiselno iskati 600 ljudi za delo, tam pa je, ker bo velik naval iz Madžarske, kjer so plače za 30 do 40 odstotkov nižje kot pri nas, in tudi iz Hrvaške. (1. april)
- A so se tudi potolažili, da goste pri nas še vedno nagovorimo z dobrodošli, ker slovenski dobroprišli zveni nekako ... nerodno. (4. april)
- To so pri nas zagovorniki nacionalnega interesa videli kot krasno priložnost, da od imperija v stiski z velikim popustom nazaj kupimo »naš Mercator«. (6. april)
- Pri nas so bile bolnišnice v preteklosti manj pragmatične. (11. april)

Poudarjeni osebni zaimek *mi* kot osebek v protistavnem položaju, kjer so na eni strani oni, na drugi pa mi. V spodnjem izpisanem primeru se protistavnost vzpostavlja med Hrvaško na eni in Slovenijo, torej nami, na drugi strani.

Protistavnost:

- Tudi sosednja Hrvaška se na ta problem odziva drugače kot mi. (12. april)

Direkten nagovor novinarke:

- Če si tudi vi želite, da bi država kupila Mercator, še malo razmislite. (6. april)
- Država bi Todoricevo srebrnino na vašo željo kupila z vašim denarjem. Točno tistim denarjem, ki bi ga sicer porabili za svoje potrebe ali ga naložili za starost, medtem pa morda jokali za našim Mercatorjem. (6. april)

Pobiranje vsake zanke oziroma odsotnost:

Tudi sosедnja Hrvaška se na ta problem odziva drugače kot mi. (12. april)

Tudi sosедnja Hrvaška se na ta problem odziva drugače kot Slovenci.

Odsotnost ostenzije:

- Slovenska hokejska reprezentanca je v uvodni tekmi aprilskih priprav za svetovno prvenstvo ugnala Madžarsko. Za zmago proti sosedom so risi morali vložiti precej energije in znanja, še več ju bodo najbrž na naslednji preizkušnji. (12. april)
- A kakorkoli, nove besede so šle do srca naših sosedom, ki so ugotovili, da smo se Slovenci nekoč poskušali znebiti germanizmov, zdaj pa bi se radi vsega, kar diši po hrvaškem. Za začetek, so zapisali, bomo Slovenci kavo kuhali v kavniku in ne več v džezvi.

Izogib ponovitvam z uporabo besedne zveze vzhodnih sosedov.

- A tudi v tej zasedbi, ki še ni popolna in uigrana, kot načrtuje stroka za obdobje SP, naj bi obveljala tradicija: v slovensko-madžarskih hokejskih dvobojih je izrazito na strani naših hokejistov, med predstavami tekmovalnega značaja, torej na svetovnih prvenstvih, je še ni bilo z razpletom po željah vzhodnih sosedov. (12. april)

Zemljepisna identifikacija – soseščina.

- Negotova usoda Agrokorja sproža dvome tudi pri največjem trgovcu iz soseščine. (6. april)

Navezniki na besede kazalnika v 1. osebi osebnih in osebnosvojilnih zaimkov lahko kažejo na skupni sporočanski krog. To ponazarja z besedno zvezo v *naši* deželi.

Skupni sporočanski krog se kaže v spodnjih zgledih iz analiziranih besedil:

- A sledila je globalna kriza, ki se je prek EU zlila v naše kraje, /.../. (1. april)
- Vzrok: prosilec je v našo državo vstopil nezakonito, tej ugotovitvi je julija pritrdilo tudi upravno sodišče in njegovo tožbo zavrnilo kot neutemeljeno. (1. april)
- Sirski begunec, ki ga zastopa slovenjgraški odvetnik Sebastjan Zbičajnik, je namreč prepričan, da v našo državo ni vstopil nezakonito (vrnitve na Hrvaško pa si ne želi), saj so ga na poti, tako kot mnoge druge, spremljali državni organi. (1. april)
- Premier Miro Cerar je pred današnjim posebnim sestankom evropske komisije s strokovnjaki držav članic glede izvajanja uredbe o sistematičnem nadzoru potnikov na zunanjih schengenskih mejah ponovil, da je naša država dala več pobud za bolj življenjsko ureditev, vendar med državami članicami o tem še ni bilo doseženo zadostno soglasje. (12. april)

-

Novinar ni del skupnega sporočanskega kroga Hrvaške in se iz njega pravilno izloči ter ne uporablja 1. osebe (v svoji državi).

- Tako je tudi razumeti ravnanje hrvaških oblasti, ki so zgolj usmerjale tranzit in migrantom niso imele namena dovoliti bivanja v svoji državi. (1. april)

Pridevnik *sosednji*, ki je prilastek k odnosnici država (sosednja država), vzpostavlja razmerje. Iz nanašanje točke se kaže tukajšnjost in s tem skupni sporočanski krog.

- Prodaja Mercatorja Agrokorju je bila napaka, o tem se strinja več kot 80 odstotkov vprašanih v anketi Dela. Da se prodaja slovenskega trgovca že takrat prezadolženemu

podjetju tajkuna iz sosednje države ne more dobro končati, je bilo pred prodajo jasno vsakomur. (6. april)

Potreba po poznavanju konteksta:

- Medtem ko pri sosedih politika hiti iskati način za reševanja Agrokorja, je vodilni slovenski trgovec dobil novega predsednika uprave Tomislava Čizmića. (6. april)

Izognitev ponovitvam z uporabo ponovitvenega izraza s kazalnim zaimkom (ta sosednja država). Odsotnost takih primerov.

- Slovenska hokejska reprezentanca je v uvodni tekmi aprilskih priprav za svetovno prvenstvo ugnala Madžarsko. Za zmago proti sosedom so risi morali vložiti precej energije in znanja, še več ju bodo najbrž na naslednji preizkušnji. (12. april)

Izločitve novinarja iz skupnega sporočanja kroga. Novinar skupnega sporočanja kroga ni vzpostavil.

- V anketi ugotavljamo, da država slabo upravlja svoje premoženje /.../. (3. april)
- Med slovenskimi reprezentanti, ki so najhitreje pozabili klavrn večer v Glasgowu, je vratar Jan Oblak. (3. april)
- V ne več tako kratki zgodovini slovenske parlamentarne demokracije, kjer smo zaradi daljnovidnosti ustavnih očetov, ki so izhajali iz predpostavke, da si Slovenci in Slovenke niso tako blizu z demokracijo, ampak prej s predmodernimi koncepti dojemanja politike podrejanja in zatiranja, če jim to dopustiš, so vzpostavili tak politični sistem, da sili politične stranke k sodelovanju v koalicijah. (5. april)
- /.../ medtem ko imajo Slovenci zdaj v bankah /.../ (5. april)

PRILOGA B: POGLOBLJENI INTERVJUJI

INTERVJUVANKA 1 (IN1)

1. Najprej vam bo navedla dva primera in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Slovenska.

2. Zakaj?

Ker ta svojilni zaimsek (ali kaj je že to) naša po mojem mnenju ruši potrebno distanco, ki jo mora novinar imeti svojih subjektov. S tem si novinar prisvaja subjekt oziroma objekt sporočanja. Zato, ker je patetično. Zato, ker je neapetilih.

3. Če povzamem, vi dojemate uporabo oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, za bolj zaznamovano kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Tako je. Zagotovo vsaj v tem primeru, ki si ga ti omenila. Če pa se midve pogovarjava o komentarju, je lahko naša čisto nekaj drugega. V komentarju je lahko nekaj takih uporabljenih. Svojilni zaimsek naša je lahko tam zaradi stilske rabe. Zato, da se nekaj poudari nekaj, ali da se poudari, da se zabava in tako.

4. Je torej ustreznost te rabe odvisna od žanra?

Mislim, da je. To, kar si mi povedala, te primere, sem razumela, da gre za poročevalsko zvrst.

5. Poznate teorijo skupnega sporočanjekega kroga?

Ne. Vem, da je to nekaj, kaj sem imela na faksu.

6. Teorija skupnega sporočanjekega kroga v poročevalstvu je Koroščeva teorija ...

... točno! Da imamo mi, hm, neki izrazi, tisti, ki jih enako razumemo. A ni nekaj takega?

7. Razložim teorijo.

Ja ja, gre za identifikacijo.

8. Korošec pravi, da je ustrezno in nezaznamovano uporabiti naša smučarka. Vi pišete za slovenske bralce, mi dojemamo Ilko Štuhec kot svojo, nasproti drugim.

Ampak jaz se s tem ne strinjam. Ko si me na začetku vprašala, kaj dojemam kot bolj pravilno. Najprej sem ti hotela odgovoriti, da ne bi uporabila niti enega niti drugega.

9. Zakaj ne?

Ker je v bistvu nepomembno. Ker če govorimo o smučarki Tini Maze, vsi vedo, kdo to je. Tega ni treba poudarjati. Niti da je naša niti da je slovenska. To je eno. Jaz se s tem ne morem strinjati. Zdi se mi, da je veliko preveč domačijskosti. Sploh v športu. Če sva že pri športu. Tega »mi smo«, »naši smo« itd., ta nek kvazi patriotizem, ki se spodbuja skozi športne tekste ali športno poročanje. To sicer obstaja povsod. Ampak meni osebno to ne diši preveč.

10. Lahko vam povem, da v analiziranih besedilih Dela, se taka raba redko uporablja.

Aha.

11. No, kaj pa recimo, slovenski premier ali naši premier, če se umakneva od športa?

Odvisno od tega, o čem govorimo. Če govorimo o nekem vrhu na primer G20 nekje v tujini, seveda poudarimo, da gre za slovenskega premiera. Joj, jaz imam s temi svojilnimi zainki res tak odnos, da jih veliko raje uporabljam za to, da dosegam učinke v komentatorski vrsti. Nikoli jih ne uporabljam. Skoraj. Sicer mi pa ti povej, ker si analizirala moje prispevke.

12. Res se vedno izločite iz napisanega.

Vedno? Niti enkrat?

13. Glede na analizirano, ne.

Vi torej tako uporabo zaznavate kot subjektivno. V žanrih, ki dopuščajo večjo svobodo v izražanju, pa se to po vašem mnenju lahko uporablja?

Da. V poročevalskih zvrsteh pa ne. Ne zdi se mi, da je to OK. In ni mi všeč. Tega je veliko preveč. Itak se mi zdi, spet se vračam k športu, ampak tukaj je res najmanj distance. Novinarji imajo najmanj distance. Do svojih subjektov v športu.

14. Kaj pa menite o tem, da se skupni sporočanje krog največ pojavlja na prvih dveh straneh Dela?

Res?

15. Pojavlja se tako v naslovih kot v tekstih.

Ja, pri naslovih zato, ker vlečejo.

16. Seveda, naslovje je specifika.

No, meni večina teh tekstov res ni všeč.

17. Če se vrneva na Koroščevo teorijo. Korošec pravi, da je uporaba skupnega sporočanje kroga nezaznamovana, izločitev iz SSK pa je zaznamovana.

V bistvu je ravno obratno.

18. Ampak tuj novinar bi napisal slovenska smučarka, naš pa naj napiše naša smučarka. Mi smo naslovniki tega sporočila in sodimo v isti sporočanje krog kot sporočevalec. Če je SSK narobe uporabljen, lahko pride do dvoumnosti in posledično do nerazumevanja besedila.

Kako lahko pride do tega? V takem primeru pa res ne more priti do nerazumevanja. Ko govorimo o nacionalnem označevanju, ne. Mogoče pri čem drugem.

19. Kaj menite o trditvi: SSK čutimo kot zaznamovano, zaradi vdora anglosaksonskih teorij k nam. V teh teorijah je pisanje v prvi osebi vedno označeno kot zaznamovano.

To je pa prav. S tem bi se strinjala.

20. Če se dotakneva tudi pobiranje vsake zanke, da je vsakemu naslovniku takoj jasno, o čem tekst govori, ne sme biti izpuščena nobena zanka. Pri določenih športih večina ljudi ne pozna slovenskih predstavnikov. Brez označitve bi prišlo do dvoumnosti.

Kaj pa je Jakov Fak?

21. Slovenski reprezentant.

Ampak on je Hrvat.

22. Mislim, da ima naše državljanstvo. Je pa gotovo naš reprezentant.

Ne, ni naš, ampak za nas tekmuje.

23. Če se dotakneva še Andersona, ki piše o zamišljenih skupnostih.

A to sem tudi imela na faksu?

24. Če se ljudje ne počutijo pripadne neki definirani celoti, kot je narod, potem se na to skupnost ne da aplicirati nobenih pravil. Ne oblike vladavine, ne prava. Pri nas je s tem povezan tudi jezik.

Ja. OK. S tem se strinjam.

25. Novinarji tudi ustvarjajo to skupnost prek jezika in uporabe SSK.

OK. Mogoče se strinjam.

26. Ali se vam zdi, da je uporaba SSK del osebnega stila novinarja?

Seveda. Itak je vedno to vprašanje stila. Z vidika novinarja je to vedno vprašanje stila. To je subjektivna odločitev. Medtem ko pišeš se odločaš, ali boš uporabil eno ali drug, ane.

27. Se to odločate zavestno ali ne?

Jaz lahko rečem, da generalno se zavestno.

Jaz nikoli ne pišem v prvi osebi. Oziroma to uporabljam, da malo razbijem tekst.

28. Torej so vaše jezikovne izbire zavestne, z namenom, da je besedilo lepše berljivo?

Ja. Definitivno. Bi morala preverit, ampak bi rekla na pamet, da v takih tekstih, kjer to uporabljam, uporabljam tudi druge avtomatizme. Enkrat tako, drugič tako. Zelo pazim na to, da ne uporabljam istih sintaks. Poskušam na več različnih načinov napisat, tako, da se ne ponavlja.

29. Če se je nekaj zgodilo v Avstriji. V prvi povedi napišete, da je to v Avstriji. V naslednji povedi uporabite prav tako Avstrijo ali jo nadomestite recimo s sosednjo državo?

Ne. V tej sosednji državi ne bom uporabila.

30. Zakaj ne?

Ker je grdo.

Bi uporabila pri sosedih, recimo.

31. Bi se torej izognili ponovitvi?

Ja. Ampak, če bi pa morala v tekstu trikrat uporabiti v Avstriji, bi to uporabila trikrat. Če bi pa morala uporabiti šestkrat, pa ne bi. Torej, gre za nek moj subjektivni občutek, ali tekst teče, ali ne, ali je dolgočasen, ali ni.

32. Tudi z uporabo sosednje države vzpostavljate SSK. Gre za sosedski odnos med nami in njimi – sosedi.

Seveda. Ampak običajno se nekaj zgodi v kraju. Tako da uporabljáš kraj, ne vedno državo.

33. V primeru trenutno aktualne arbitraže se govori o Sloveniji in Hrvaški, ne o krajih.

Savudrija in Piran.

34. Vendar se v medijih ne piše na ta način.

Res je. Potem pa, naši sovražniki in mi. (smeh)

35. No, ne naši sovražniki. Vi se uporabi naši izogibate.

Ja, ampak v nekaterih primerih se ji pa ni treba izogniti. Tukaj je naši na mestu.

36. Torej dopuščate, da je taka raba pravilna?

Seveda, je pa odvisna od žanra. Definitivno sem mnenja, da v poročevalske to ne sodi. Pravilo je, da se novinar izvzame. In če se ne, s tem, ko napiše, da je nekaj njegovo, tega ne naredi. Potem ni muha na zidu. To se mi zdi neprimerno.

37. Novinar kot muha na zidu je tuja tradicija.

Vem. Ampak saj drugega nimamo. To nas učijo na faksu. Razen zastarele teorije Mance Košir imamo vse anglosaško.

38. Bi potem morali analizirati to, kar učijo na faksu?

Ja.

Če pa bi ti res želela, na primer za doktorat, analizirati, primerjati SSK v Delu pred osamosvojitvijo, po osamosvojitvi in med osamosvojitvijo.

39. Korošec analizira primer pred osamosvojitvijo.

Ja, ampak prej je bila Jugoslavija. Takrat je bilo tako rekoč itak vse naše. Po mojem imamo tudi zato odpor do teh naših.

To sedaj ni vse naše, ni vse skupno. Sedaj smo individualisti.

Še vedno trdim, da to ni primerno.

40. SSK se v analizirani besedilih Dela relativno pogosto pojavlja. V nekaterih prispevkih pa je popolnoma odsoten. Zakaj lektorji tega ne popravljajo?

Ker oni ne gledajo kontekstualno na tekst. Nekateri lektorji gledajo tudi na test, redki. Drugače pa je to bolj robotizirano delo. To je eno. Drugo pa je: nikoli nisem urednikovala ali imela čez prve in druge strani, vendar se mi zdijo to »prime« strani in uredniki zavestno uporabljajo tovrstne zainke ali pridevnike, da pritegnejo pozornost, da bodo ljudje kupili časopis.

41. To velja za naslovje. Kaj pa tekst?

Tega pa ne vem.

42. Če bi bilo to pretirano zaznamovano, bi lektor moral popraviti?

Ne vem, to je v rabi. Res ne vem, zakaj.

INTERVJUVANKA 2 (IN2)

Najprej vam bo navedla nekaj primerov in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

1. Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Slovenska smučarka.

2. Zakaj?

Naša smučarka implicira, da smo se že novinarji postavili na neko stran, da smo že navijaški. Zato ostalih smučarjev ne bomo na enak način obravnavali, kot »naše« smučarje.

3. Tudi če je to v naslovu, po tekmi, ko je ona že zmagala? Torej ne dajemo prednosti njej in ne navijamo zanjo, ker je že najboljša?

Pogojno. Menim, da bi bilo to dovoljeno. Pa tudi treba je reči, da šport je neko specifično področje, kjer tako opazljivo, no, da objektivizem ni nujno na mestu. Sama pa vseeno – malo me vedno zbode, ko slišim športne komentatorje, ki se tako enoznačno postavijo na našo stran.

4. Je uporaba oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, bolj zaznamovana kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Ja.

5. Je ustreznost te rabe odvisna od žanra?

Ja, recimo. S tem da, to bi morala biti neka osnovna delitev, da komentar, kolumna dopuščata subjektiven pristop. Pri čemer bi spet poudarila, da še vedno verjamem v to, da komentar pa ni izraz nekih subjektivnih čustev, ali pa naših partikularnih interesov, ampak mora takisto odražati neko občost, občutek za občost in javno dobro in tako naprej.

6. Poznate teorijo skupnega sporočanja kroga?

Ne.

7. (Razložim teorijo.)

To se mi zdi kar prepričljiv argument. V bistvu, edino kar sem pomislila pri tem je, da je mogoče odvisno od konteksta. Ta naša raba. Da ne gre samo za to besedno zvezo, ampak cel način pisanja, pristop. Kjer sicer ti rečeš naša zato, da nasloviš jasno bralce in kontekst. Ampak hkrati pa s samo strukturo članka, ki pa ni navijaška recimo, ali pa ni osebna, ohranjaš neko distanco do fenomena, o katerem pišeš. Tako da bi rekla, da pri sebi, da gre bolj za ta občutek, da ko pišem kot novinarka, imam vedno v mislih to, da sem v neki vlogi in da naslavljam nekoga iz te vloge. In verjetno od tod izhaja ta slog, ki ni osebni, ampak skuša biti novinarski, žanrski.

8. Je v športu raba 1. osebe množine torej bolj upravičena?

V športu je tega res preveč. Zakaj se moramo postavljati na eno stran in favorizirati? Mene to ne moti, če bi potem novinar enako brutalno analiziral na primer vožnjo slovenske smučarke in tujih tekmovalk. Pa je ne.

9. No, kaj pa recimo, slovenski premier ali naši premier, če se umakneva od športa?

Odvisno od konteksta. Lahko je popolnoma nezaznamovan naš. Treba bi bilo ločevati zaznamovano, ko gre za nekaj, kar si lastimo, ko poudarjamo svoje kvalitete nasproti drugim, ko sebe postavljamo v ospredje. To je zaznamovano. Če pa govorimo o naši zunanji politiki, na primer, je to popolnoma nezaznamovano, ker s tem opredeljujemo le prostor. In naslavljam naše bralce na ta način.

10. Kaj pa menite o tem, da se skupni sporočanja krog največ pojavlja na prvih dveh straneh Dela?

Na prvo žogo bi rekla, da zato, ker na prvih straneh Dela so teme, ki se tičejo notranje in zunanje politike. Skratka, te države, bolj kot pa kultura, ki se ukvarja tudi z mednarodnimi produkti in pa ni tako vezana nujno na prostor. Tako, na prvo žogo.

11. Kaj menite o trditvi: SSK čutimo kot zaznamovano, zaradi vdora anglosaksonskih teorij k nam. V teh teorijah je pisanje v prvi osebi vedno označeno kot zaznamovano. »muha na zidu«

O tujih teorijah, ki vdiramo k nam, menim, da je to nekaj, o čemer bi morali razmišljati. Vsaj razmišljati, če se že ne opredeliti. Menim pa, da je to tema, o kateri se zares ne razmišlja.

12. Če se dotakneva še Andersona, ki piše o zamišljenih skupnostih.

Ta povezava zamišljenih skupnosti in skupnega sporočanja kroga se mi zdi najbolj zanimiv del tvoje naloge. Povezavo nedvomno vidim, le da ena teorija govori o ideološki tvorbi, druga pa o jeziku v tej tvorbi. Se mi zdi logično. Oba ustvarjata občutek skupnosti in govorita o identifikaciji tistih, ki imajo skupno točko – nacionalno pripadnost.

13. Ali se vam zdi, da je uporaba SSK del osebnega stila novinarja?

Hmm, to bi morala malo premisliti. Mogoče je. Ne bi bila a priori proti ali za. Se mi zdi zelo odvisno od tega, kako cel tekst izpade. In kaj je namen tega sporočila.

14. Se to odločate zavestno ali ne?

Po moje ne prav zavestno. Čeprav o jezikovnih izbirah premišlujem. Vedno imam v mislih bralca, da mu tekst lepo teče.

15. Če se je nekaj zgodilo v Avstriji. V prvi povedi napišete, da je to v Avstriji. V naslednji povedi uporabite prav tako Avstrijo ali jo nadomestite recimo s sosednjo državo?

Jaz zelo poskušam uporabljati sopomenke, čisto zaradi sloga, ker se mi zdi, da je lažje berljiv tekst, če ne ponavljaš ene in iste besede.

16. Kaj pa naša država proti sosednja država?

Uporaba sosednje države je mogoče v nasprotju z našo državo s strani novinarjev zaznana kot bolj objektivna zato, ker je več sosednjih držav. In samo ena naša država. Sosednja država ne meri točno na enega, ki nismo mi, ampak na nekaj, kar je mogoče zunaj naših meja.

17. Se vam zdi, da na uporabo vpliva to, kar učijo na fakulteti? Torej, ali izobrazba v novinarstvu lahko pripomore k temu?

Seveda lahko. Če je to nekaj, o čemer se debatira, bo novinar vsaj pomislil na to, ko bodo začeli razmišljati iz katere pozicije pišejo.

18. SSK se v analizirani besedilih Dela relativno pogosto pojavlja. V nekaterih prispevkih pa je popolnoma odsoten. Zakaj lektorji tega ne popravljajo?

Pri poročanju o arbitraži, kjer se piše o Sloveniji in Hrvaški, se mi ne zdi nujno, da je uporaba naše države nujno konotacija na nek nacionalizem. Je pa res to taka tema, da lahko hitro ta mi in oni eskalira v neko izražanje nacionalističnih čustev. Dokler je mi uporabljen kot mi – naša država v nasprotju ali pa ob neki drugi državi je to povsem legitimno. Če pa je mi, kot tisti, ki smo delovni in pridni, v nasprotju z onimi, ki so leni, je pa to zelo problematično. Ne bi pa si

upala komentirati, ker nisem dovolj spremljala te teme. Mislim, da je bilo vsaj v glavnih medijih kar korektno glede te teme.

19. Imate glede uporabe takih izrazov kakršnekoli smernice, usmeritve urednikov ali lektorjev?

Ne. Mogoče v kakem dokumentu Dela obstajajo smernice, ampak jaz osebno nikoli nisem tega brala, niti noben urednik me ni opozoril.

20. Lektor pa vam tega ne bi popravil?

V bistvu ne vem, ker teme, ki jih mi na kulturi pokrivamo, so vseeno tako specifične, da ali to ni tako pogosto, ali ne pride v uporabo. Po moje bi lektor to popravil, če bi bil tekst zelo navijaški. In bi skušal omiliti to navijanje. Še predvsem v žanrih, ki bi morali biti bolj nevtralni, kot je poročilo.

21. Zakaj pa mislite, da prihaja do tega?

Menim, da je to povezano s političnim prostorom, ideologijo. Ideologija danes je »bodi to, kar si«, »najdi svoje področje zanimanja – bodi srečen«, »najdi srečo«. V bistvu te sili k temu, da se fokusiraš nase. Ne pa toliko na skupnost. Solidarnost ni neka vrednota, ki bi se jo promoviralo. In mislim, da se je to malo preneslo tudi v novinarske žanre. Da samemu sebi zaupaš kot instanci.

22. Menite, da je teorija SSK osnovana tudi na tem, da je bilo v Jugoslaviji vse naše in se je krepila kolektivna zavest, naproti individualizmu danes?

Ja, menim, da je prišlo do enega premika. Mogoče danes, če uporabljamo naša, se prej ta nacionalistična čustva prilepijo, kot so se prej, ko je naše vsebovalo neko raznolikost.

Verjetno je nekaj od tega povezano s preteklostjo. Poudarjamo, da smo drugačni od ostalih. Morala bi bolj premisliti. Menim, da je to vprašanje, s katerim se novinarji ne ukvarjajo. Pa bi bilo zdravo, da bi se. Da bi malo premislili. Uporaba prve osebe množine in postavljanje novinarja v besedilo je včasih lahko tudi zakrivanje nepoznavanja teme s pretirano samozavestjo. Legitimiranje teksta o temi, ki jo novinar ne pozna dovolj, z neupravičeno samozavestjo in izhajanjem iz samega sebe.

23. Bi še kaj dodali?

Nikoli nisem razmišljala na ta način ali pa v tem terminih o tem problemu. Kar pa mene bolj moti, se mi zdi, da je veno bolj pogosto, da v žanrih, kjer je sicer to dovoljeno, se recimo zelo veliko pojavlja osebna izkušnja. Da je izhodišče osebna izkušnja. In to, kar ti čutiš ob čem, kar si prebral, ali videl in tako naprej. Mene je to začelo blazno motiti. To, da osebna izkušnja legitimira govor o neki stvari. Še vedno mislim, da mora legitimacija priti iz stvari same, ali pa iz premisleka. Ne pa iz notranjega čustvenega sveta. Hočem reči, da to, mi, oni, ta skupni

prostor, na to nisem tako občutljiva, kot prav na to spremembo paradigme, ki se mi zdi pa da je občutna. In to je, da novinarji vedno raje, v sicer žanrih, kjer je to dovoljeno, izhajajo iz sebe in imajo sebe za središče pisanja.

INTERVJUVANEC 3 (IN3)

Najprej vam bo navedla nekaj primerov in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

1. Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Ja, to je pa večna dilema. Že pri tem vprašanju se lahko zapleteva. Ja, takole, za nevtralnoročanje je seveda prvi primer bistveno bolj primeren.

2. Zakaj?

Glede na to, da je predvsem smučanje, predvsem smučarska panoga nek del naše identitete, je ena taka stvar, ki drži ljudi pokonci vsak vikend, vsako nedeljo. Sploh v zadnjih letih, ko so zagrenjeni ljudje, zaradi služb, zaradi krize. In s tem se malo, ne zelo namenoma, ampak malo se tako dviguje samozavest naroda in ljudi. Kar nekako imaš Ilko za našo, pa Anžeta Kopitarja, pa Gorana Dragiča. Pa isto, da ne bo pomote, jaz spremljam avstrijsko televizijo, nemško in so si zelo zelo podobne. V stvareh, ki so jim zelo pomembne, tako kot jim je pomembno smučanje v Avstriji, prav tako poročajo o »naših« in zanje navijajo.

3. Je uporaba oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, bolj zaznamovana kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Če govorimo o nevtralnem poročanju, bi bila tretjeosebna oblika veliko bolj primerna.

4. Gre z opredelitvijo naša že za navijaštvo? Lahko to vpliva na strogost ocenjevanja nastopov naših na eni strani in tujih na drugi?

Ne, menim, da to ni nujno. Na mednarodnih tekmah to ni nujno. Samo to je, da zelo dobro poznaš svojo smučarko in posledično še tekmice. Za Ilko se recimo kratek čas zdaj relativno govori. Drugo pa je bilo pri Timi in na račun tega, da si spremljal Tino, si tudi zraven spremljal Lindsey Vonn, Anno Fenninger in vse te tekmice si tudi poznal. Torej, mislim, da to ni, da bi slabše delal zaradi tega. Si se celo bolj poglobil v te zadeve.

5. Se vam mogoče zdi uporaba odvisna tudi od medija? Mogoče je razlikovanje med televizijo in tiskom. Je to nekje bolj primerno?

Jaz mislim, da kar velja za vse medije, res pa je, da na televiziji in na radiju imajo čisto neposredno stik, ne samo tisti moment, ampak te gledajo in navijajo s tabo. Je pa v primeru uspeha lepo tudi ko pa kasneje bereš komentar. Je pomoje enako za vse medije, je pa moment mogoče drugačen. Pri enih medijih lahko spremljaš v živo, lahko pa tudi zjutraj o tem bereš, tudi če tega ne spremljaš v živo.

6. Večina vaših prispevkov, ki sem jih analizirala, je o hokeju. Kako zaznavate obliko »smo zmagali« in »slovenska ekipa je zmagala«?

Tu velja podobno kot za našo smučarko. Res pa je, da pa v 1. osebi množine pa zelo redko mi poročamo. In ja, v televizijskem poročanju je seveda tega več, da bi pa mi tako o reprezentanci pisali, to pa ne. Uporaba naš, vaš in tako naprej je drugo kot uporaba 1. osebe množine. Tu se mi pa zmeraj zdi, da več ali manju uporabljamo 3. osebo množine.

7. Je ustreznost te rabe odvisna od žanra?

Bi rekel, da ja. V komentarju je več svobode kot v pročevalstvu.

8. Poznate teorijo skupnega sporočanja kroga?

Ne, moram priznati, da za to nisem še slišal.

9. Je v športu raba 1. osebe množine bolj upravičena?

Na televiziji da, v tisku pa ne.

**10. V besedilu o tekmi v Celju Madžarsko označujete tudi kot sosednjo državo, sosede ...
Zaznavate to kot nezaznamovano rabo?**

Ja, zame je to čisto nezaznamovana raba. Gre samo za sinonim za eno reprezentanco. Samo zato, da ne pišem vedno Madžarska. Je pa res, da mogoče pri Madžarih to še bolj pogosto uporabljam, ker se mi zdi, da ravno njih še najmanj smatramo za sosede. Ne vem, da bi kdaj govorili o slovensko-madžarski meji. Ali pa da bi se šli za kakšne manjšine, pa imajo tudi oni manjšine tako kot na Koroškem ali pa na Tržaškem. Pa se mi zdi, da kar pozabimo na njih, da so eni izmed sosednjih držav. Res da nimamo dolge meje, ampak vseeno si iz Maribora po avtocesti v slabi uri v drugi državi.

11. Kaj pa relacija sosednja država in naša država? Bi lahko oboje uporabljali enakovredno?

Mislím, da ne gre toliko za našo državo, ampak v športu za našo reprezentanco. Tam pa omenjaš to državo. Sicer pa je država širši pojem kot reprezentanca.

**12. Kaj menite o trditvi: SSK čutimo kot zaznamovano, zaradi vdora anglosaksonskih teorij k nam. V teh teorijah je pisanje v prvi osebi vedno označeno kot zaznamovano.
»muha na zidu«**

Jaz ne bi rekel, da to prihaja toliko iz tujine. Bi rekel, da je to predvsem del nekih splošnih novinarskih standardov novinarskega poročanja, ki si jih novinar sam postavlja. Se to pojavlja tudi v tujini. Največ spremljam nemške medije, nemški govorni prostor. Tudi zato, da potem lahko primerjaš, da lahko vidiš, kako delajo drugje. Tudi kako stvar kdaj pobereš. Vem pa, da angleški oziroma anglosaški prevladuje pri novi generaciji. Da bi se vsi mi za nalašč za njimi ozirali ne, ampak poberemo od njih pa ja.

13. Ali se vam zdi, da je uporaba SSK del osebnega stila novinarja?

Lahko bi rekel, da je to del pisanja. Ni tako, da bi nekaj zelo iskal. Da se kar sam izoblikuješ.

14. Se to odločate zavestno ali ne?

Ne, ne bi rekel.

15. Če se je nekaj zgodilo v Avstriji. V prvi povedi napišete, da je to v Avstriji. V naslednji povedi uporabite prav tako Avstrijo ali jo nadomestite recimo s sosednjo državo?

16. Se vam zdi, da na uporabo vpliva generacija ali izobrazba novinarja?

Možno, seveda.

17. Je naloga novinarja, da krepi skupnost in zavedanje o pripadnosti nekemu narodu, da lahko obstaja država?

Je, tudi to je funkcija novinarja. Bi rekel, da je, ampak mislim, da gre tukaj tudi za osebno presojo, da novinar sam oceni, koliko gre lahko daleč v javnost ali koliko si želi odziva javnosti. Tako da namera, distanca mora biti, ampak lahko pa tudi nekaj sporoča javnosti. Ne vem, se mi zdi, da sem zopet pri nemških medijih, da oni zelo komunicirajo s publiko, predvsem ti lažji mediji, bolj nezahteven tisk. Zelo veliko je kontakta s publiko. Zelo veliko je kontakta z bralci in s poslušalci. In čaka se njihov odziv. Mogoče tudi zato, da bi potem tudi še ti boljše delal in se boljše prodajal.

18. Vam urednik kdaj posega v pisanje?

Priznam da zelo zelo redko. Ampak res. Bi težko rekel, kdaj bi to nazadnje bilo. Po tej plati je kar precej svobode, ali pa precej zaupanja, da se vsak zelo spozna na področje. Zato se to pusti.

19. Kaj pa lektor?

Ja, to pa je športna redakcija specifična, ker nimamo lektorja. jaz mislim, da prav zaradi tega specifičnega poznega poročanja. Ker mi zares delamo zelo veliko pozno popoldne, zvečer. OK, sedaj je malo izjema, ker je treba spraviti časopis na morje, ampak že dolgo ga v bistvu nimamo. Ko pa sem delal kaj za drugo redakcijo, so nam mislim tudi kar zaupali.

20. Imate kake smernice glede pisanja, uporabe terminologije itd.?

To mi sami določamo. In se, da ne bo pomote, tudi s kakim lektorjem posvetujemo. To vprašamo tudi, konkretno, takoj za nami je redakcija sobotne priloge in tam sta takoj dva lektorja. In tudi tam sicer kako dilemo rešimo, ali pa pač ne. V glavnem jo. Konkretno pa mi res nimamo, v vseh svojih letih na delu – jaz se ne spomnim, da bi imeli lektorja.

Korošec je te primere raziskoval v 70-ih in 80-ih. Je lahko tudi v tem razlika, da je bila takrat Jugoslavija in kolektivna zavest, sedaj pa gre za individualizem?

Prav smučanje je bilo fenomen v jugoslovanskih časih. To je bila ena od močnih stvari slovenske identifikacije. Ker, če se ne gleda skozi konkretno zgodovino športa v teh prostorih, ja z izjemo hokeja, ki je pa spet ena zimska stvar. Drugi naši klubi so komaj kdaj kaj v jugoslovanskem prostoru, v moštvih sploh ne. Individualisti so pa bili v slovenskem športu zelo močni. In v gimnastiki Miro Cerar, in v plavanju brata Petrović, in posamezniki v atletiki ... Košarka pa je bila eno obdobje tega akademskega športnega društva Olimpija v 60-ih letih. Pa se mi zdi, da je bila v teh drugih republikah močnejša selekcija. Več je bilo mogoče tega talenta za igrive kolektivne športe, manj pa garaškega pristopa in manj rekreacije. Ker to je bilo vedno, ko sem se pogovarjal v službi z ljudmi iz vzhodne Evrope, z izjemo Skandinavije, ki je zelo nagnjena k rekreaciji, je tu več hribolazcev, kolesarjev, ljudi po vodah z raznimi čolni. Tako da, konkretno smučanje pa je bilo res ta fenomen, ki je prvo začelo dosegati neke top mednarodne dosežke. Ki jih niso niti približno na hrvaškem, ker še ni bilo Janice. In mogoče se je takrat še bolj poudarilo »ja, to je pa naše«. Kasneje je pa to bilo kar samoumevno. V svoji državi. Sedaj pa, kaj pa vem, mogoče, take stvari so se takrat bolj poudarile, v tisti večji bivalni skupnosti. Sedaj ko pa vidiš kako se kaj, ko smo mala država proti večini v Evropi, proti katerim tekmuješ, pa se ti zdi fino, lej kako so pa naši športniki talentirani ali pa uspešni. Včasih je pa to lahko tudi malo izgovor, če kaj ne gre »saj ni čudno, saj tudi bogatejšim državam ne gre«, pa v kakšnih pogojih. Kar je realno res. Včasih se pa tudi mi malo razvadimo. Če ni zlata medalja, ni nič.

INTERVJUVANEC 4 (IN4)

Najprej vam bo navedla nekaj primerov in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

1. Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Slovenska.

2. Zakaj?

Naša mi deluje tako preveč domačijsko, plemensko, po tonu, ane.

3. Je uporaba oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, bolj zaznamovana kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Da, tako je.

4. Je ustreznost te rabe odvisna od žanra?

Da bi bilo v določenih žanrih bolj sprejemljivo? Ja, to pa, ja. Pa tudi recimo v kakšnem, hm, če hočeš kakšen cinizem izraziti. To se tudi da, s takimi »naša«, »našim«, »naše«. Predvsem s konotacijo recimo.

5. Poznate teorijo skupnega sporočanja kroga?

Ne.

6. Razložim.

Ja, to bi se lahko strinjal. Torej, če tega ne uporabljam, če se, kot si rekla, izločim iz tega kroga, ker ne želim biti del, se umaknem od tega. Seveda tu pride zraven, da nočem volit, in vse to, in da mi je vseeno, me ne briga. To so oni, ne jaz.

7. Kaj pa uporaba 1. osebe množine?

Recimo?

8. Bomo Slovenci več trošili? ... Dobili smo nov roman ...

To se mi tudi ne zdi v redu. Me rahlo odbija. Zakaj? Ne vem, zakaj. Potem se zdi, da si kot novinar vodja nekega krdela, oziroma česa večjega. Ta položaj mi je potem sumljiv. Da novinar potem sebe postavlja v središče tega.

9. Je v športu raba 1. osebe množine bolj upravičena?

Ne, tukaj je sicer zelo pogosta. Ampak je taka, domačijska. »Mi smo taki in taki«, »mi smo super« ... Mene to zmoti. Tako ... pocensko je.

10. No, kaj pa recimo, naša zunanja politika, če se umakneva od športa?

Ja, tukaj pa ... to pa bi uporabil. Tukaj se mi zdi povsem ustrezno in nezaznamovano. Ne gre za neko navijanje in prisvajanje, ali pa postavljanje novinarja – da se postavi kot »jaz, novinar« v zgodbo. Da je okoli njega vrti. Tukaj pa ne. Gre za v bistvu definiranje prostora.

11. Se o teh jezikovnih izbirah odločate zavestno?

Žal se bolj po občutku odločam o izbirah. Ni, da imam nek vzorec v glavi. Da bi razmišljal o tem, o razlikah, kje kaj uporabiti in kje je to bolj primerno. Naša politika je tako, ustaljena. To vsi uporabljajo, o tem se ne razmišlja. Uporabim jo po občutku.

12. Kaj menite o trditvi: SSK čutimo kot zaznamovano, zaradi vdora anglosaksonskih teorij k nam. V teh teorijah je pisanje v prvi osebi vedno označeno kot zaznamovano.

»muha na zidu«

Podatkov nimam, raziskav nimam. Potem lahko le domnevam, da je to bolj uvožena roba, ja.

13. Se vam zdi ustrezno, da v našem prostoru novinarji prevzemamo tuje prakse?

Meni se ne zdi nič narobe, če vemo, če poznamo, kako je drugje, kako drugi počnejo. pa tudi seljenje kakšnih drugih vzorcev se je pokazalo, da je boljše. Poročanje iz tiskovnih konferenc

je totalna smrt za bralca, zgodba ga pa pritegne k branju, ga vabi. Po tej plati se mi zdi, da smo prevzeli cel kup teh ameriških vzorcev recimo, anglo-ameriških, da ni s tem nič narobe.

14. Ali se vam zdi, da je uporaba SSK del osebnega stila novinarja?

Mislím, da je to bolj osebni slog. Na katerega pa vpliva najbrž marsikaj. Če jaz recimo vem, kaj uporabljám. Najbrž nikoli ne stoodstotno. Ravno z branjem teoretskih zastavkov, sem pa recimo sam sebe zalotil, kako, v katere zanke se loviš, nehote. Tako, da ne veš za to, pa se ti kar zgodi. Pa misliš, da si tako napisal sam od sebe. Ne, nisi. Poskušaš se čim bolj zavedati tega, ampak najbrž velik odstotek gre kar mimo.

15. Če se je nekaj zgodilo v Avstriji. V prvi povedi napišete, da je to v Avstriji. V naslednji povedi uporabite prav tako Avstrijo ali jo nadomestíte recimo s sosednjo državo?

To bi pa rekel, da je nezaznamovano. Iz praktičnega, slogovnega stališča. Dober razmislek. Zakaj je naša država zaznamovano, sosednja država pa ne. Zelo zakomplicirano je razložiti, zakaj, ja. To pa res. Ne vem.

16. Se vam zdi, da na uporabo vpliva izobrazba, generacija, način komunikacije ...?

Delno je gotovo, vsaj nezavedno, povzeto. Vse, kar poznaš, veš, bereš, vpliva. Jaz vem, da sem tudi pri drugih rečeh, da smo dostikrat »okuženi« z ravno ameriškim načinom pristopa, do nečesa, ane. Tako pri novinarskem pisanju kot tudi pri leposlovju. Da bi kar natur vsi podobno tako delali, se mi zdi nekako nelogično. Nek vpliv je sigurno, od nekod.

17. V vaših besedilih, ki sem jih analizirala, sem opazila, da se izločate iz sporočanjkega kroga. Ali o tem razmišljate ali enostavno le pišete.

Ne, tudi razmišljam. V bistvu, ravno pri tem, da tega ne uporabljám, takih oznak »naš glasbeni prostor« namesto »slovenski glasbeni prostor«. Po eni plati se mi zdi, da bi bilo to starinsko, čeprav nekako ne vem, ali se je nekoč to res uporabljalo. Vem pa, da pred drugo vojno je bil zelo ta »mik« na tapeti. Razumem tudi mogoče, vsaj sanja se mi delno o zgodovinskem kontekstu take rabe. In se mi ne zdi sedaj taka raba potrebna. Po drugi plati pa ta pridih domačijskosti nekega plemena me moti. Zato potem verjetno brišem vse take zadeve oziroma nadomeščám.

18. Če govoriva o pisanju pred osamosvojitvijo – ali je to lahko razkorak med kolektivno identiteto prejšnjega sistema in individualizmom danes?

Ne vem. Bil sem intimno, recimo, pripadnik pred osamosvojitvijo teh družbenih gibanj, kot se je reklo, civilnih. Ampak to ... v bistvu me je že takrat motila ta dikcija. Preveč »Mi, mi, mi mik«. To mi ni bilo všeč. Ne vem pa, zakaj. Nek osebén občutek. Bolj to.

19. Danes ste objavili prispevek z naslovom Pr'Hostar – najbolj gledan slovenski film. Bi lahko naslov bil tudi Pr'Hostar – naš najbolj gledan film ali najbolj gledan film pri nas?

Ravno prej sem pisal to novico in sem dal slovenski. Meni se zdi, da je bolj ustrezno slovenski. V naslovu, ajde, je ta svoboda malo večja, bi lahko napisal tudi naš. Bi šlo.

20. SSK se v analizirani besedilih Dela relativno pogosto pojavlja.

Toliko različnih avtorjev in načinov pisanja. Težko bi rekel, da je to ukazano s strani urednikov. Zakaj, se pa to pojavlja, ne vem. Zanimivo. Vsaj vem ne, da bi to bilo zaukazano. Kot novinarski slog hiše mislim.

21. Ste dobili kdaj kake usmeritve glede sloga in jezikovnih izbir?

Formalno jih ni. To je to. Nimamo nobenega tega, kot ga imajo veliki drugi časopisi, manuala, ali pa navodil. Je pa zabavno, enkrat sem gledal od enega angleškega, ali je bil Independent, ali celo .. ne vem ... čisto noro. 120 strani gosto razloženega, vse rabe, kako, zakaj ne ... Mislim, da pri nas tega nikoli ni bilo. Vsaj na Delu ne. Vem pa, da so nek tak podoben, nek tak priročnik zasilen na 30, 40 straneh bil na, nastal je pri lektorjih na nacionalnem radiu. Najbrž se pa že dolgo ne uporablja. Ali pa ga sploh nimajo več.

22. Vam urednik kdaj posega v jezikovne izbire?

Redko. Se zgodi, ampak bolj zaradi moje traparije kakšne, ali pa ponavljanja. Bolj zaradi nezbranosti avtorja, bi rekel.

23. Kaj pa lektorji?

Večinoma ne gledam, kaj se mi zgodi s tekstom. Kar pa sem kdaj opazil, večinoma je bilo koristno. Tako da nimam kakšnih hujših pripomb na lekturo, ker vem, da je dosti kolegov alergičnih na karkoli. Sem pa tudi že toliko časa pri časopisu, da vidiš, če se zgodi neumnost nehote, da ti je popravil nekaj, ker je bilo narobe. Ampak, ajde, ne, pri delu se zmotiš.

Drugače pa nimam nobenega strahu pred lektorskim posegom.

24. Če se dotakneva še Andersona, ki piše o zamišljenih skupnostih. Se vam zdi, da je vloga novinarja vzpostavljanje identitete naroda?

To se mi zdi pomembno, da novinar umešča v nek kontekst, oziroma ljudi priklaplja na nekaj, čez svoje pisanje. To se mi zdi vsekakor pomembno.

25. Kako izobražen je vaš bralec?

Rahlo različno. pri pisanju za Književne liste se mi zdi, da lahko pričakujem veliko večje poznavanje recimo ozadij, dogodkov ali če pišem o knjigi – pisatelja, njegovega dela. Drugje pa niti ne. Smo dovolj splošen časopis. Srednješolska pamet bi morala biti dovolj za

dojemanje vsega skupaj. Ne smeš zakomplicirati vsega skupaj. Eden od bivših urednikov je rekel, da smo družinski časopis. Temu morajo biti primerni izrazi.

INTERVJUVANKA 5 (IN)

1. Poznate teorijo skupnega sporočanja kroga?

Ne.

Najprej vam bo navedla nekaj primerov in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

2. Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Uf. Odvisno od tega, kaj pišeš. Od tudi zvrsti, mislim, to se mi zdi zelo pomembno. Tudi od konteksta, kaj hočeš. Če delaš poročilo, je pač ena stvar, če pa v bistvu neka druga, v nekem drugem kontekstu pa ...

3. Katero od teh možnosti bi uporabili v poročilu?

Slovenska.

4. Zakaj?

Mislím, poročilo naj bi bilo načeloma bolj nevtrálno. Oziroma, manj ... naša se mi zdi čustveno malo obremenjeno, kako bi rekla.

5. V komentarju pa bi uporabili naša smučarka?

Ja, ja. Ampak, najbrž bi vedela, zakaj bi to naredila.

6. Bi šlo za neko konotacijo?

Ja, dosti možno. Če pa v čisto praktičnem okolju pogledaš se pa te besede včasih zato spremenijo recimo zato, ker ena stvar ne gre v vrsto. Ker slovenska je recimo dolga beseda in ne gre notri, naš, naša pa gre. Tako da, včasih uporaba besede nima ravno ene, nima nobenega pomena. Je samo tehnično.

7. Je uporaba oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, bolj zaznamovana kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Tudi to je odvisno od konteksta. Če je recimo raziskava, kjer naj bi bil nek dosti reprezentativen vzorec, je. »Smo naklonjeni, recimo, zakonu o drugem tiru.« V takih primerih se mi ne zdi nič spornega.

8. V določenih primerih pa bi bila sporna uporaba?

Mislím, če bi bila recimo ... Včasih te stvari, se mi zdi, uporabljajo tudi za okarakteriziranje. V takih primerih pa se mi zdi ... ne zdi fino. Tako, nekaj mora stati zadaj.

9. Je v športu raba 1. osebe množine bolj upravičena?

Ja. Jaz mislim, da ja. Moram reči, da se nisem kaj dosti poglobljala. Ker se s športom pa res nisem nikoli razumela. Ampak, ja. Mislím, da je športno področje pač neko, kjer je konsenz

dosti širok. In da se v bistvu nikogar tukaj ne spravlja v kakšen večvreden položaj. Moram reči, da se v športu pa res nikoli nisem poglobljala.

10. No, kaj pa recimo, slovenski premier ali naši premier, naša zunanja politika, če se umakneva od športa?

Naš premier ne bom nikoli uporabila, to pa res.

11. Pri tem premieru ali na splošno?

Ne, na splošno. Menim, da pri osebah ni tako. Mislim, jaz nikoli ne bi napisala naš premier. Razen, tako, spet bova prišli do tehničnih stvari. Ker, velikokrat kakšno stvar, ni premišljena, ane, je pač neka rešitev. In po moje je to isto pri televizijskih in radijskih novinarjih. Kjer je minutaža oziroma prostor, potem ...

12. Kako je z vlogo novinarja kot povezovalca nacionalne identifikacije?

Novinar ima vedno manj tako vlogo. Zato, ker so te – mainstream mediji vedno manj spremljani. Jaz mislim, da so mediji na sploh vedno manj spremljani. Ljudje vedno manj spremljajo, kaj se okoli njih dogaja. Drugače pa ... prej sploh pri športu, se mi zdi, da so ... tak jezik se uporablja in tako. Da je, jezik je v podporo temu. Smo Slovenci. In naša Ilka Štuhec in naša Tina Maze, naši košarkarji in odbojkarji.

13. Razložim izločanje iz skupnega sporočanjkega kroga in ustreznost uporabe nas, naša država ...

Jaz pa mislim, da kot ti poročáš, moraš imeti do vsega distanco. Do vseh, ki jih boš volil, do vseh, ki jih ne boš. In to enako.

14. Kaj menite o trditvi: SSK čutimo kot zaznamovano, zaradi vdora anglosaksonskih teorij k nam. V teh teorijah je pisanje v prvi osebi vedno označeno kot zaznamovano.

»muha na zidu«

Jaz mislim predvsem, da je treba nekim poklicnim standardom slediti. In se zavedati, v kakšnem mediju delaš in kaj delaš. Dobesedno, kaj delaš. Jaz konkretno delam v notranjepolitični redakciji, kjer je zelo se mi zdi pomembno, da imaš, da ne navijaš. Da noben ni pravzaprav tvoj. Zelo važno se mi zdi to. pa nisem za uravnoteženo novinarstvo za vsako ceno. So teme, kjer se ne uravnotežuje. Ampak, mislim, da distanco moraš imeti, absolutno. To lahko potem v komentarju, ane, zavzameš stališče. Sicer, v tem vsakodnevnem, pa ne.

15. Kaj pa menite o tem, da se skupni sporočanski krog največ pojavlja na prvih dveh straneh Dela?

Ne, ne vem, sploh, zakaj. Jaz bi v športu to pričakovala. Jaz mislim, da ima to res samo čisto tehnično. Ker je naš premier ali slovenski premier čisto druga dolžina. Naša vlada prav tako.

Včasih pa naš pove premalo, ne vem, na kaj bi se nanašal. Mi manjka informacija. Pa tudi preveč domačijsko se mi sliši.

16. Ali se vam zdi, da je uporaba SSK del osebnega stila novinarja?

Jaz menim, da je to odvisno čisto od konteksta.

17. Se o tem odločate predvsem iz tehničnega vidika?

Ne, ne samo to. Ampak, recimo, čisto iz slogovnega vidika. Recimo: »Slovenija je letos porabila 450 milijonov za kmetijske subvencije.« Potem bi dala vejico in »od tega je dala«, če bi bilo recimo več držav, »od tega naša država dala za stroje, Hrvaška je pa dala za nočitve«. Hočem reči, včasih gre pač čisto iz sloga in lažjega branja. Da se izognemo ponavljanju.

18. Bi tu torej uporabili tudi sosednja država, sosedje?

Ja, seveda.

19. Lahko do razkoraka med teorijo in rabno normo prihaja zaradi drugega časovnega momenta – takrat Jugoslavija in kolektivizem, Slovenija in individualizem?

Te zavesti začetka devetdesetih let sedaj iskat, bi bilo res, se mi zdi nesmiselno. Časi in družbeni kontekst so čisto drugačni, kot so bili takrat. Mislim, jaz sem bila takrat seveda bistveno premlada, da bi se spomnila, kako je bilo. Če pa greš brat tekste od takrat, gledat posnetke od takrat ... družba je takrat drugače dihala. Smo imeli mi naš skupen cilj. Sedaj nič od tega v družbi ni. Predvidevam, da bi naš način pisanja tudi odsev družbe danes, ko živimo.

20. Vam uredniki posegajo v jezikovne izbire?

Ja. Zaradi vsega možnega. Meni osebno zelo zelo malo. Vsaj kolikor zaznavam. Kvečem lektor kdaj, ali pa včasih naslov in podnaslov se spreminja, drugače pa recimo, če vam čisto praktično povem. V nedeljskem dežurstvu so tisti teksti, ki jih je treba kakorkoli krajšati in tako. In potem se popravlja. Mislim pa, da večinoma je iz čistih teh slogovnih ... ampak kot rečeno, ampak meni zelo malo popravljajo. Če je v drug format šel tekst in tako.

21. Kaj pa lektorji? Vam jezikovno svetujejo?

Jaz sem tu že več kot 15 let. In če bi po tem to še rabila, mislim, da bi bil problem res hud. Ali pa bi rekla, da upam no, da so vsaj, da jih lahko večina bralcev razume. Upam, zelo. Jaz mislim, da če bi pa po 15-ih letih lektor moral nekako reči, »lej, se te ne razume«, da bi bil moj problem res precej velik. Drugače pa, kar se lektorjev tiče, čisto konkretno, je ta begunski val, migrantski val, pribežniški val ... smo ... takrat so generalno poskušali svetovati, zato, ker so bili različni dopisniki iz različnih koncev, in si, kakorkoli bolj neko terminologijo enotno. Da ni imel en begunce, en azilante, en tujce, en ... Da je bralec vedel, da je tisti, ki je tam na hrvaškem not prišel, isti, kot ta. To po navadi lektorji delajo.

INTERVJUVANEC 6 (IN6)

1. Poznate teorijo skupnega sporočanja kroga?

Ne.

2. Najprej vam bo navedla nekaj primerov in prosim za vaše mnenje glede ustreznosti.

Kaj vi razumete kot bolj pravilno: Slovenska smučarka Ilka Štuhec je zmagala, ali naša smučarka Ilka Štuhec je zmagala?

Slovenska smučarka.

3. Zakaj?

Jah, ta izraz naša, nekako ljudem ... si jo prisvojimo. Slovenska vsekakor je, ane, naša pa ... stvar debate. Čeprav, mislim, izraz, ki ga ravno ne odobravam, včasih se pojavlja. pa če se že, naj bo pa vsaj v zvezi z reprezentančnim športom. Slovenija. Na klubski sceni je pa to prepovedan izraz v bistvu.

4. Je uporaba oblike s prvo osebo množine, torej naša smučarka, bolj zaznamovana kot tretjeosebna slovenska smučarka?

Ja.

5. Je ustreznost te rabe odvisna od žanra?

Je, je. Mislim, recimo pri kolumnah in teh zadevah je po navadi bolj, malo več svobode glede tega. Poročevalstvo pa ne. Je pa res, da potem, ko omenjaš že stokrat slovenska, gor dol, pa kakšna naša not pade. Tud, da ni preveč monotono preveč skupaj.

6. Je v športu raba 1. osebe množine bolj upravičena (smo zmagali, bomo zmagali)?

Ne. Če nismo člani ekipe. Po navadi se to pri nas pojavlja pri kakšnih teh zunanjih sodelavcih, recimo, zunanjih komentatorjih. Ne vem, recimo, kaki trenerji, ki komentirajo dosežke reprezentance. Pri njih se to večkrat pojavlja. Mogoče se tudi oni bolj identificirajo z zgodbo, ker so vsaj nekako del te zgodbe.

7. Športni jezik je v novinarstvu vseeno specifična. Se vam zdi, da so jezikovne izbire, o katerih sva govorila, vseeno del športa?

Ja, so, no. Se ji je vseeno malo za izogibati, predvsem iz profesionalnih razlogov. Ker taka identifikacija športa, ki ga pokrivaš, pomeni, da si izgubil distanco. Ni fino. Moraš vseeno držati nekaj. Kar se pa v zadnjih letih zelo zamegljuje. Predvsem z poplavo spletnih medijev, se mi zdi, da tole, in tudi povečanjem števila športnih novinarjev, bi rekel. Ne vem. Nekateri se zelo prehitro navežejo na športnike, ki jih pokrivajo. Vseeno moraš, ko slabo nekaj opravi,

povedati, da je slabo naredil. Ko je dobro, dobro. Če si navijaški, če smo »mi«, če smo vsi eno, ni v redu. Čisto iz vsebinskega stališča.

8. Če vzamemo nekoga za našega, potem slabše komentiramo njegov nastop?

Ni nujno. Ampak ja, če je ta »naš« posledica tega, da si ti že nekako se čutiš del njegove ekipe, potem ja, ni dobro. Nisi več objektivni.

Siniša Urošević je v intervjuju rekel: » A ni fajn, da malo dvignemo narod? Da smo vsi pred televizijo in navijamo!« Je tudi to vloga športnega novinarja?

Da mora on? To je bolj vloga športnika. Sedaj, kako novinar to spremlja, je pa druga stvar. Saj, če gre za nek izjemen dosežek, pač, se to pove. V bistvu ni treba nič biti preskromen, ampak ne pa tudi preveč vznemirjen. Predvsem novinar ne sme biti navijač. Ko rataš navijač, lahko zaključiš zgodbo. Te zadeve potegnejo v napačno smer.

9. No, kaj pa recimo, naša zunanja politika, če se umakneva od športa?

Tu ne moremo reči, da gre za navijaštvo, kot pri športu. Ja, malo drugačen kontekst je, ja. Tam itak nimaš za koga navijati. Tu ne zveni toliko zaznamovano. Je drug kontekst, čisto.

10. Pa na primer v pisanju o arbitraži. Imamo Slovenijo in Hrvaško. Tu je možnost za malo navijanja.

Ja, jaz ne bi. Tu je itak vse preveč čustveno, se mi zdi. Na nekih predsedniških emocijah baziram. Vsaj moj pogled je tak. Jaz bi vseeno omejil tako rabo. Saj jo omejujem, no.

11. Kaj pa menite o tem, da se skupni sporočanje krog največ pojavlja na prvih dveh straneh Dela, ne toliko v športu?

Moram reči, da nikoli nisem bil dovolj pozoren na ta izraz. Ne vem, mogoče bi morali malo bolj paziti.

12. Se vam zdi, da gre tu vseeno za del uredniške politike, za naslovje na prvi strani?

Aha. Sej, možno da je samo stvar tega, da je slovenski, ki je dolga beseda, da ne gre v naslov in dajo naš.

13. Pa pritegnitvena funkcija?

Jah, lahko pa tudi koga odvrneš. Ki nekoga nima za svojega. To je po moje dvorezna zadeva. Zato pa recimo tudi, v športu v klubski sceni je ta izraz zelo delikaten. Naš, ane. Na pamet bom rekel. Osemdeset odstotkov bralcev Dela je Ljubljana in okolica, če o Mariboru pišeš in pišeš naš, boš koga razjezil prej kot ga boš pa navdušil, da je naš. Predstavljajte si, v Španiji, v madridskem časopisu, naša Barcelona.

14. Naša reprezentanca. Se ji raje izognete?

Naša reprezentanca je tu ... tu se da malo popustiti. Vseeno je reprezentanca ... zastopa celo Slovenijo. Težko koga užališ, ali karkoli. Pa vsi se lažje identificirajo z reprezentanco. Tudi tu je mogoče kot tretji, četrti izraz v vrsti, da smo na naša.

15. Kaj pa naša država?

Tudi tu sem skeptičen.

16. Pa sosednja država?

Sosedi ... Tu vsebinsko ne vidim neke strašne ... Ampak naša. Nekomu nekaj polagaš, da je njegovo, pa nekaj si lastiš. Kar je po mojem precej delikatno.

17. Torej vi zaznavate razliko med zaznamovano našo državo in nezaznamovano sosednjo državo?

Ja.

18. Razložim teorijo.

Ne, na to teorijo ne pristanem. Ne vem, če je ravno vloga novinarja, da ustvarja nek krog. Ima tudi kake druge standarde. Te naši, naši v športu privede do tega, da predvsem po športni plati v resnici precej povprečne dosežke potem kujemo v ne vem kaj. Tu je vseeno ... razumem to jezikovno teorijo, so pa tu še druga merila. Čim se enkrat prepustiš temu naši, naši, potem zgubiš športno delo. Vseeno ni vsaka zmaga ista, vseeno ni vsak rezultat isti.

Po tej teoriji bi moral biti novinar družbenopolitični delavec.

19. Če se dotakneva še Andersona, ki piše o zamišljenih skupnostih.

Je že fajn biti naroden in državotvoren, slepiti pa ni fajn. Pri meni gre predvsem zadaj za vrednotenje športnih dosežkov. Ker ustvarjanje ne lažne veličine ... mislim, to je populizem. Pa to ni recimo Tina Maze. pustimo njene karakterne zadeve. V bistvu kot športnega novinarja me niti ne zanima. Kot športnica je bila pa vrhunska. Ne vem, kdaj bomo imeli spet tako.

20. Posebnost vaše redakcije je ta, da nimate lektorja. Zakaj?

Ker mi ga ne dajo. Na zadnje smo imeli lektorja že 10 let nazaj, ali pa kako leto manj. Pa še tega smo morali honorarno sami plačati, mislim iz budžeta za honorarje. Takrat sem potem jaz prosil glavno urednico, po tem, ko sem jaz postal urednik za lektorsko podporo in je pač nisem dobil. Je pa res stvar bolj praktična, čisto iskreno. Ker imamo časovne stiske in to. Dobro, sej to gre za dva od osmih tekstov, ostalih šest tekstov bi lahko mirno lektoriral.

21. Torej ste vi delno v vlogi lektorja.

Tako.

22. Ste vi torej tisti, ki določate standarde pisanja na športnih straneh dela?

Ne vem, težko bi rekel. Piscem več ali manj prepuščam svoje sloge. Ne morem sedaj 45 let starega človeka učiti, da bi tako pisal, kot bi jaz pisal. Potem bi tudi bil dolgčas v časopisu. Vsak ima svoj slog. Vsak je za nekaj dober. Eni so bolj za analitične tekste, eni so bolj pravličarji. Pa saj, tako raznovrstnost tudi rabiš.

23. Če bi se vam zdela ta »naša država« nedopustna ...

... ja, bi jo zamenjal.

24. Torej ste ...

... ja, na koncu imam jaz zadnjo besedo.

25. Uradnih smernic glede jezikovnih izbir pa nimate?

Ne, nimamo. Žal ne. Žal ne.

26. Je to stvar presoje posameznika?

Ja. Sej vprašaš kakšnega lektorja, če je kakšna zagonetka. Na žalost sem tudi velikokrat dobil tudi čisto kontra odgovore od hišnih lektorjev.